

**Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων -
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο
Πανεπιστήμιο Θράκης**

**Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης**

**Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων -
Πανεπιστήμιο Πειραιά**

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών
Σπουδών**

«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

**Οι προοπτικές εφαρμογής των χωρικών εργαλείων
χρηματοδότησης (ΟΧΕ, ΒΑΑ, ΤΑΠΤΟΚ) της
προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020. Η περίπτωση της
Περιφερειακής Ενότητας Χίου.**

Νικόλαος Μ. Σφακιανούδης

Κόρινθος, Φεβρουάριος 2017

**Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων -
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο
Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων -
Πανεπιστήμιο Πειραιά**

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών
Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»**

**Οι προοπτικές εφαρμογής των χωρικών εργαλείων
χρηματοδότησης (ΟΧΕ, ΒΑΑ, ΤΑΠΤΟΚ) της
προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020. Η περίπτωση της
Περιφερειακής Ενότητας Χίου.**

Νικόλαος Μ. Σφακιανούδης

A.M. 3033201505182

Επιβλέπων:

Κότιος Άγγελος

Καθηγητής

Κουτουλάκης Μανώλης

Ερευνητής - Υποψ. Διδάκτορας

Κόρινθος, Φεβρουάριος 2017

**Department of Political Studies and International Relations -
University of Peloponnese
Department of Economics - Democritus University of Thrace
Department of Economics - Aristotle University of
Thessaloniki
Department of Business Administration - University of
Piraeus**

**Master Program in
«Local and Regional Government and Development»**

**The application prospects of territorial financing tools
(ISI, SUD, LDIwLC) the programming period 2014 -
2020. The case of the Regional Unit of Chios.**

Nikolaos M. Sfakianoudis

Corinth, February 2017

*Στην αγαπημένη μου Ευγενία
.....για την παρακίνηση και την εμπιστοσύνη της*

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία αποτελεί διπλωματική εργασία στο πλαίσιο του Διαπανεπιστημιακού, Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση».

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Άγγελο Κότιο, τον υποψήφιο διδάκτορα κ. Μανώλη Κουτουλάκη, για την ευγένεια και την υπομονή τους. Με την πολύτιμη βοήθεια, συνδρομή και καθοδήγηση τους ολοκληρώθηκε αυτή η διπλωματική εργασία.

Επίσης, ευχαριστώ θερμά όλους όσους συνέβαλαν στην δημιουργία και λειτουργία αυτού του Μεταπτυχιακού Προγράμματος. Τους καθηγητές, τους διδάσκοντες, το διοικητικό προσωπικό, τα στελέχη της ΕΕΤΑΑ.

Για το τέλος κρατώ ένα μεγάλο ευχαριστώ για τους γονείς μου, Μιχάλη και Μάρω, που με στήριξαν όλο αυτό το διάστημα , προκειμένου να ολοκληρώσω αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα.

Οι προοπτικές εφαρμογής των χωρικών εργαλείων χρηματοδότησης (ΟΧΕ, ΒΑΑ, ΤΑΠΤΟΚ) της προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020. Η περίπτωση της Περιφερειακής Ενότητας Χίου.

Σημαντικοί Όροι: Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική, Εδαφική Συνοχή, Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη, Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση, Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη, Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια η οικονομική κρίση έχει συρρικνώσει δραματικά τις οικονομικές δυνατότητες των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ με αποτέλεσμα τα νέα εργαλεία χρηματοδότησης που προβλέπονται στην Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 να διαθέτουν κομβικό χαρακτήρα για την άσκηση αναπτυξιακής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο.

Η ολοκληρωμένη προσέγγιση για την χωρική και αστική ανάπτυξη υλοποιείται μέσω των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ), της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ) και της Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ). Τα εργαλεία αυτά παρέχουν σημαντικές δυνατότητες για την υλοποίηση αναπτυξιακών έργων των φορέων της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης και συμβάλλουν καθοριστικά στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης των ΟΤΑ.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει πως τα συγκεκριμένα εργαλεία ενισχύουν τους δήμους της Περιφερειακής Ενότητας Χίου η οποία και αποτελεί την περιοχή μελέτης, ποιες είναι οι προοπτικές εφαρμογής τους από τους συγκεκριμένους δήμους και ποια τα κρίσιμα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι δήμοι, τουλάχιστον στα πρώτα στάδια της υλοποίησής τους.

Βασικές υποθέσεις της παρούσας εργασίας μπορούν να θεωρηθούν οι εξής: αν τα νέα εργαλεία χρηματοδότησης διαμορφώνουν το κατάλληλο πλαίσιο προκειμένου να δημιουργήσουν την ανάλογη αναπτυξιακή δυναμική στους ΟΤΑ και κατά πόσο οι ΟΤΑ θα επωφεληθούν αυτού του νέου πλαισίου όπως διαμορφώνεται, με τα εγγενή προβλήματα που διαθέτουν αλλά και τις ευρύτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν.

Στην αρχή της εργασίας γίνεται αναφορά στο προγραμματικό – θεσμικό πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την τρέχουσα περίοδο. Στην συνέχεια, χρησιμοποιώντας ως μελέτη περίπτωσης την Περιφερειακή Ενότητα Χίου, γίνεται παρουσίαση των εργαλείων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και στο τέλος αξιολογείται η περιοχή παρέμβασης της Π.Ε. Χίου. Η εργασία κλείνει με μια κριτική προσέγγιση με τα

συμπεράσματα και τις προτάσεις που θα προκύψουν από την επεξεργασία και σύνθεση όλων των στοιχείων που αναδείχθηκαν στη μελέτη.

The application prospects of territorial financing tools (ISI, SUD, LDIwLC) the programming period 2014 - 2020. The case of the Regional Unit of Chios.

Keywords: European Regional Policy, Territorial Cohesion, Integrated Spatial Development, Integrated Territorial Investment, Sustainable Urban Development, Local Development Initiative with Local Communities.

Abstract

In recent years the economic crisis has dramatically shrunk the economic potential of the primary Organizations of Local authorities (OTA) resulting in new financing tools provided in the programming period 2014-2020 have a central role for bringing development policy at a local level.

The integrated approach to Spatial and Urban Development implemented through the Integrated Territorial Investments (OXE), Sustainable Urban Development (BAA) and the Local Development Initiative of Local Communities (TAITOK). These tools provide significant potential for the development projects of the Primary Local Authorities (OTA) and are instrumental in achieving sustainable development of local communities.

The purpose of this paper is to explore how these tools empower municipalities of the Regional Unit of Chios which constitutes the study area, what their application prospects of certain municipalities are and what the critical issues facing municipalities are, at least in the early stages of their implementations.

Basic assumptions of this study can be considered as follows: If the new financing tools shape the appropriate framework to create a similar growth dynamics to the Organizations of Local authorities (OTA) and whether local authorities will benefit from this new framework as shaped by the inherent problems that they have and wider difficulties also.

At the beginning of this paper it refers to the programmatic - institutional framework of EU regional policy for the current period. Then, using as a case study of the Regional Unit of Chios, we present the tools at a national and regional level and finally evaluate the intervention area of the Regional Unit of Chios. The paper concludes with a critical approach to the conclusions and recommendations arising from the processing and synthesis of all the elements highlighted in the study.

Περιεχόμενα

Περίληψη	1
Abstract	3
Κατάλογος Πινάκων	7
Κατάλογος Γραφημάτων	8
Κατάλογος Χαρτών	8
Εισαγωγή	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η εδαφική συνοχή και τα χωρικά εργαλεία στο πλαίσιο της νέας Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης .....

1.1 Προγραμματικό πλαίσιο περιφερειακής πολιτικής της Ε.Ε.	11
1.2 Προγραμματικό - Θεσμικό πλαίσιο της Εδαφικής Συνοχής	16
1.2.1 Θεσμικό πλαίσιο για Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ)	17
1.2.2 Θεσμικό πλαίσιο για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ)	18
1.2.3 Θεσμικό πλαίσιο για Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ)	20
1.3 Περιγραφή εργαλείων	22
1.3.1 Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (ΟΧΕ)	22
1.3.2 Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ)	24
1.3.3 Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ)	27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η εθνική και περιφερειακή διάσταση της «χωρικής ανάπτυξης» στην Ελλάδα για την περίοδο 2014 – 2020 .....

2.1 Εθνικό πλαίσιο	31
2.1.1 Η ενσωμάτωση της χωρικής ανάπτυξης στο ΕΣΠΑ	32
2.1.2 Εξειδίκευση εφαρμογής στρατηγικών ΟΧΕ, ΒΑΑ και ΤΑΠΤΟΚ	32
2.1.3 Το καθεστώς διαχείρισης	35
2.2 Η εδαφική συνοχή στο πλαίσιο του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου	36
2.2.1 Το πλαίσιο εφαρμογής ΟΧΕ στο Βόρειο Αιγαίο	37

2.2.2 Το πλαίσιο εφαρμογής ΒΑΑ στο Βόρειο Αιγαίο	39
2.2.3 Το πλαίσιο εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ στο Βόρειο Αιγαίο	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η εφαρμογή των χωρικών εργαλείων στην Περιφερειακή Ενότητα Χίου .....

3.1 Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη στην Π.Ε. Χίου	42
3.2 Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση στην Π.Ε. Χίου	45
3.3 Η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων στην Π.Ε. Χίου	47
3.4 Σύνοψη χρηματοδότησης Π.Ε. Χίου	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Αξιολόγηση εφαρμογής χωρικών εργαλείων σε σχέση με τις αναπτυξιακές προκλήσεις και ανάγκες της Π.Ε. Χίου .....

4.1 Το δημογραφικό και αναπτυξιακό προφίλ της Π.Ε. Χίου	53
4.1.1 Δημογραφικά στοιχεία και κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού	53
4.1.2 Ενδεικτικά στοιχεία ΑΕΠ (σε επίπεδο Π.Ε.), 2001 – 2011	57
4.1.3 Παραγωγική δραστηριότητα	58
4.2 Ανάλυση κρίσιμων ζητημάτων (από SWOT ανάλυση)	60
4.3 Ειδικά χαρακτηριστικά – Νησιωτικότητα	64
4.4 Σύγχρονες προκλήσεις χωρικής και κοινωνικής συνοχής	65
4.4.1 Μεταναστευτικές ροές	67
4.4.2 Εκτίμηση οικονομικών επιπτώσεων στις δημόσιες υποδομές και υπηρεσίες	68
4.4.3 Βραχυπρόθεσμες και Μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην Τοπική Οικονομία – Τουρισμό	71
4.4.4 Σημαντικότερες Επιπτώσεις Προσφυγικού – Μεταναστευτικού ζητήματος στην Π.Ε. Χίου	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Προς μια Ολοκληρωμένη Χωρική Στρατηγική για την Π.Ε. Χίου.....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 79

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Στόχοι και Στρατηγική «Ευρώπη 2020»	13
Πίνακας 2: Χρηματοδοτική ενίσχυση για τις ΟΧΕ	38
Πίνακας 3: Ολοκληρωμένες δράσεις για ΒΑΑ, ποσά στήριξης μέσω ΕΤΠΑ και ΕΚΤ	40
Πίνακας 4: Διοικητική παρουσίαση, έκταση και πληθυσμός της περιοχής παρέμβασης	49
Πίνακας 5: Δεικτών μόνιμου πληθυσμού	51
Πίνακας 6: Περιοχές Natura, εντός των ορίων της περιοχής παρέμβασης ..	51
Πίνακας 7: Διαχρονική εξέλιξη μεταβολής πληθυσμού	54
Πίνακας 8: Δημογραφικοί δείκτες περιοχής παρέμβασης 2011 – 2011	55
Πίνακας 9: Εξέλιξη οικονομικά ενεργού πληθυσμού 2001 – 2011	56
Πίνακας 10: Εξέλιξη άνεργου πληθυσμού την περίοδο 2001 – 2011	57
Πίνακας 11: Ποσοστό ανεργίας 2011	57
Πίνακας 12: Μεταβολή του ΑΕΠ 2011 – 2013	57
Πίνακας 13: SWOT Ανάλυση Περιφερειακής Ενότητας Χίου	61
Πίνακας 14: Εγκαταστάσεις Δήμου Χίου που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση των προσφυγικών ροών μέχρι τις αρχές του 2016	70
Πίνακας 15: Εγκαταστάσεις Δήμου Χίου που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση των προσφυγικών ροών το έτος 2017	71
Πίνακας 16: Αφίξεις επιβατών εξωτερικού στον αερολιμένα Χίου 2014 – 2016	72

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1: Πληθυσμός ανά ηλικιακή τάξη 2011	54
Γράφημα 2: Αφίξεις προσφύγων και μεταναστών Επτάμηνο 2015 και 2016	67

Κατάλογος Χαρτών

Χάρτης 1: Οριοθετημένη περιοχή παρέμβασης, με πορτοκαλί το όριο της περιοχής	44
Χάρτης 2: Ευρύτερη περιοχή παρέμβασης, με κόκκινο οι Σταθμοί Μετεπιβίβασης	44
Χάρτης 3: Νήσος Οινουσσών	46
Χάρτης 4: Νήσος Ψαρών	47
Χάρτης 5: Περιοχή παρέμβασης τοπικού προγράμματος	52

Εισαγωγή

Η οικονομική κρίση που ταλανίζει τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, έχει συρρικνώσει δραματικά τις οικονομικές δυνατότητες των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ με αποτέλεσμα τα νέα εργαλεία χρηματοδότησης που προβλέπονται στην Προγραμματική Περίοδο 2014 - 2020 να διαθέτουν κομβικό χαρακτήρα για την άσκηση αναπτυξιακής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο.

Η ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη χωρική και αστική ανάπτυξη, υλοποιείται μέσω των ακόλουθων χωρικών εργαλείων. Τα χωρικά αυτά εργαλεία είναι: η Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (ΟΧΕ), η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ) και η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ). Τα εργαλεία αυτά παρέχουν σημαντικές δυνατότητες για την υλοποίηση αναπτυξιακών έργων των φορέων της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης και συμβάλλουν καθοριστικά στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης των ελληνικών πόλεων.

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να διερευνήσει πως τα συγκεκριμένα εργαλεία ενισχύουν τους δήμους της Περιφερειακής Ενότητας Χίου η οποία και αποτελεί την περιοχή μελέτης, ποιες είναι οι προοπτικές εφαρμογής τους από τους συγκεκριμένους δήμους και ποια τα κρίσιμα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι δήμοι, τουλάχιστον κατά τα πρώτα στάδια της υλοποίησής τους.

Χρησιμοποιώντας ως μελέτη περίπτωσης την Περιφερειακή Ενότητα Χίου διερευνάται το κατά πόσο τα συγκεκριμένα εργαλεία χρηματοδότησης διαμορφώνουν το κατάλληλο πλαίσιο προκειμένου να δημιουργήσουν την ανάλογη αναπτυξιακή δυναμική στους ΟΤΑ. Παράλληλα διερευνάται το κατά πόσο οι ΟΤΑ θα επωφεληθούν αυτού του νέου πλαισίου όπως διαμορφώνεται, με τα εγγενή προβλήματα που διαθέτουν αλλά και τις ευρύτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν.

Η εργασία διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας περιλαμβάνει την εδαφική συνοχή και τα χωρικά εργαλεία στο πλαίσιο της νέας πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σχετικά με το προγραμματικό πλαίσιο περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την τρέχουσα περίοδο, το προγραμματικό – θεσμικό πλαίσιο της εδαφικής συνοχής και την περιγραφή των εργαλείων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην εθνική και περιφερειακή διάσταση της «χωρικής ανάπτυξης» στην Ελλάδα για την προγραμματική περίοδο 2014- 2020.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εφαρμογή των χωρικών εργαλείων στην μελέτη περίπτωσης της Περιφερειακής Ενότητας Χίου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αξιολόγηση της εφαρμογής των χωρικών σε σχέση με τις αναπτυξιακές προκλήσεις και ανάγκες της Περιφερειακής Ενότητας Χίου. Αναλυτικότερα, παρουσιάζεται το δημογραφικό και αναπτυξιακό προφίλ της περιοχής παρέμβασης, στην συνέχεια γίνεται ανάλυση της Π.Ε. Χίου μέσω SWOT ανάλυσης, γίνεται αναφορά σε κάποια

ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής όπως η νησιωτικότητα και στο τέλος του κεφαλαίου γίνεται μια σύντομη παρουσίαση της διάστασης του μεταναστευτικού – προσφυγικού ζητήματος ως μια σύγχρονη πρόκληση τόσο σε επίπεδο χωρικής όσο και κοινωνικής συνοχής.

Το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο περιλαμβάνει μια κριτική προσέγγιση με τα συμπεράσματα και τις προτάσεις που εξήχθησαν από την έρευνα, αλλά και με την επεξεργασία και σύνθεση όλων των στοιχείων που αναδείχτηκαν στη μελέτη, προκειμένου, να υπάρξει καλύτερη και αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των ως άνω χωρικών εργαλείων.

Κεφάλαιο 1

Η εδαφική συνοχή και τα χωρικά εργαλεία στο πλαίσιο της νέας πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.1 Προγραμματικό πλαίσιο περιφερειακής πολιτικής της Ε.Ε.

Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 (2014), η πολιτική συνοχής είναι η βασική πολιτική επενδύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σκοπός της είναι να στηρίξει τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, την οικονομική ανάπτυξη, τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών σε όλες τις περιφέρειες και τις πόλεις της Ε.Ε.. Στοχεύει στην αλληλεγγύη μεταξύ των Κρατών-Μελών της Ε.Ε., στη σύγκλιση των Περιφερειών μεταξύ τους και στη μείωση των αναπτυξιακών ανισοτήτων και γενικότερα των οικονομικών, κοινωνικών και εδαφικών διαφορών τους.

Δύο από τα βασικότερα νέα στοιχεία της πολιτικής συνοχής της Ε.Ε. για την περίοδο 2014-2020 είναι:

- Οι **Στρατηγικές Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση** οι οποίες στοχεύουν σε έναν αναπτυξιακό-οικονομικό μετασχηματισμό με χωρική διάσταση μέσω:
  - Εστίασης της στήριξης της πολιτικής και των επενδύσεων σε κύριες εθνικές/περιφερειακές προτεραιότητες, προκλήσεις και ανάγκες για ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση
  - Αξιοποίησης των δυνατοτήτων, ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και δυναμικής για αριστεία κάθε περιφέρειας/ χώρας
  - Στήριξης της τεχνολογικής και πρακτικής καινοτομίας και της τόνωσης των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα
  - Επίτευξης πλήρους συμμετοχής των εμπλεκόμενων παραγόντων και ενθάρρυνσης της καινοτομίας και του πειραματισμού
  - Σχεδίων που βασίζονται σε αποδείξεις, εύρωστων συστημάτων παρακολούθησης και αξιολόγησης.
- Η ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη **χωρική και αστική ανάπτυξη** που υλοποιείται μέσω των εργαλείων:
  - Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ)
  - Ολοκληρωμένης Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ)
  - Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ).

Η πολιτική συνοχής συμβάλλει στην επίτευξη πολλών στόχων άλλων πολιτικών της Ε.Ε. τις οποίες συμπληρώνει (π.χ. εκπαίδευση, απασχόληση, ενέργεια, περιβάλλον, έρευνα και καινοτομία κλπ.) και παρέχει τους απαραίτητους πόρους και το κατάλληλο επενδυτικό πλαίσιο για την υλοποίηση των στόχων της Στρατηγικής «**Ευρώπη 2020**» της Ε.Ε..

Σύμφωνα λοιπόν με το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 (2014), η οικονομική και κοινωνική συνοχή –όπως ορίζεται στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986 (Συνθήκη της Ε.Ε.)– «αποσκοπεί ιδιαίτερα στη μείωση του χάσματος μεταξύ των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της

καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών». Η πιο πρόσφατη συνθήκη της Ε.Ε., η Συνθήκη της Λισαβόνας, προσθέτει μία ακόμα πτυχή στη συνοχή, αναφερόμενη στην «οικονομική, κοινωνική και **εδαφική συνοχή**», δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση «στις αγροτικές περιοχές, τις ζώνες που συντελείται βιομηχανική μετάβαση και τις περιοχές που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά προβλήματα, όπως οι υπερβόρειες περιοχές που είναι ιδιαίτερα αραιοκατοικημένες και οι νησιωτικές, διασυνοριακές και ορεινές περιοχές». Κάτω από αυτό το σκεπτικό, η πολιτική συνοχής πρέπει, πέραν της οικονομικής και κοινωνικής, να προωθεί μια πιο ισορροπημένη και βιώσιμη «χωρική ανάπτυξη» που συνιστά μια έννοια ευρύτερη από αυτήν της περιφερειακής πολιτικής.

Μέσω της **Πολιτικής Συνοχής** υλοποιούνται εκατοντάδες χιλιάδες έργα ανά την Ευρώπη τα οποία χρηματοδοτούνται από:

- το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)** το οποίο είναι συνδεδεμένο με την περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. και λειτουργεί σε περιφερειακό επίπεδο,
- το **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)** και
- το **Ταμείο Συνοχής (ΤΣ)** που καλύπτει τα Κράτη-Μέλη της Ε.Ε. τα οποία έχουν ΑΕΠ χαμηλότερο από το 90% του μέσου όρου των ΕΕ-27 (η Κροατία δεν έχει ληφθεί υπόψη).

Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ (2014), κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020, ο συντονισμός και η συνεκτικότητα μεταξύ της Πολιτικής Συνοχής και των άλλων πολιτικών της Ε.Ε. που συμβάλλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη όπως η Αγροτική Ανάπτυξη και η Αλιευτική και Θαλάσσια Πολιτική, έχουν ενισχυθεί με τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ). Τα πέντε αυτά ταμεία είναι γνωστά ως τα **Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ)**.

Οι Κανονισμοί που καθορίζουν τα διαθέσιμα ποσά της Πολιτικής Συνοχής για το 2014-2020 τέθηκαν σε ισχύ στις 21 Δεκεμβρίου 2013, ως μέρος των «δημοσιονομικών προοπτικών» του επταετούς ευρωπαϊκού προϋπολογισμού.

Τα Κράτη-Μέλη αξιοποιούν τα κονδύλια αυτά για τη χρηματοδότηση Προγραμμάτων, τομεακών (με συγκεντρωμένο θεματικά χαρακτήρα, π.χ. υποδομές μεταφορών και περιβάλλοντος, επιχειρηματικότητα, κλπ.) που καλύπτουν όλη την επικράτεια της χώρας ή/και περιφερειακών που εξυπηρετούν πολλαπλές θεματικές ανάγκες συγκεκριμένων περιφερειών. Για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, ο Κανονισμός Κοινών Διατάξεων (Κανονισμός (ΕΕ) Αριθ. 1303/2013) καθορίζει 11 **Θεματικούς Στόχους** οι οποίοι θα υποστηριχτούν από τα ΕΔΕΤ.

Οι εθνικές και περιφερειακές αρχές διευκρινίζουν στα Επιχειρησιακά τους Προγράμματα πώς σκοπεύουν να κατανεύουν τα διαθέσιμα κονδύλια στους Θεματικούς Στόχους. Οι εθνικές στρατηγικές καθορίζονται στα λεγόμενα Σύμφωνα Εταιρικής Σχέσεις (ΣΕΣ). Για την Ελλάδα αυτό αποτελεί το **Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης – ΕΣΠΑ 2014-2020**. Μέσω των 11 Θεματικών Στόχων, η πολιτική συνοχής επιδιώκει να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «**Ευρώπη 2020**», της αναπτυξιακής στρατηγικής της ΕΕ για την υλοποίηση της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Τα ΕΔΕΤ είναι το κύριο επενδυτικό εργαλείο για μέτρα που υποστηρίζουν την απασχόληση, την καινοτομία, την εκπαίδευση, την ένταξη και τη μετάβαση προς μια οικονομία με μειωμένες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015), η «**Ευρώπη 2020**» είναι η αναπτυξιακή στρατηγική της Ε.Ε. για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομία. Αυτές οι τρεις αλληλοσυμπληρούμενες προτεραιότητες θα βοηθήσουν την Ε.Ε. και τα κράτη-μέλη της να επιτύχουν υψηλά επίπεδα απασχόλησης, παραγωγικότητας και κοινωνικής συνοχής. Πιο συγκεκριμένα, η Ένωση έθεσε πέντε φιλόδοξους στόχους –για την απασχόληση, την καινοτομία, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και το κλίμα/ενέργεια– προς επίτευξη μέχρι το 2020. Κάθε κράτος-μέλος έχει υιοθετήσει τους δικούς του εθνικούς στόχους σε κάθε έναν από αυτούς τους τομείς. Συγκεκριμένες δράσεις τόσο σε επίπεδο Ε.Ε. όσο και σε εθνικό επίπεδο στηρίζουν τη στρατηγική αυτή.

Πίνακας 1:

Στόχοι και Στρατηγική «Ευρώπη 2020»

Στρατηγική «Ευρώπη 2020»	Στόχοι «Ευρώπη 2020»
Ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 20-64)	75%
Επενδύσεις σε Ε&Α (% του ΑΕΠ)	3%
Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, ποσοστιαία ως προς το 1990	-20%, (ή -30% εάν οι συνθήκες το επιτρέψουν)
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ως % επί της μεικτής τελικής κατανάλωσης ενέργειας)	20%
Ενεργειακή απόδοση – μείωση κατανάλωσης ενέργειας σε Μτοε	Αύξηση ενεργειακής απόδοσης κατά 20%, που αντιστοιχεί στη μείωση της πρωτογενούς ενεργειακής κατανάλωσης κατά 368 Μτοε
Πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (%)	Κάτω από 10%

Ολοκλήρωση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (%)	Τουλάχιστον 40% των νέων ηλικίας 30-34 ετών
Μείωση αριθμού ατόμων σε κατάσταση ή σε κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού	20 εκατομμύρια

Πηγή: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/recommendations_2011/swp_greece_el.pdf

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015), η αναπτυξιακή στρατηγική της Ε.Ε. «Ευρώπη 2020» στοχεύει στην αντιμετώπιση των αδυναμιών του αναπτυξιακού μοντέλου και στη δημιουργία των αναγκαίων συνθηκών για μια ανάπτυξη πιο έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς.

Σύμφωνα λοιπόν με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015), στόχος της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» είναι μια ανάπτυξη:

- έξυπνη, με αποτελεσματικότερες επενδύσεις στην εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία,
- διατηρήσιμη, με την αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και μια πιο ανταγωνιστική βιομηχανία
- χωρίς αποκλεισμούς, με ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στη μείωση της φτώχειας.

Η στρατηγική επικεντρώνεται σε πέντε φιλόδοξους στόχους στους τομείς της απασχόλησης, της έρευνας, της εκπαίδευσης, της μείωσης της φτώχειας και του κλίματος/της ενέργειας.

Αποστολή και Στόχοι

1. Απασχόληση: απασχόληση 75 % των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών
2. Έρευνα & ανάπτυξη: 3% του ΑΕγχΠ της ΕΕ πρέπει να επενδύεται σε E&A
3. Κλιματική αλλαγή και ενεργειακή βιωσιμότητα: Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20 % από τα επίπεδα του 1990, Εξασφάλιση του 20% της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, Αύξηση κατά 20% της ενεργειακής απόδοσης
4. Εκπαίδευση: Μείωση των ποσοστών πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου κάτω από 10%
5. Καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού: Μείωση τουλάχιστον κατά 20 εκατομμύρια των ατόμων που βρίσκονται ή κινδυνεύουν να βρεθούν σε κατάσταση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Το κάθε Κράτος Μέλος έχει υιοθετήσει τους δικούς του εθνικούς στόχους σε αυτούς τους τομείς.

11 Θεματικοί Στόχοι

1. Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας
2. Ενίσχυση της πρόσβασης, και χρήσης και ποιότητας, των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας

3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ), και της αλιείας και των υδατοκαλλιεργειών (για το Ταμείο Αλιείας)
4. Ενίσχυση της μετάβασης προς την οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς
5. Προώθηση της προσαρμογής στις κλιματικές αλλαγές, της πρόληψης και της διαχείρισης του κινδύνου
6. Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων
7. Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και απομάκρυνση των σημείων συμφόρησης σε σημαντικά δίκτυα υποδομών
8. Προώθηση της απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων
9. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας
10. Επένδυση στην εκπαίδευση, τις δεξιότητες και στη δια βίου μάθηση
11. Βελτίωση της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης

Σύμφωνα λοιπόν με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, από το 1986, όπως αναφέραμε και παραπάνω, στόχος της πολιτικής για τη συνοχή είναι η ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η συνθήκη της Λισαβόνας και η νέα υψηλού επίπεδου στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρώπη 2020) εισήγαγαν μια τρίτη διάσταση: την εδαφική συνοχή.

Τα κύρια ζητήματα της εδαφικής συνοχής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015) είναι το πώς θα μπορέσουμε:

- Να αξιοποιήσουμε τα πλεονεκτήματα όλων των εδαφών ώστε να συμβάλουν καλύτερα στη βιώσιμη και ισόρροπη ανάπτυξη της Ε.Ε. στο σύνολο της.
- Να διαχειριστούμε το θέμα της συγκέντρωσης. Οι πόλεις έχουν θετικές και αρνητικές συνέπειες – εντατικοποίηση της καινοτομίας και της παραγωγικότητας αλλά και μόλυνση και κοινωνικός αποκλεισμός.
- Να βελτιώσουμε την σύνδεση των περιοχών. Οι πολίτες πρέπει να μπορούν να ζήσουν όπου θέλουν, έχοντας και δίκτυα και ευρυζωνικό δίκτυο σε όλο το έδαφος της Ε.Ε. πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες, αποτελεσματικές μεταφορές, αξιόπιστη ενέργεια.
- Να αναπτύξουμε τη συνεργασία. Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και της κυκλοφοριακής συμφόρησης υπερβαίνουν τα παραδοσιακά διοικητικά σύνορα και, ως εκ τούτου, απαιτούνται νέες μορφές συνεργασίας μεταξύ των χωρών και των περιφερειών. Η στρατηγική της Ε.Ε. για την περιοχή της Βαλτικής θάλασσας και η στρατηγική της Ε.Ε. για την περιοχή του Δούναβη αποτελούν παραδείγματα μιας νέας μακροπεριφερειακής προσέγγισης.

Με ποιους τρόπους λοιπόν θα μπορούσε η πολιτική συνοχής να βελτιώσει στο μέλλον την εδαφική συνοχή;

- Προωθώντας μια λειτουργική προσέγγιση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης των περιοχών ως χώρων διαβίωσης των πολιτών.
- Δίνοντας ώθηση σε πολιτικές με τοπική διάσταση μέσω του διατομεακού συντονισμού των πολιτικών και της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, από το τοπικό έως το ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ περιοχών με στόχο την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.
- Βελτιώνοντας το επίπεδο γνώσεων για τις διάφορες περιοχές, με στόχο τον καλύτερο προσανατολισμό της ανάπτυξης τους.

1.2 Προγραμματικό - Θεσμικό πλαίσιο της εδαφικής συνοχής της Ε.Ε.

Οι Κανονισμοί που καθορίζουν τα διαθέσιμα ποσά της Πολιτικής Συνοχής για το 2014-2020 τέθηκαν σε ισχύ στις 21 Δεκεμβρίου 2013, ως μέρος των «δημοσιονομικών προοπτικών» του επταετούς ευρωπαϊκού προϋπολογισμού.

Τα Κράτη-Μέλη αξιοποιούν τα κονδύλια αυτά για τη χρηματοδότηση Προγραμμάτων, τομεακών (με συγκεντρωμένο θεματικά χαρακτήρα, π.χ. υποδομές μεταφορών και περιβάλλοντος, επιχειρηματικότητα, κλπ.) που καλύπτουν όλη την επικράτεια της χώρας ή/και περιφερειακών που εξυπηρετούν πολλαπλές θεματικές ανάγκες συγκεκριμένων περιφερειών. Για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, ο Κανονισμός Κοινών Διατάξεων (Κανονισμός (Ε.Ε.) Αριθ. 1303/2013) καθορίζει 11 **Θεματικούς Στόχους** οι οποίοι θα υποστηριχτούν από τα ΕΔΕΤ. Οι εθνικές και περιφερειακές αρχές διευκρινίζουν στα Επιχειρησιακά τους Προγράμματα πώς σκοπεύουν να κατανείμουν τα διαθέσιμα κονδύλια στους Θεματικούς Στόχους. Οι εθνικές στρατηγικές καθορίζονται στα λεγόμενα Σύμφωνα Εταιρικής Σχέσεις (Σ.Ε.Σ.). Για την Ελλάδα αυτό αποτελεί το **Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης – ΕΣΠΑ 2014-2020**. Μέσω των 11 Θεματικών Στόχων, η πολιτική συνοχής επιδιώκει να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «**Ευρώπη 2020**», της αναπτυξιακής στρατηγικής της ΕΕ για την υλοποίηση της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Τα ΕΔΕΤ είναι το κύριο επενδυτικό εργαλείο για μέτρα που υποστηρίζουν την απασχόληση, την καινοτομία, την εκπαίδευση, την ένταξη και τη μετάβαση προς μια οικονομία με μειωμένες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα.

1.2.1 Θεσμικό πλαίσιο για Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ)

Βάσει του θεσμικού πλαισίου των ΕΔΕΤ και του σχεδιασμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις διακρίνονται σε:

- A) ΟΧΕ για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ) και
- B) ΟΧΕ για άλλες χωρικές στρατηγικές¹.

Ο κανονισμός του ΕΤΠΑ προβλέπει στο άρθρο 7 (4) ότι τουλάχιστον το 5% των πόρων του ΕΤΠΑ που χορηγούνται σε εθνικό επίπεδο κατανέμονται σε ολοκληρωμένες δράσεις Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ).

Σύμφωνα με την εγκύκλιο του Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, σχετικά με τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και παρακολούθηση των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των επιχειρησιακών προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020, το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις ΟΧΕ είναι:

Γενικός Κανονισμός περί καθορισμού κοινών διατάξεων για τα ΕΔΕΤ 1303/2013:

- Άρθρο 15 (2) (α) (i) περί του περιεχομένου της Εταιρικής Σχέσης σε ό,τι αφορά στις ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις,
- Άρθρο 36, νομική βάση της χρήσης των ΟΧΕ,
- Άρθρο 96 (3) (β, γ) περιεχόμενο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων σε ό,τι αφορά στις ΟΧΕ,
- Άρθρο 123 (6) (7) περί του ορισμού Ενδιάμεσου Φορέα
- Παράρτημα I (3.3) ενθάρρυνση ολοκληρωμένων προσεγγίσεων
- Παράρτημα I (6) ρυθμίσεις για να αντιμετωπιστούν καίριες εδαφικές προκλήσεις

Ειδικότερα για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη

Κανονισμός Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) 1301/2013:

- Άρθρο 7 περί βιώσιμης αστικής ανάπτυξης,
- Άρθρο 8 περί καινοτόμων δράσεων στον τομέα της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης,
- Άρθρο 9 περί δικτύου αστικής ανάπτυξης.

Κανονισμός Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) 1304/2013:

- Άρθρο 12 προβλέψεις για αστική ανάπτυξη.

---

¹ Αφορά όλες τις χωρικές ενότητες εκτός αυτών που προβλέπονται για τις ΟΧΕ Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

Κανονισμός Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΕΣ) 1299/2013

- Άρθρο 2 (3) (β) ανταλλαγής εμπειριών στη βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

Νόμος για το Σύστημα Διαχείρισης, Ελέγχου και Εφαρμογής

- Ν. 4314/2014, άρθρο 13

Οδηγοί Ευρωπαϊκής Επιτροπής

- Guidance for Member States, Programme Authorities and Cities, “Article 7 on Integrated Sustainable Urban Development of the Regulation 1301/2013 on the ERDF
- ITI Scenarios (Μελέτη που ανέθεσε η DG Regional and Urban Policy σε εξωτερικούς συνεργάτες και αναφέρεται σε πιθανές περιπτώσεις Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων).

1.2.2 Θεσμικό πλαίσιο για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ)

Σύμφωνα με τις οδηγίες για τη διαχείριση και εφαρμογή των στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη διαχείριση και εφαρμογή των ΒΑΑ περιλαμβάνει κυρίως τα παρακάτω:

- Κανονισμός 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006

Άρθρο 36

Άρθρο 72,

Άρθρο 123, παρ. 6 και 7,

Άρθρο 125 παρ. 3

- Κανονισμός 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με τον στόχο «Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση» και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1080/2006

Άρθρο 7

- Κανονισμός 480/2014 της Επιτροπής της 3ης Μαρτίου 2014 για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας

Άρθρο 27,

Παράρτημα IV

- Νόμος 4314/2014 Για τη διαχείριση, τον έλεγχο και την εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2014–2020, Β) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/17 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 2012 (ΕΕ L 156/16.6.2012) στο ελληνικό δίκαιο, τροποποίηση του ν. 3419/2005 (Α 297) και άλλες διατάξεις

Άρθρο 13, παρ. 7α

- Εγκύκλιος με αριθμ. πρωτ. 81168/ ΕΥΣΣΑ 1796/30.07.2015 για τον «Σχεδιασμό, υλοποίηση και παρακολούθηση των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014- 2020.

Οι διευκρινίσεις και ερμηνείες των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με τους κανόνες του θεσμικού πλαισίου για το σχεδιασμό, τη διαχείριση, την εφαρμογή, τον έλεγχο των στρατηγικών ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης αλλά και τον ορισμό και την αξιολόγηση των ενδιάμεσων φορέων περιλαμβάνονται στα έγγραφα :

- Έγγραφο Καθοδήγησης για τα κράτη μέλη σχετικά με την ολοκληρωμένη βιώσιμη αστική ανάπτυξη (άρθρο 7 του κανονισμού ΕΤΠΑ) (EGESIF 15-0010/18.05.2015)
- Έγγραφο Καθοδήγησης για τα κράτη μέλη σχετικά με τη διαδικασία ορισμού (EGESIF 14-0013 – Final/ 18.12.2014)

- Έγγραφο Καθοδήγησης για την Επιτροπή και τα κράτη μέλη σχετικά με μια κοινή μεθοδολογία για την αξιολόγηση των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου στα κράτη μέλη (EGESIF 14-0010 – Final/ 18.12.2014)

Τέλος, στις διαδικασίες διαχείρισης και ελέγχου του ΣΔΕ 2014-2020, η εφαρμογή των οποίων είναι υποχρεωτική για όλους τους τύπους των δράσεων που συγχρηματοδοτούνται από τα Ε.Π. της περιόδου 2014-2020, προβλέπονται, μεταξύ άλλων, οι διαδικασίες που αφορούν στον Ορισμό και στην Παρακολούθηση των Ενδιάμεσων Φορέων.

1.2.3 Θεσμικό πλαίσιο για Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ)

Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη διαχείριση και εφαρμογή των ΤΑΠΤΟΚ περιλαμβάνει κυρίως τα παρακάτω:

Εθνικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων:

- Εγκεκριμένο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020
- Εγκεκριμένο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας και Θάλασσας 2014 - 2020

Ευρωπαϊκό πλαίσιο

Για το ΕΓΤΑΑ

- Κανονισμός 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006.
- Κανονισμός 1305/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου.

- Κανονισμός 1407/2013 της Επιτροπής της 18ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας.
- Κανονισμός 808/2014 Κανονισμός 808/2014 της Επιτροπής της 17ης Ιουλίου 2014 σχετικά με τη θέσπιση κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).
- Κανονισμός 702/2014 της Επιτροπής της 25ης Ιουνίου 2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων στους τομείς της γεωργίας και δασοκομίας και σε αγροτικές περιοχές συμβιβάσιμων με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Κανονισμός 651/2014 της Επιτροπής της 17ης Ιουνίου 2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης.

Για το ΕΤΘΑ

- Κανονισμός 1303/2013 Κανονισμός 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006.
- Κανονισμός 1407/2013 Κανονισμός 1407/2013 της Επιτροπής της 18ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας.
- Κανονισμός 508/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαΐου 2014 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση των Κανονισμών 2328/2003, 861/2006, 1198/2006, 791/2007 και 1255/2011.
- Κανονισμός 808/2014 της Επιτροπής της 17ης Ιουλίου 2014 σχετικά με τη θέσπιση κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

- Κανονισμός 651/2014 Κανονισμός 651/2014 της Επιτροπής της 17ης Ιουνίου 2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης.

1.3 Περιγραφή εργαλείων

Στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014 – 2020 (2014), η Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη επικεντρώνεται στο (α) να αντιμετωπίσει συγκροτημένα (και όχι μερικώς κατά Προτεραιότητα Χρηματοδότησης και Θεματικό Στόχο) τις ιδιαίτερες προκλήσεις όπου εμφανίζονται σε χωρικό επίπεδο, (β) να μεγιστοποιήσει τα οφέλη από το ΕΣΠΑ σε χωρικό επίπεδο οργανώνοντας κατάλληλες συνέργιες Θ.Σ., ΕΔΕΤ και Προγραμμάτων αλλά και παράλληλων πολιτικών και πηγών χρηματοδότησης, (γ) να προωθήσει την αποδοτική εφαρμογή των νέων εργαλείων που αφορούν στην Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (ΟΧΕ), στη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ) και στην Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων.

1.3.1 Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση

Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) αποτελούν εργαλείο ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης, το οποίο καθιερώνεται στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής για την περίοδο 2014 – 2020. Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 και τις σχετικές οδηγίες του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) αποτελούν εργαλείο ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης για την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών συγκεκριμένων χωρικών ενοτήτων. Οι περιοχές αυτές, είτε παρουσιάζουν συγκεκριμένα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν με συνολικό τρόπο, είτε διακρίνονται για τις σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν και να μεγιστοποιηθούν με βάση ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό σχέδιο.

Ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας της χωρικής στρατηγικής και του αντίστοιχου σχεδίου υλοποίησης, θα πρέπει να εξασφαλίζεται με τη συμπληρωματικότητα και την συνεκτικότητα των προτεινόμενων δράσεων.

Στους στόχους της χωρικής στρατηγικής κάθε περιοχής, περιλαμβάνονται:

- η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και απασχόλησης,
- η με κοινωνικούς όρους βελτίωση της καθημερινής ζωής των πολιτών,

- η διατήρηση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, με βάση την αειφόρο προσέγγιση της αναπτυξιακής διαδικασίας.

Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) μπορούν να χρηματοδοτηθούν από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), μέσω συνδυασμένων επενδύσεων, αναφερόμενες σε δυο τουλάχιστον Άξονες Προτεραιότητας και με συνδυασμό μίας ή περισσοτέρων συμπληρωματικών Επενδυτικών Προτεραιοτήτων από διαφορετικούς Θεματικούς Στόχους, ενός ή περισσοτέρων Επιχειρησιακών προγραμμάτων. Όπου κρίνεται απαραίτητο, δράσεις χρηματοδοτούμενες από συγκεκριμένα μέτρα των Ταμείων ΕΓΤΑΑ και ΕΤΘΑ, μπορούν να συμπληρώσουν τις ΟΧΕ.

Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 (2014), οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) αφορούν στις παρακάτω γενικές κατηγορίες περιοχών:

- Υποπεριφερειακές / αστικές περιοχές, με ειδικά χαρακτηριστικά και προκλήσεις
- Δια-περιφερειακές περιοχές, με ομοιογενή χαρακτηριστικά και κοινές προκλήσεις, αλλά και προβλήματα που απαντώνται στις μειονεκτικές γεωγραφικές περιοχές του ελληνικού χώρου. Επιπλέον, ΟΧΕ θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στα όρια διασυνοριακών περιοχών.
- Περιοχές τομεακών παρεμβάσεων και δράσεων που εντάσσονται σε ολοκληρωμένη χωρική στρατηγική / σχέδιο.
- Περιοχές που ορίζονται σε ανάλογο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.
- Περιοχές, με χρηματοδότηση από Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.

Κύριος στόχος των ΟΧΕ είναι η επιτάχυνση και η μεγιστοποίηση της ανάπτυξης συγκεκριμένων υποπεριοχών μιας Περιφέρειας οι οποίες, αφ' ενός παρουσιάζουν αναπτυξιακή υστέρηση έναντι άλλων περιοχών της Περιφέρειας λόγω μόνιμων γεωγραφικών, γεωφυσικών ή / κοινωνικών / δημογραφικών μειονεκτημάτων, αφ' ετέρου ενδεχομένως να παρουσιάζουν συγκριτικά αναπτυξιακά πλεονεκτήματα τα οποία παραμένουν αναξιοποίητα. Αυτός ο κύριος στόχος επιτυγχάνεται, εφ' όσον οι ΟΧΕ για μια συγκεκριμένη περιοχή πληρούν ορισμένα κριτήρια / προϋποθέσεις, τόσο ως προς τον σχεδιασμό τους και τον προγραμματισμό των δράσεων, όσο και ως προς την υλοποίηση των δράσεων.

1.3.2 Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη

Η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ) αποτελεί εργαλείο ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης, το οποίο καθιερώνεται στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής για την περίοδο 2014 – 2020. Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 και τις σχετικές οδηγίες του Υπουργείου

Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (BAA) αποτελεί εργαλείο Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης για την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών συγκεκριμένων Χωρικών Ενοτήτων.

Ως κύριες προκλήσεις για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη εντοπίζονται:

- Η ολοκληρωμένη και στοχευμένη αναπτυξιακή παρέμβαση στα αστικά κέντρα με στόχο την αποκατάσταση του οικονομικού τους ιστού και τη λειτουργία τους ως κινητήριες δυνάμεις στην ευρύτερη περιοχή επιρροής τους.
- Η αντιστροφή της κοινωνικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης των αστικών περιοχών, ιδίως των περιοχών συγκέντρωσης μειονεκτικών κοινωνικών ομάδων, των υποβαθμισμένων εμπορικών κέντρων των μεγάλων πόλεων (ιδίως στα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης) και των εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών/ βιοτεχνικών/ επαγγελματικών ζωνών
- Η άμεση αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της κρίσης, με την αναζωογόνηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης και την ανασυγκρότηση των κοινωνικών υποδομών.
- Η προώθηση της σύνδεσης καινοτομίας και επιχειρηματικότητας στο αστικό περιβάλλον, με αιχμή την στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης.
- Η αντιστροφή της αστικής διάχυσης μέσω της προώθησης της αρχής της «συμπαγούς πόλης» και παράλληλα η ένταξη του κεντρικού πυρήνα, της περιαστικής ζώνης, των περιμετρικών περιοχών και της άμεσα επηρεαζόμενης υπαίθρου σε ενιαίες τοπικές στρατηγικές ανάκαμψης, αναβάθμισης και ανάπτυξης.
- Η ανάκτηση του δημόσιου χώρου και η ανάπτυξη δομών κοινωνικής οικονομίας και στέγασης με την ενεργό συμμετοχή των πολιτών.

Η «Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη» είναι δυνατόν, κατά περίπτωση, να επεκτείνεται σε μεγαλύτερο αριθμό Θεματικών Στόχων και Επενδυτικών Προτεραιοτήτων, που καλύπτουν εκείνους τους τύπους δράσεων που η εκάστοτε στρατηγική τεκμηριωμένα θα υποδεικνύει ως αναγκαίους και κατάλληλους.

Για την επιλογή των περιοχών εφαρμογής, προκρίνονται οι παρακάτω κατηγορίες περιοχών:

- Περιοχές εφαρμογής Ρυθμιστικού Σχεδίου ή περιοχές που έχουν προσδιοριστεί ως περιοχές παρεμβάσεων αστικής ανασυγκρότησης στα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, στα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια ή σε Σχέδια Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης, κατά την κείμενη ελληνική νομοθεσία.

- Ορίζονται με βάση τα όρια Δημοτικής Ενότητας ή όρια Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου ή Ρυθμιστικού Σχεδίου και ο πληθυσμός τους ξεπερνά τους 10.000 κατοίκους².
- Αντιμετωπίζουν έντονες προκλήσεις: οικονομικές/ περιβαλλοντικές/ κλιματικής αλλαγής/ δημογραφικές/ λειτουργικής οργάνωσης της πόλης.
- Περιλαμβάνουν ζώνες αποβιομηχάνισης, περιοχές που περισσότερο δοκιμάζονται από την οικονομική κρίση με τα συνακόλουθα φαινόμενα αστικής φτώχειας και υψηλών ποσοστών ανεργίας και κοινωνικού αποκλεισμού, ή περιοχές αλλαγών χρήσεων γης και αυθαίρετης δόμησης.

Στις περιοχές αυτές η προσέγγιση της "Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης" θα εφαρμοστεί μέσω του εργαλείου της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης. Για περιοχές μικρότερης κλίμακας (υποβαθμισμένες κεντρικές περιοχές, ζώνες αλλαγών χρήσεων και αστικής διάχυσης, ζώνες άναρχης αστικής δόμησης, θύλακες φτώχειας και συγκέντρωσης ομάδων που εκτίθενται σε υψηλό κίνδυνο διακρίσεων και αποκλεισμού, ζώνες με ιδιαίτερα οξυμένα προβλήματα εκπομπών διοξειδίου άνθρακα και ανάγκη προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή κλπ) η "Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη" δύναται να εφαρμοστεί και στο πλαίσιο της Τοπικής Ανάπτυξης με πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ).

Η «Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη» θα χρηματοδοτηθεί μέσω των ΠΕΠ με τη συμπλήρωση πόρων που θα διαθέσουν στις Περιφέρειες, ενδεικτικά και όχι αποκλειστικά- τα Επιχειρησιακά Προγράμματα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία». Η χρηματοδότηση θα γίνει προς ενιαίες Ολοκληρωμένες Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης. Η επιλογή, έγκριση και χρηματοδότηση των στρατηγικών βιώσιμης αστικής ανάπτυξης θα γίνει στο πλαίσιο ανταγωνιστικής διαδικασίας, με κριτήρια που θα αφορούν στην καταλληλότητα της στρατηγικής, στη συμβολή τους στην επίτευξη των αποτελεσμάτων του Προγράμματος, και στη διαχειριστική επάρκεια, την τεχνική ετοιμότητα και την ικανότητα μόχλευσης πόρων του φορέα. Θα είναι υπό τη διαχειριστική ευθύνη της Διαχειριστικής Αρχής του ΠΕΠ, με την κατάλληλη συμμετοχή αρχών του τομεακών προγραμμάτων που θα συγχρηματοδοτήσουν και θα τηρείται χρηματοδοτικός πίνακας διακριτός κατά ΕΔΕΤ.

Οι τοπικές αρχές θα υποβάλλουν τις προτεινόμενες στρατηγικές «Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης» και θα είναι αρμόδιες για την επιλογή των επιμέρους δράσεων/ έργων σύμφωνα με τα προβλεπόμενα και από τον Κανονισμό.

² Στο πλαίσιο της εξειδίκευσης των περιοχών παρέμβασης θα εξεταστεί το ενδεχόμενο χρήσης της ευχέρειας που δίνει ο κανονισμός για κατά παρέκκλιση παρέμβαση και σε περιοχές με πληθυσμό μικρότερο των 10.000 κατοίκων

Προτεραιότητα θα δοθεί σε στρατηγικές που προωθούν ολοκληρωμένο μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό της πόλης και της ευρύτερης περιοχής, σύμφωνα με την αρχή της «συμπαγούς πόλης» και προωθούν την ολοκληρωμένη ένταξη της σε ενιαίο σχεδιασμό (μικτών) χρήσεων γης και μετακινήσεων, την ενεργοποίηση του οικιστικού δυναμικού για παραγωγικές δραστηριότητες ή κατοικία και την εξοικονόμηση ενέργειας, τη μείωση των εκπομπών ατμοσφαιρικής ρύπανσης και θορύβου, τη στοχευμένη καταπολέμηση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής και τις κοινωνικές λειτουργίες και εξυπηρετήσεις. Η αύξηση του αστικού πρασίνου και των ανοιχτών χώρων συγκέντρωσης, η διάσωση του οικιστικού αποθέματος και η αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής στο σχεδιασμό αποτελούν επιπλέον ενδεικτικές δράσεις.

Η ανάπτυξη πράσινων υποδομών (green infrastructure) με την ένταξη περιβαλλοντικών στοιχείων στο αστικό περιβάλλον, καθώς και η προώθηση σχεδίων βιώσιμης αστικής κινητικότητας, συνιστούν επιπρόσθετες σημαντικές επιλογές οικονομικής αστικής ανάπτυξης, ιδίως μέσω της λειτουργίας μικρών-μεσαίων επιχειρήσεων οικολογικής καινοτομίας.

Σε κάθε Περιφέρεια, το πλήθος των στρατηγικών ΒΑΑ θα οριστεί ανάλογα με τη βαρύτητα του αστικού πληθυσμού και τη συμμετοχή των αστικών δραστηριοτήτων στο ΑΕΠ της και στη συνολική απασχόληση. Μέχρι της εκδόσεως ειδικών οδηγιών και κατευθύνσεων της ΕΑΣ, θα εξετασθεί ενδεικτικά: (α) η κάλυψη με στρατηγικές ΒΑΑ των αστικών κέντρων που έχουν λειτουργική περιοχή με πληθυσμό άνω των 70.000 κατοίκων, (β) η επιλογή έως δύο μόνον στρατηγικών ΒΑΑ σε εκείνες τις Περιφέρειες των οποίων ο αστικός πληθυσμός δεν ξεπερνά το 50% του συνολικού τους πληθυσμού.

Στη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη, η οποία θα εφαρμοστεί κατά κύριο λόγο μέσω ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων και εφόσον κριθεί σκόπιμο μέσω ΤΑΠΤΟΚ, αναμένεται να αποδοθούν ενδεικτικά 6 % των πόρων των ΕΤΠΑ και ΕΚΤ. Από τους πόρους αυτούς, τουλάχιστον - και σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τους κανονισμούς - το 5% των πόρων του ΕΤΠΑ θα επενδυθεί στο πλαίσιο Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Αστικής Ανάπτυξης. Ως γενική κατεύθυνση προκρίνεται η κατά το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή του ΕΚΤ ιδιαίτερα στις περισσότερες ανεπτυγμένες και στις μεταβατικές Περιφέρειες. Ενδεικτικά αναμένεται 8% των πόρων του ΕΚΤ να αποτελέσει τμήμα ολοκληρωμένων δράσεων αστικής ανάπτυξης.

1.3.3 Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων

Η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ) αποτελεί εργαλείο ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης, το οποίο καθιερώνεται στο πλαίσιο της Πολιτικής

Συνοχής για την περίοδο 2014 – 2020. Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 ένα από τα εργαλεία εφαρμογής της Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης είναι η «Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (CLLD)», η οποία επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων σε συγκεκριμένο χωρικό επίπεδο, εκεί δηλαδή όπου εκδηλώνονται οι ανισότητες, δρουν οι μακροπρόθεσμοι παράγοντες δημιουργίας τους και υπάρχει το ενδογενές δυναμικό για την αντιστροφή τους.

Οι κύριες προκλήσεις και οι στόχοι για την Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων διακρίνονται ως προς το χώρο εφαρμογής, έχοντας ως κοινό τόπο την προώθηση κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση της τοπικής ευθύνης, συμμετοχής και πρωτοβουλίας.

Στον αγροτικό χώρο και στις περιοχές που στηρίζονται στις αλιευτικές δραστηριότητες, ως προκλήσεις αναδεικνύονται, η παραγωγική ανασυγκρότηση, η βελτίωση του αγροτικού χώρου για καλύτερη ποιότητα ζωής και η ενίσχυση των τάσεων επιστροφής στην ύπαιθρο, η ορθή διαχείριση των φυσικών πόρων σε συνδυασμό με την καταπολέμηση συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, η διαφοροποίηση της αγροτικής και της αλιευτικής οικονομίας σε κατεύθυνση όπως η διασύνδεση με τις υπηρεσίες τουρισμού και πολιτισμού, και η αναβάθμιση του τοπικού ανθρώπινου κεφαλαίου. Ως μέσα προκρίνονται η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με καινοτομικές προσεγγίσεις, η στήριξη των συνεργασιών και της δικτύωσης, και η ολοκλήρωση των απαραίτητων βασικών υποδομών και ΤΠΕ για να αυξηθούν η ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια.

Στον αστικό χώρο οι προκλήσεις αφορούν στην άμεση αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της κρίσης, στην καταπολέμηση των ανισοτήτων, της αστικής φτώχειας και του αποκλεισμού και στην αντιστροφή της πολύπλευρης υποβάθμισης των αστικών περιοχών, μέσα από τη στοχευμένη αποκατάσταση του οικονομικού ιστού, την ανάπλαση του αστικού περιβάλλοντος και τη διευκόλυνση της μετάβασης σε οικονομία και κοινωνία αποδοτικής χρήσης των πόρων.

Στις περιαστικές περιοχές, ιδιαίτερη πρόκληση αποτελεί η προώθηση της αρχής της «συμπαγούς πόλης», ενώ στον ενδιάμεσο χώρο, στη διεπαφή αστικού χώρου/ αγροτικών και περιοχών αλιείας, συνδυάζονται οι προκλήσεις που αναφέρονται παραπάνω για τις αγροτικές-αλιευτικές και αστικές περιοχές με έμφαση στην πολύπλευρη στήριξη των μεταποιητικών δραστηριοτήτων και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών προϊόντων.

Στις Αλιευτικές περιοχές παρέμβασης, δηλαδή, οι περιοχές που χρηματοδοτούνται από το ΕΠΑΛΘ, ως «περιοχή αλιείας και υδατοκαλλιέργειας» νοείται μια περιοχή η οποία βρέχεται από θάλασσα, ποταμό ή λίμνη ή περιλαμβάνει τεχνητές λίμνες ή λεκάνη ποταμού και στην οποία ουσιαστικό ποσοστό του πληθυσμού απασχολείται στον τομέα της αλιείας ή

της υδατοκαλλιέργειας, είναι δηλαδή λειτουργικά συνεκτική από γεωγραφική, οικονομική και κοινωνική άποψη.

Όσες στρατηγικές αιτούνται χρηματοδότηση από το ΕΤΘΑ θα πρέπει να τεκμηριώσουν, με πρόσφατα στατιστικά στοιχεία, την εξάρτηση των προτεινόμενων περιοχών από την αλιεία σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο Κεφ. 5.1.2. του ΕΠΑΛΘ 2014-2020. Οι περιοχές αυτές πρέπει να έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Έκταση: Μία περιοχή αλιείας και υδατοκαλλιέργειας η οποία επιλέγεται για την παροχή ενίσχυσης πρέπει να είναι περιορισμένης έκτασης και κατά κανόνα μικρότερη από μία περιοχή του επιπέδου NUTS III (Νομός) δηλαδή, η γεωγραφική έκταση της (αθροιστικά) να μη ξεπερνάει τα 6.000 τετρ. χιλ.
- Εύρος παράκτιας ζώνης: Οι παράκτιες ζώνες των ηπειρωτικών περιοχών και των μεγάλων νησιών, κατά κανόνα δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα 10 χιλιόμετρα από την ακτή ή τα 5 χιλιόμετρα από το όριο ποταμού, λίμνης ή λιμνοθάλασσας (η μέτρηση γίνεται σε ευθεία γραμμή σε κάτοψη της μηκτομής).
- Εξάρτηση από την αλιεία: Η απασχόληση στον κλάδο ‘αλιεία και υδατοκαλλιέργεια’ (απογραφή 2011) προς τη συνολική απασχόληση των περιοχών ‘αλιείας και υδατοκαλλιέργειας’ πρέπει να ανέρχεται τουλάχιστον στο 0,36%.

Οι περιοχές αυτές μπορούν να εντοπίζονται: i) Στα νησιά της χώρας, ιδιαίτερα τα μικρά, όπου η αλιευτική περιοχή μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα του ενός μικρών νησιών (ή τμήματα ενός ή περισσότερων νησιών) ii) Στις παράκτιες ζώνες των μεγάλων νησιών (ή τμήματα ενός ή περισσότερων νησιών) και των ηπειρωτικών περιοχών, iii) Στις παραλίμιες και παραποτάμιες περιοχές.

Με βάση την υφιστάμενη κατάσταση, τις τάσεις χωρικής ανάπτυξης στη χώρα μας και σύμφωνα με τις επιλογές της ορισθείσας, ανά περίπτωση, στρατηγικής ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης, εξετάζεται κατά κύριο λόγο, η εφαρμογή Τ.Α.Π.ΤΟ.Κ. σε τρεις κατηγορίες χωρικών τύπων:

- Υπο-περιφερειακές, ή και διαπεριφερειακές κατεξοχήν αγροτικές/ αλιευτικές περιοχές με ειδικά χαρακτηριστικά και προκλήσεις,
- Αστικές περιοχές με ειδικά χαρακτηριστικά και προκλήσεις,
- Περιοχές όπου η σύνδεση αστικού κέντρου και περιμετρικού αγροτικού χώρου είναι ιδιαίτερα σημαντική ή προβληματική,
- Οι κατηγορίες ορίζονται με δικαιοδοτικά κριτήρια (jurisdictional), ενώ είναι δυνατή και η επιλογή λειτουργικών περιοχών (functional areas). Ως κριτήρια για τον εντοπισμό των λειτουργικών περιοχών τίθενται:

- Στις αστικές και περιαστικές περιοχές, η ύπαρξη συγκέντρωσης ανεργίας, φτώχειας και ομάδων-στόχου, περιβαλλοντικών, δημογραφικών και φυσικών προκλήσεων, σαφώς διακριτής ζώνης παραγωγικής αποδιάθρωσης ή ασύμβατων χρήσεων
- Στις αγροτικές περιοχές, τα κριτήρια όπως αυτά θα εξειδικευθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020.
- Στις αλιευτικές περιοχές, τα κριτήρια όπως αυτά θα εξειδικευθούν στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας & Θάλασσας 2014-2020.

Συντονισμός και διαχειριστική οργάνωση των ΤΑΠΤΟΚ – Ρόλος των Ομάδων Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ).

Η ΟΤΔ, ως ο βασικός συντελεστής σχεδιασμού της στρατηγικής και υποβολής της σχετικής πρότασης και ακολούθως ως ο φορέας διαχείρισης και υλοποίησης του ενιαίου σχεδίου Τ.Α.Π.ΤΟ.Κ, οφείλει να καλύπτει τις ανάγκες της περιοχής στην οποία θα υλοποιηθεί το σχέδιο αποτελούμενη από θεσμοθετημένους φορείς της εν λόγω κοινωνίας. Συμμετοχή στην Ομάδα Τοπικής Δράσης, σύμφωνα με τις προβλέψεις (ποσοστό συμμετοχής δημόσιου τομέα και ιδιωτικών φορέων) του σχετικού κανονιστικού άρθρου, θα έχει η τοπική αυτοδιοίκηση (Δήμοι, Περιφέρειες, ανάλογα με την εμβέλεια και τους στόχους της στρατηγικής) συνεργαζόμενη με τους φορείς τόσο του ιδιωτικού τομέα, όσο και των λοιπών οργανώσεων, συνεταιρισμών και ομάδων της περιοχής. Είναι σημαντικό να αξιοποιηθεί η πολύχρονη εμπειρία των Ομάδων Τοπικής Δράσης LEADER, είτε για τη δημιουργία νέων σχημάτων είτε για τη βελτίωση των υφιστάμενων δομών.

Κεφάλαιο 2

Η εθνική και περιφερειακή διάσταση της «χωρικής ανάπτυξης» στην Ελλάδα για την περίοδο 2014 - 2020

2.1 Εθνικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 (2014), στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής και με οδηγό τον κεντρικό στόχο του αναπτυξιακού σχεδίου για την Ελλάδα του 2020, η Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη, καλείται να συμπληρώσει και να μεγιστοποιήσει τα οφέλη από την άσκηση των τομεακών πολιτικών και των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης.

Η διαπίστωση του σύγχρονου «περιφερειακού προβλήματος» (με τις ενδείξεις περιορισμού των δια-περιφερειακών ανισοτήτων και έντασης των ενδοπεριφερειακών, γεωγραφικών και ανισοτήτων ειδικών ομάδων πληθυσμού, την εκτεταμένη αποβιομηχάνιση και την αποδιάρθρωση τοπικών και περιφερειακών παραγωγικών συστημάτων), και του «ελληνικού αστικού παράδοξου» (άνισο αστικό ιεραρχικό σύστημα και μονοκεντρικότητα³, αστική διάχυση και εγκατάλειψη των κέντρων των πόλεων, υποβάθμιση του φυσικού και δομημένου αστικού περιβάλλοντος) αλλά και η «γεωγραφία» της χώρας όσον αφορά στη

---

³ Συγκέντρωση του αστικού πληθυσμού της χώρας στην Αττική και δευτερευόντως στη Θεσσαλονίκη

θέση της στην Ευρώπη και τον κόσμο, καθορίζουν την αντίληψη και τις κύριες χωρικές αναπτυξιακές επιλογές των επόμενων χρόνων.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ειδικές χωρικές αναπτυξιακές ανάγκες και δυνατότητες ανάπτυξης του συνόλου της χώρας καθώς και την νέα αναπτυξιακή στρατηγική που διέπει το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης, η νέα προσέγγιση για την Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη στο πλαίσιο του Ε.Σ.Π.Α. 2014-2020, ορίζει ως στρατηγικούς στόχους την επίτευξη της απασχόλησης, της κοινωνικής συνοχής και της διατήρησης των πόρων, εστιάζοντας στη φέρουσα δυνατότητα και τις ιδιαίτερες ανάγκες των επιμέρους χωρικών ενοτήτων και χρησιμοποιώντας ως κινητήρες της, την ανταγωνιστικότητα και την τοπική επιχειρηματικότητα.

Η Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη, έχοντας ως εργαλεία εφαρμογής της, την «Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων», την «Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση» και την «Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη», επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων στο ορισμένο χωρικό επίπεδο, εκεί δηλαδή όπου εκδηλώνονται οι ανισότητες, δρουν οι μακροπρόθεσμοι παράγοντες δημιουργίας τους και υπάρχει το ενδογενές δυναμικό για την αντιστροφή τους.

2.1.1 Η ενσωμάτωση της χωρικής ανάπτυξης στο ΕΣΠΑ

Οι *Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ)* αποτελούν εργαλείο ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης για την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών συγκεκριμένων χωρικών ενοτήτων. Οι περιοχές αυτές είτε παρουσιάζουν συγκεκριμένα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν με συνολικό τρόπο, είτε διακρίνονται από σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν και να μεγιστοποιηθούν με βάση ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό σχέδιο.

Ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας της χωρικής στρατηγικής και του σχεδίου υλοποίησης θα πρέπει να εξασφαλίζεται με τη συμπληρωματικότητα και τη συνεκτικότητα των προτεινόμενων δράσεων, καθώς και με την αντιπροσωπευτικότητα του συστήματος διακυβέρνησης.

Στους στόχους της χωρικής στρατηγικής κάθε περιοχής περιλαμβάνονται η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και απασχόλησης, η με κοινωνικούς όρους βελτίωση της καθημερινής ζωής των πολιτών και η διατήρηση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος με βάση την αειφόρο προσέγγιση της αναπτυξιακής διαδικασίας.

Οι *Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις* μπορούν να χρηματοδοτηθούν από τα Ταμεία ΕΚΤ, ΕΤΠΑ και Ταμείο Συνοχής, μέσω συνδυασμένων επενδύσεων, με αναφορά σε δύο τουλάχιστον Άξονες Προτεραιότητας και με συνδυασμό μίας ή περισσοτέρων συμπληρωματικών επενδυτικών προτεραιοτήτων από διαφορετικούς θεματικούς στόχους, 1 ενός ή περισσοτέρων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Όπου κρίνεται απαραίτητο, δράσεις

χρηματοδοτούμενες από συγκεκριμένα μέτρα των Ταμείων ΕΓΤΑΑ και ΕΤΘΑ, μπορούν να συμπληρώσουν τις ΟΧΕ.

Βάσει του θεσμικού πλαισίου των ΕΔΕΤ και του σχεδιασμού των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων οι *Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις* διακρίνονται σε:

A) ΟΧΕ για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ) και

B) ΟΧΕ για άλλες χωρικές στρατηγικές

Με σχετικές εγκυκλίους προσδιορίζεται από την πλευρά των ελληνικών αρχών η εφαρμογή των δράσεων και η κάθε περιφέρεια κάνει σχετική προσαρμογή με βάση τις δεσμεύσεις που έχει παρουσιάσει στο πρόγραμμα της.

2.1.2 Εξειδίκευση εφαρμογής στρατηγικών ΟΧΕ, ΒΑΑ και ΤΑΠΤΟΚ

Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2014-2020, οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) αφορούν τις παρακάτω γενικές κατηγορίες περιοχών:

- Υπο-περιφερειακές/αστικές περιοχές με ειδικά χαρακτηριστικά και προκλήσεις.
- Δια-περιφερειακές περιοχές με ομοιογενή χαρακτηριστικά και κοινές προκλήσεις, αλλά και προβλήματα που απαντώνται στις μειονεκτικές γεωγραφικές περιοχές του ελληνικού χώρου. Επιπλέον, ΟΧΕ θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στα όρια διασυνοριακών περιοχών.
- Περιοχές τομεακών παρεμβάσεων και δράσεων που εντάσσονται σε ολοκληρωμένη χωρική στρατηγική/ σχέδιο.
- Περιοχές που ορίζονται στα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.
- Περιοχές με χρηματοδότηση από Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.

Η Διαχειριστική Αρχή κατά την εξειδίκευση των δράσεων του ΕΠ που αφορούν σε Στρατηγική Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης θα πρέπει να εντοπίσει και προσδιορίσει:

- Το τοπικό αναπτυξιακό δυναμικό και να διαμορφώσει τις κύριες επιλογές για τη χρήση του εργαλείου της ΟΧΕ, συνυπολογίζοντας στοιχεία όπως οι κύριες αναπτυξιακές επιλογές του Επιχειρησιακού Προγράμματος και της περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης και ο χωροταξικός σχεδιασμός,
- Τη μέθοδο επιλογής των Στρατηγικών Χωρικής Ανάπτυξης (ΟΧΕ, ΟΧΕ – ΒΑΑ) (άμεση αξιολόγηση, συγκριτική αξιολόγηση) βάσει του περιεχομένου του Επιχειρησιακού Προγράμματος, στο οποίο ορίζονται ή δεν ορίζονται συγκεκριμένες περιοχές, στις οποίες θα εφαρμοστούν οι εν λόγω στρατηγικές,

- Το ύψος της συνολικής χρηματοδότησης και της στήριξης της Ένωσης που θα διατεθεί για την υλοποίηση στρατηγικών ολοκληρωμένης βιώσιμης αστικής ανάπτυξης ή άλλων στρατηγικών χωρικής ανάπτυξης,
- Τους κοινούς και ειδικούς δείκτες εκροών, αποτελέσματος και τους δείκτες του πλαισίου επίδοσης του ΕΠ που θα πρέπει να επιτευχθούν από την υλοποίηση των εν λόγω στρατηγικών.

Σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 (2014), η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων, αφορά τις παρακάτω γενικές κατηγορίες περιοχών:

Η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων μπορεί να εφαρμοστεί σε αγροτικές περιοχές και περιοχές αλιείας και υδατοκαλλιέργειας, οι οποίες πρέπει να είναι συνεκτικές από γεωγραφική, οικονομική και κοινωνική άποψη. Ειδικότερα, οι προτεινόμενες περιοχές εφαρμογής πρέπει να έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Προτείνονται από τις ΟΤΔ μέσω της «εκ των κάτω προς τα πάνω» προσέγγισης και αποτελούν προϊόν διαβούλευσης με αντιπροσωπευτικούς φορείς της περιοχής αλλά και τον τοπικό πληθυσμό.
- Διαθέτουν επαρκή κρίσιμη μάζα από την άποψη του ανθρώπινου δυναμικού και των χρηματοοικονομικών πόρων. Ειδικότερα, ο μόνιμος πληθυσμός της κάθε περιοχής παρέμβασης θα κυμαίνεται μεταξύ 10.000 - 150.000 κατοίκους.

Η Ομάδα Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) είναι υπεύθυνη για την ορθή και σύννομη εφαρμογή του τοπικού προγράμματος βάσει και του σχετικού κοινοτικού και εθνικού θεσμικού πλαισίου.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 (2014), οι υποχρεώσεις της ΟΤΔ είναι κατ' ελάχιστον οι ακόλουθες:

- Συγκρότηση και λειτουργία Επιτροπής Διαχείρισης Προγράμματος (ΕΔΠ) για τη διαχείριση των θεμάτων που αφορούν στην εφαρμογή του τοπικού προγράμματος.
- Λειτουργία κατάλληλου υπηρεσιακού πυρήνα για την εφαρμογή του τοπικού προγράμματος καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος.
- Εφαρμογή του εγκεκριμένου τοπικού προγράμματος.
- Πραγματοποίηση ενεργειών ευρείας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του πληθυσμού, καθώς και προσκλήσεων εκδήλωσης ενδιαφέροντος με σκοπό την υποβολή προτάσεων από τους εν δυνάμει δικαιούχους.
- Αξιολόγηση των προτάσεων των υποψήφιων δικαιούχων, επιλογή των έργων που θα ενισχυθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος, ενημέρωση των υποψηφίων δικαιούχων

για την έγκριση ή απόρριψη της πρότασής τους με πλήρη τεκμηρίωση των λόγων απόρριψής τους.

- Σύνταξη και υποβολή των τεχνικών δελτίων πράξεων του τοπικού προγράμματος.
- Παρακολούθηση και εξασφάλιση της ορθής και κανονικής εκτέλεσης των ενταγμένων στο τοπικό πρόγραμμα πράξεων.
- Υποβολή στον αρμόδιο φορέα των απαιτούμενων στοιχείων και εγγράφων σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο.
- Ενημέρωση του αρμόδιου φορέα αναφορικά με αλλαγές, τροποποιήσεις που σχετίζονται με τους όρους και κανόνες λειτουργίας της εταιρείας.
- Τήρηση πλήρους αρχείου και φακέλων ανά δικαιούχο, καθώς και πλήρους αρχείου με όλα τα έγγραφα τα οποία αφορούν στην εφαρμογή του τοπικού προγράμματος.
- Αποδοχή και διευκόλυνση των ελέγχων όλων των αρμοδίων οργάνων και συμμόρφωση στα αποτελέσματα αυτών.
- Τήρηση των αρχών της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης στη δράση και τις αποφάσεις της που σχετίζονται με ενδιαφερόμενους (υποψήφιους, δικαιούχους, αναδόχους κ.λπ.).
- Συμμόρφωση ως προς τις τυχόν παρατηρήσεις και υποδείξεις από τις αρμόδιες αρχές.
- Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης οφείλουν να εφαρμόζουν σε συνεχή βάση πρακτικές αξιολόγησης και αυτό-αξιολόγησης, λαμβάνοντας υπόψη τις προδιαγραφές που τίθενται και τις ιδιαιτερότητες του τοπικού προγράμματος. Παράλληλα, υποχρεούνται να τηρούν και να παρέχουν τα απαραίτητα στοιχεία για την παρακολούθηση και αξιολόγηση ενώ όταν κληθούν οφείλουν να παρίστανται σε ημερίδες, συσκέψεις ή ομάδες που αφορούν στην παρακολούθηση και αξιολόγηση.

2.1.3 Το καθεστώς διαχείρισης

Ειδικότερα για τα ζητήματα ΟΧΕ και ΒΑΑ έχουν εκδοθεί από το υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, η υπ' αριθ. 0134/ΕΥΘΥ/373 – 2016 που αφορά οδηγίες για την διαχείριση και εφαρμογή των στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης και η υπ' αριθ. 81168/ΕΥΣΣΑ 1796 – 2015 εγκύκλιος του υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού που αφορά τον σχεδιασμό, υλοποίηση και παρακολούθηση των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020.

Για τα ΒΑΑ ισχύει το εξής:

Ορίζονται Αστικές αρχές με διευρυμένες αρμοδιότητες στην διαχείριση των σχεδίων

Ως Αστικές Αρχές ορίζονται οι:

α) Δημοτικές αρχές

β) Δίκτυα Δήμων σε σχήματα/ συμπράξεις (ενότητες γειτονικών δήμων, δίκτυα) που θα δημιουργήσουν οι ίδιοι, θέτοντας ως επικεφαλής έναν από τους δήμους, όταν η περιοχή εφαρμογής αφορά στο σύνολο των δήμων ή σε τμήματά τους. Σε περιπτώσεις σχημάτων ή συμπράξεων Δήμων, που έχουν λάβει μορφή νομικού προσώπου, ρόλο «αστικής αρχής» αναλαμβάνει το νομικό πρόσωπο ,

γ) Εταιρικά σχήματα με επικεφαλής Δημοτική/ές Αρχή/ές,

Ειδικότερα για την Περιφέρεια Αττικής και την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, το ρόλο Αστικής Αρχής θα μπορούσαν να αναλάβουν αντίστοιχα, η μητροπολιτική περιφέρεια Αττικής και η Μητροπολιτική ενότητα Θεσσαλονίκης, οι οποίες σύμφωνα με το άρθρο 210 του Ν. 3852/ 2010 για την «*Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης*» επιφορτίζονται και με αρμοδιότητες μητροπολιτικού χαρακτήρα.

Για τις ΟΧΕ ισχύει το εξής:

Για την περίπτωση **ΟΧΕ για άλλες χωρικές στρατηγικές**, οι φορείς που μπορούν να αναλάβουν τον σχεδιασμό ή και την υλοποίηση της στρατηγικής της περιοχής της ΟΧΕ είναι:

α) υπο-περιφερειακές αρχές (Δήμοι, συμπράξεις Δήμων, περιφερειακές διοικητικές δομές κ.α.), με θεσμικά κατοχυρωμένη διοικητική αρμοδιότητα,

β) εταιρικά σχήματα (σχήματα συνεργασίας περιφερειακών και τοπικών αρχών/ δημόσιων ή /και ιδιωτικών εταιρειών/επαγγελματικών ενώσεων και επιμελητηρίων) που θα εκπροσωπούν λειτουργικές περιοχές ή περιοχές με ειδικά χαρακτηριστικά με επικεφαλής φορείς ή οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού.

γ) κεντρικός και περιφερειακός φορέας (Υπουργεία, εποπτευόμενοι φορείς Υπουργείων, Υπηρεσίες, Φορείς της Περιφέρειας).

Για τις ΤΑΠΤΟΚ ισχύει το εξής:

Για την περίπτωση των ΤΑΠΤΟΚ οι φορείς διαχείρισης που μπορούν να αναλάβουν τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της στρατηγικής της περιοχής παρέμβασης είναι:

α) Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων μέσω της Ειδικής Υπηρεσίας διαχείρισης του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης και η Ειδική Υπηρεσία διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Θάλασσας και Αλιείας.

β) Η Διαχειριστική Αρχή της εκάστοτε Περιφέρειας.

γ) Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ), εδώ πρέπει να υπάρξει σύμπραξη μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα.

2.2 Η εδαφική συνοχή στο πλαίσιο του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου

Σύμφωνα με το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2014 - 2020, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από τον πολυκερματισμό του χώρου της σε μικρά και σχετικά μεγαλύτερα νησιά, τα οποία απέχουν τόσο μεταξύ τους, όσο και από την ηπειρωτική Ελλάδα, αφ' ενός, ως προς τις φυσικές αποστάσεις, αφ' ετέρου και κυρίως ως προς τις χρονοαποστάσεις, με δεδομένες τις θαλάσσιες και αεροπορικές δυσκολίες διασύνδεσης. Αυτό το γεωγραφικό χαρακτηριστικό των νησιών της σε συνδυασμό με το μέγεθος κάθε νησιού λειτουργεί ανασταλτικά στην ανάπτυξη παραγωγικών / επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Η διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας στα μεγαλύτερα νησιά δημιουργεί ανισότητες και σε αυτά, μεταξύ των παράλιων και εσωτερικών ζωνών. Η χαμηλή παραγωγική και επιχειρηματική δραστηριότητα σε αυτά τα νησιά λειτουργεί ανασταλτικά, αφ' ενός στη συγκέντρωση πληθυσμιακών μεγεθών, αφ' ετέρου νέων / παραγωγικών ηλικιών και έτσι έχει δημιουργηθεί ένας φαύλος κύκλος συνεχούς φθίνουσας εξέλιξης στην παραγωγή εισοδήματος, στην πληθυσμιακή συγκέντρωση (πολύ χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα) και στην φυσική ανανέωση του πληθυσμού, με κίνδυνο την απόλυτη ερήμωση.

Τα νησιά της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου που εμφανίζουν έντονα αυτά τα χαρακτηριστικά με ισχυρές δημογραφικές και οικονομικές προκλήσεις, οι οποίες οφείλονται κατά κύριο λόγο στα γεωγραφικά χαρακτηριστικά τους, είναι τα εξής επτά: Λήμνος, Άγιος Ευστράτιος, Οινούσες, Ψαρά, Ικαρία, Φούρνοι και Θύμαινα, ενώ και εντός των νησιών προσδιορίζονται ζώνες με έντονες αναπτυξιακές και οικονομικοκοινωνικές ανισότητες δημιουργώντας χωρικές ενότητες (Περιφ. Ενότητες) με έντονες ανισότητες.

Πολύ συνοπτικά, τα χαρακτηριστικά αναφέρονται στα εξής:

- Χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, μείωση του πληθυσμού και δυσμενής δημογραφικός δείκτης
- Χαμηλά εισοδήματα / παραγωγική / οικονομική δραστηριότητα

Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι η συμπερίληψη στο Πρόγραμμα, προγραμμάτων χωρικής ανάπτυξης σε υποπεριοχές των νησιών, όσο και στα ανωτέρω επτά «μικρά» νησιά θα πρέπει να αναπτυχθούν ώστε να αντιμετωπίζουν τις οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές, δημογραφικές & φυσικές προκλήσεις.

Κριτήρια επιλογής των υποπεριοχών θα είναι κατά περίπτωση, το εισόδημα, το ποσοστό απασχόλησης - ανεργίας, η γεωμορφολογία, η αστικότητα καθώς & η αξιοποίηση των σημαντικών πολιτιστικών & φυσικών πόρων της Περιφέρειας χωρικά συνδεδεμένων που μπορούν να αποτελέσουν κινητήρες ανάπτυξης της Περιφέρειας.

2.2.1 Το πλαίσιο εφαρμογής ΟΧΕ στο Βόρειο Αιγαίο

Σύμφωνα με το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2014 - 2020, η επιλογή, έγκριση και χρηματοδότηση των στρατηγικών θα γίνει στο πλαίσιο διαβούλευσης της Διαχειριστικής Αρχής του ΠΕΠ και περιφερειακών και εθνικών αρχών, με κριτήρια που θα αφορούν στην καταλληλότητα της στρατηγικής και στην συμβολή στην επίτευξη των αποτελεσμάτων του ΠΕΠ.

Οι ΟΧΕ θα είναι υπό τη διαχειριστική ευθύνη της Διαχειριστικής Αρχής του ΠΕΠ, με την κατάλληλη συμμετοχή αρχών των τομεακών προγραμμάτων εφόσον συμβάλουν στη συγχρηματοδότηση. Ενδεικτικές δράσεις που αφορούν στις χωρικές παρεμβάσεις μεταξύ των άλλων είναι περιβαλλοντικές παρεμβάσεις κατά την έννοια του ΣΕΣ Τοπικές συνδέσεις, Πολιτιστικές παρεμβάσεις, Αναπλάσεις, Επιχειρηματικότητα κ.α.

Στα πλαίσια των Θεματικών Στόχων 3, 4, 6 και 7

Όσον αφορά στο προφίλ των περιοχών, ισχύουν τα αναγραφόμενα στο ΣΕΣ σχετικά με υποπεριφερειακές περιοχές με ειδικά χαρακτηριστικά και προκλήσεις.

Ειδικότερα κριτήρια επιλογής περιοχών :

- Όσον αφορά στα ιδιαίτερα πληθυσμιακά/γεωγραφικά χαρακτηριστικά θα πρόκειται για περιοχές με ιδιαιτερότητες πυκνότητας πληθυσμού, εισοδηματικές ανισότητες, προβλήματα συνδεσιμότητας.
- Όσον αφορά στη θεματική προσέγγιση, προτεραιότητα δίδεται σε δράσεις σχετικά με τουρισμό και περιβάλλον

Σε ό,τι αφορά στην επιλογή των περιοχών και τη διαδικασία έγκρισης δράσεων θα εφαρμοσθούν τα αναφερόμενα στο Σ.Ε.Σ.

Πίνακας 2:

Χρηματοδοτική ενίσχυση για τις ΟΧΕ

Αξονας προτεραιότητας	Ταμείο	Χρηματοδοτική ενίσχυση (στήριξη της Ένωσης) (σε ευρώ)
1 - Άμεση ανάσχεση της συρρίκνωσης της παραγωγικής/επιχειρηματικής δραστηριότητας, ενδυνάμωση της		

ελκυστικότητα, της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των νησιών της Περιφέρειας, ιδιαίτερα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και αύξηση της περιφερειακής προστιθέμενης αξίας, με αιχμή την καινοτομία.	ΕΤΠΑ	4.000.000,00
3 - Προστασία του περιβάλλοντος και των πόρων και μετάβαση σε μια οικονομία φιλική στο περιβάλλον, με επάρκεια πόρων για ανάπτυξη, απασχόληση και αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής	ΕΤΠΑ	20.000.000,00
4 - Συμπλήρωση-ολοκλήρωση διατηρήσιμων υποδομών για την ανάπτυξη και την απασχόληση	ΕΤΠΑ	12.000.000,00
Σύνολο		36.000.000,00

Πηγή: ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου

2.2.2 Το πλαίσιο εφαρμογής ΒΑΑ στο Βόρειο Αιγαίο

Σύμφωνα με το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2014 – 2020, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου λόγω της νησιωτικής της φυσιογνωμίας διαθέτει σε κάθε νησί ένα αστικό χώρο που όμως απλά διαθέτει σε μικρό ή μεγάλο βαθμό αστικές λειτουργίες και συγκεντρώσεις. Τα κυρίαρχα αστικά κέντρα είναι αυτά των μεγάλων νησιών και κυρίως της Μυτιλήνης που αποτελεί το διοικητικό κέντρο της Περιφέρειας και της Χίου που επίσης συγκεντρώνει ισχυρές αστικές συγκεντρώσεις και λειτουργεί ως πόλος ανάπτυξης. Οι υπόλοιπες πρωτεύουσες νησιών δεν έχουν εκείνα τα χαρακτηριστικά που θα επέτρεπαν την ανάπτυξη ολοκληρωμένων δράσεων βιώσιμης αστικής ανάπτυξης με τα αναμενόμενα αποτέλεσμα της παρέμβασης όπως αναφέρεται στις οδηγίες και τον κανονισμό, όμως σε κάθε περίπτωση αστικές λειτουργίες υφίστανται λόγω της νησιωτικότητας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και έχουν ανάγκες σχετικών παρεμβάσεων από την αντίστοιχη επενδυτική προτεραιότητα.

Με Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ) θα καλυφθούν αυτά τα δύο αστικά κέντρα με στόχους την αντιμετώπιση οικονομικών, περιβαλλοντικών, δημογραφικών προκλήσεων καθώς & προκλήσεων κλιματικής αλλαγής & λειτουργικής οργάνωσης τους. Η χρηματοδότηση θα γίνει προς ενιαίες Ολοκληρωμένες Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης. Η επιλογή, έγκριση & χρηματοδότηση τους θα γίνει με κριτήρια που αφορούν την καταλληλότητα της στρατηγικής, την συμβολή στην επίτευξη των αποτελεσμάτων του Προγράμματος & στην διαχειριστική ικανότητα, τεχνική ετοιμότητα.

Την επιλογή των προτεινόμενων έργων/δράσεων αναλαμβάνει ο αντίστοιχος Δήμος (ή τοπικό εταιρικό σχήμα) ενώ η Διαχειριστική Αρχή είναι υπεύθυνη για την αξιολόγηση της επιλεξιμότητας, ένταξη και παρακολούθηση των επιλεγμένων έργων.

Όσον αφορά την επιλογή των περιοχών εφαρμογής εφαρμόζονται τα αναγραφόμενα στο ΣΕΣ.

Σχετικά με τις δράσεις που θα υλοποιηθούν αυτές θα προέρχονται κατά προτεραιότητα από τους Θεματικούς Στόχους 4, 6 και 9 σύμφωνα και με τις αντίστοιχες προτεραιότητες του ΣΕΣ.

Πίνακας 3:

Ολοκληρωμένες δράσεις για βιώσιμη αστική ανάπτυξη ποσά στήριξης μέσω ΕΤΠΑ και ΕΚΤ

Ταμείο	Στήριξη μέσω ΕΤΠΑ και ΕΚΤ) (σε ευρώ)
Σύνολο ΕΚΤ	8.125.000,00
Σύνολο ΕΤΠΑ	12.000.000,00
ΣΥΝΟΛΟ ΕΤΠΑ + ΕΚΤ	20.125.000,00

Πηγή: ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου/Ίδια επεξεργασία

2.2.3 Το πλαίσιο εφαρμογής ΤΑΠΤΟΚ στο Βόρειο Αιγαίο

Σύμφωνα με το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2014 – 2020, η προσέγγιση στη χρήση μέσων τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία τοπικών κοινοτήτων και οι αρχές για τον καθορισμό των περιοχών στις οποίες θα εφαρμοσθεί.

Η Περιφέρεια προτίθεται να εφαρμόσει το εργαλείο της Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ) κυρίως σε ορεινές και παράκτιες περιοχές με πόρους που θα της εκχωρηθούν από το Πρόγραμμα «Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 - 2020» για κατάλληλους τύπους παρεμβάσεων και από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θάλασσας και Αλιείας 2014 – 2020 για κατάλληλους τύπους δράσεων.

Οι προκλήσεις που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν τα προγράμματα αυτής της κατηγορίας ενδεικτικά αφορούν την:

- ενίσχυση της τοπικής οικονομικής βάσης.
- προστασία - βελτίωση – ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος.
- βελτίωση των υποδομών και της ποιότητας ζωής των κατοίκων.
- στήριξη του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού

Στις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους οι παρεμβάσεις αφορούσαν τις περιοχές με ιδιαίτερα αναπτυξιακά προβλήματα και οι παρεμβάσεις στόχευαν στην βελτίωση των δεικτών ποιότητας διαβίωσης και στην ανάδειξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων (στο

περιβάλλον και τον πολιτισμό) σε μοχλούς για εκκίνηση της διαδικασίας αναζωογόνησης της υπαίθρου.

Η χρηματοδότηση θα γίνει προς ενιαίες Στρατηγικές Τοπικής Ανάπτυξης που θα υποβάλουν Τοπικές Ομάδες Δράσης. Η επιλογή, έγκριση και χρηματοδότηση των στρατηγικών και των τοπικών ομάδων δράσης θα γίνει στο πλαίσιο ανταγωνιστικής διαδικασίας, με κριτήρια που θα αφορούν στην καταλληλότητα της τοπικής στρατηγικής, στη συμβολή στην επίτευξη των αποτελεσμάτων του Προγράμματος, στη διαχειριστική ικανότητα και στην τεχνική ετοιμότητα.

Ο προϋπολογισμός για την χρηματοδότηση στρατηγικών ΤΑΠΤΟΚ στο Βόρειο Αιγαίο ανέρχεται στα 32.000.000 ευρώ περίπου, από τα οποία, τα 10.800.000 ευρώ αφορούν δράσεις στη Λέσβο, 8.100.000 ευρώ τη Σάμο, 7.000.000 ευρώ τη Χίο και 6.300.000 ευρώ τη Λήμνο.

Κεφάλαιο 3

Η εφαρμογή των χωρικών εργαλείων στην Περιφερειακή Ενότητα Χίου

3.1 Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη στην Π.Ε. Χίου

Τομέας παρέμβασης Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Περιφερειακή Ενότητα Χίου είναι μόνο η πόλη της Χίου.

Σύμφωνα με το εγκεκριμένο σχέδιο δράσης της πρότασης στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης του Δήμου Χίου (2017).

Οραμα

Το σχέδιο δράσης της Πρότασης Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ) του Δήμου Χίου αφορά «την ανάδειξη της ταυτότητας της Χίου ως σύγχρονης πόλης» και έχει στόχο την αποκάλυψη των ποιοτικών στοιχείων της πόλης, και την ανάδειξη του παλαιού ιστού σε ένα σύγχρονο βιώσιμο αστικό περιβάλλον.

Με εργαλεία Αστικές Αναπλάσεις για τη βελτίωση του Αστικού Περιβάλλοντος, Κυκλοφοριακές Ρυθμίσεις που αφορούν το σύνολο της πόλης, βελτιώσεις της προσβασιμότητας προς τον κεντρικό λιμένα και σύνδεσης με τον περιφερειακό δρόμο, η πόλη της Χίου καθίσταται Ελκυστικός Τουριστικός Πόλος Ανάπτυξης.

Παρεμβάσεις, επίσης προβλέπονται, στον κοινωνικό και επαγγελματικό ιστό, με σκοπό τη διαφοροποίηση των γνώσεων και των πρακτικών και την αποπεριθωριοποίηση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Απαραίτητη κρίνεται η προώθηση των αποδοτικών και προσιτών συστημάτων μεταφοράς, λύσεις για την αποσυμφόρηση της κυκλοφορίας και της στάθμευσης των οχημάτων, η ανάδειξη του ιστορικού κέντρου με δημιουργία πλατειών και πλατωμάτων, η συμπλήρωση του υφιστάμενου δικτύου πεζοδρόμων, βελτίωση της προσβασιμότητας σε κτίρια που απευθύνονται σε κοινό και στους δημόσιους χώρους και η αποκατάσταση/επανάχρηση μεμονωμένων κτιρίων - μνημείων της παλαιότερης και της νεότερης ιστορίας της πόλης.

Γενικός σκοπός

Η αποκάλυψη των **ποιοτικών στοιχείων** της πόλης και η ανάδειξη του παλαιού ιστού σε ένα **σύγχρονο βιώσιμο αστικό περιβάλλον**.

Στόχοι:

- Προώθηση των αποδοτικών και προσιτών συστημάτων μεταφοράς
- Αποσυμφόρηση της κυκλοφορίας και ορθολογική διαχείριση της στάθμευσης των οχημάτων.
- Βιώσιμη αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και δημιουργία και εξασφάλιση υψηλής ποιότητας δημόσιων χώρων .
- Ανάδειξη του ιστορικού κέντρου με δημιουργία πλατειών και πλατωμάτων και η συμπλήρωση του υφιστάμενου δικτύου πεζοδρόμων

- Βελτίωση προσβασιμότητας σε κτίρια που απευθύνονται σε κοινό και στους δημόσιους χώρους
- Βελτίωση προσβασιμότητας προς τον κεντρικό λιμένα
- Αποκατάσταση/επανάχρηση μεμονωμένων κτιρίων - μνημείων της παλαιότερης και της νεότερης ιστορίας της πόλης.
- Ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας, της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης.
- Εξασφάλιση κοινωνικής συνοχής.
- Παροχή υπηρεσιών στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού
- Πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας

Άξονες Στρατηγικής

Η Στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης του Δήμου Χίου για να καλύψει τις παραπάνω ανάγκες και να επιλύσει τα προβλήματα της περιοχής παρέμβασης, μέσω των δράσεων, στηρίζεται στους παρακάτω Άξονες Στρατηγικής:

- Βελτίωση Αστικού Περιβάλλοντος & Ποιότητας Ζωής
- Ανακύκλωση εντός της Αστικής Περιοχής
- Οδικές Συνδέσεις
- Αναβάθμιση Ενεργειακής Απόδοσης κτιρίων
- Κοινωνική Ενδυνάμωση

Προϋπολογισμός

Οι πόροι του ΕΠ «Βόρειο Αιγαίο 2014-2020», οι οποίοι διατίθενται για χρηματοδότηση στρατηγικών ΒΑΑ για τη Χίο και Μυτιλήνη ανέρχονται συνολικά σε 20,125 εκ ευρώ (Δημόσια Δαπάνη) εκ των οποίων ποσό 12 εκ € συγχρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και 8,125 € από το ΕΚΤ.

Ειδικότερα για τον Δήμο Χίου, μέχρι στιγμής, έχουν εγκριθεί 8,5 εκ ευρώ για την στρατηγική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, εκ των οποίων τα 7 εκ. ευρώ συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και το 1,5 εκ. από το ΕΚΤ.

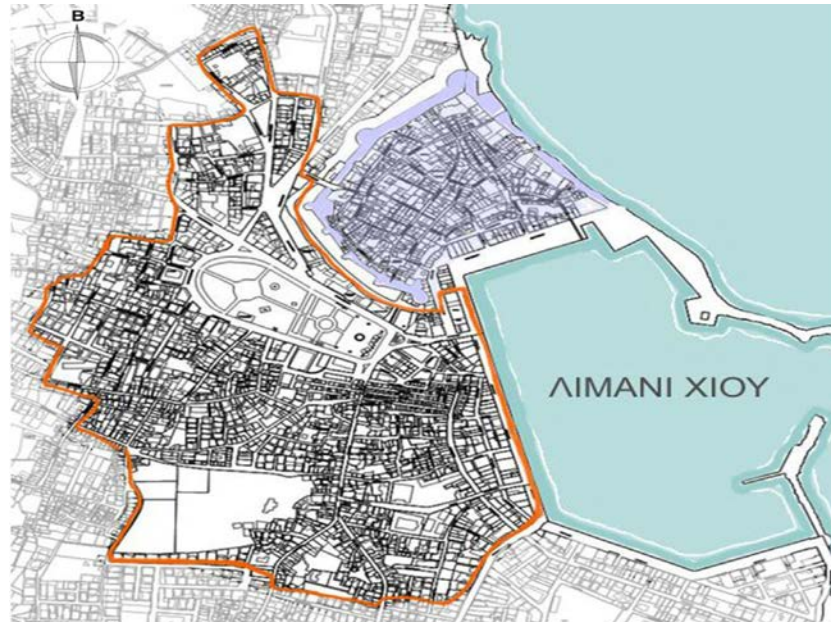
Η περιοχή παρέμβασης είναι:

Το Ιστορικό Κέντρο της πόλης της Χίου, εννοώντας την περιοχή που εκτείνεται από νότο προς βορρά, από τη Μητρόπολη έως το Κάστρο και από Δύση προς Ανατολή από τον Κήπο έως την Προκουμαία αλλά και από τον Ιστορικό Πλάτανο στη συμβολή των οδών Καλοπλύτου και Πασπάτη έως την Προκουμαία.

Ως ευρύτερη περιοχή παρέμβασης μπορεί να θεωρηθεί η περιοχή που περιλαμβάνει τους περιφερειακούς χώρους στάθμευσης του δήμου Χίου, δεδομένου ότι η καλύτερη αξιοποίηση τους είναι καθοριστική για την αποσυμφόρηση της κυκλοφορίας και της στάθμευσης στο Ιστορικό Κέντρο της πόλης.

Χάρτης 1:

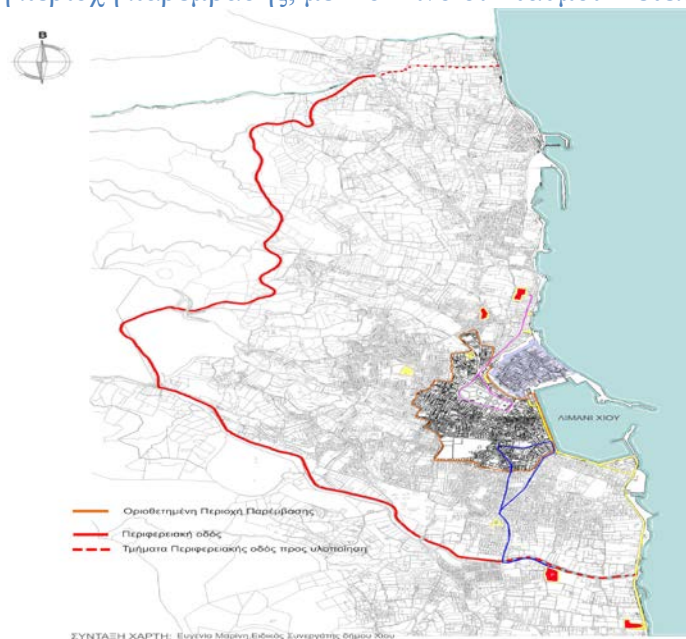
Οριοθετημένη περιοχή παρέμβασης, με πορτοκαλί το όριο της περιοχής

Πηγή: Δήμος Χίου, Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

Χάρτης 2:

Ευρύτερη περιοχή παρέμβασης, με κόκκινο οι Σταθμοί Μετεπιβίβασης

Πηγή: Δήμος Χίου, Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης

3.2 Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση στην Π.Ε. Χίου

Σύμφωνα με τα έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία που έχουμε για την Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση στην Περιφερειακή Ενότητα Χίου.

Όραμα

Το γενικό Αναπτυξιακό Όραμα είναι:

«Τα μικρά νησιά ως πρότυπα ανθεκτικής, βιώσιμης και ενδογενούς ανάπτυξης στο Αιγαίο»

Άξονες

Το όραμα αυτό στηρίζεται στους παρακάτω κύριους Άξονες:

- Τη δημιουργία ανθεκτικών, βιώσιμων οικονομικών συστημάτων βασιζόμενα στις στρατηγικές της Μπλε Οικονομίας.
- Τη διατήρηση, ανάδειξη και βελτίωση του φυσικού και πολιτιστικού πλεονεκτήματος μέσα από την έξυπνη διαχείριση για τον περιορισμό της φθοράς των σπάνιων για τα νησιά πόρων και της εξοικονόμησης – ανακύκλωσης της χρήσης τους.
- Την ισότιμη φυσική και ψηφιακή πρόσβαση σε υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις που στοχευμένα θα αντιπαρέχεται των μειονεκτημάτων της νησιωτικής απομόνωσης των κατοίκων, των κοινωνιών και των επιχειρήσεων.

Στόχοι

Άξονας 1: Ανθεκτικά Νησιά

- Προώθηση της Μπλέ Ανάπτυξης (Επιχειρηματικότητα)
- Δομές υποστήριξης της επιχειρηματικότητας
- Υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ
- Ανάδειξη των πόρων της Μπλέ ανάπτυξης
- Αναβάθμιση δεξιοτήτων και ικανοτήτων για την προαγωγή της ανταγωνιστικότητας στους τομείς της Μπλε Ανάπτυξης
- Διεύρυνση της οικονομικής βάσης των μικρών νησιών, ένταξη στην αγορά εργασίας και στήριξη του εισοδήματος.

Άξονας 2: Βιώσιμα Νησιά

- Ψηφιοποίηση και διάδοση του πολιτιστικού και περιβαλλοντικού αποθέματος
- Βελτιστοποίηση της διαχείρισης σπάνιων πόρων μέσω τεχνολογικών εφαρμογών
- Ενεργειακά αυτόνομα νησιά
- Διατήρηση των δασικών πόρων και της ακτογραμμής
- Νησιά μηδενικών αποβλήτων (zero waste)
- Ολοκληρωμένη και αποδοτική διαχείριση υδατικών πόρων
- Ολοκληρωμένη διαχείριση φυσικής κληρονομιάς
- Αύξηση της λειτουργικότητας του οικιστικού χώρου.

Άξονας 3: Ενσωματωμένα Νησιά

- Άρση της απομόνωσης μέσω της εξασφάλισης υψηλής ποιότητας απομακρυσμένων υπηρεσιών εξυπηρέτησης προς τους πολίτες και τις τοπικές επιχειρήσεις
- Βελτίωση της συνδεσιμότητας με τους κόμβους των ΔΕΔ-Μ
- Βελτίωση της ασφαλούς κινητικότητας
- Ανάπτυξη των in situ κοινωνικών υποδομών.

Προϋπολογισμός

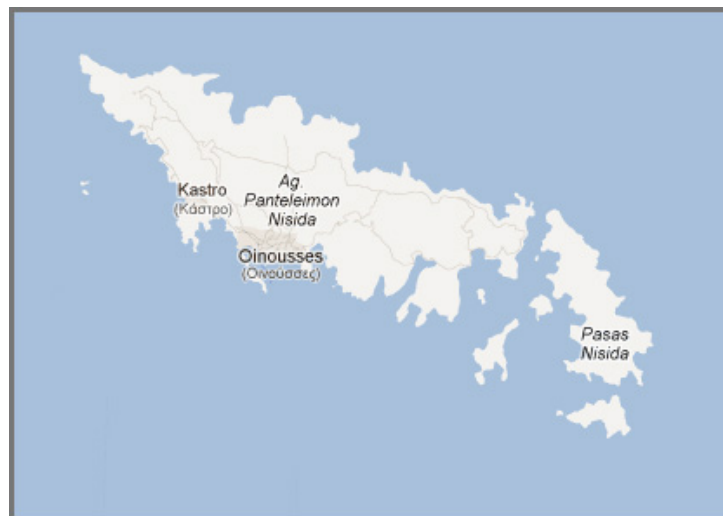
Οι πόροι του ΕΠ «Βόρειο Αιγαίο 2014-2020», οι οποίοι διατίθενται για χρηματοδότηση στρατηγικών ΟΧΕ στην Π.Ε. Χίου, ανέρχονται συνολικά σε 9,5 εκ. ευρώ για τα Ψαρά και 1,74 εκ. ευρώ για τις Οινούσσες.

Περιοχές παρέμβασης

Ως περιοχές παρέμβασης Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης στην Περιφερειακή Ενότητα Χίου έχουν οριστεί οι Δήμοι Ψαρών και Οινουσσών.

Χάρτης 3:

Νήσος Οινουσσών

Πηγή: Ιστοσελίδα Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Χάρτης 4:

Νήσος Ψαρών

Πηγή: Ιστοσελίδα Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

3.3 Η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων στην Π.Ε. Χίου

Σύμφωνα με την πρόταση της ETAX ΑΑΕ ΟΤΑ (2016) για την επιλογή στρατηγικών Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020 και του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας και Θάλασσας 2014 – 2020.

Όραμα

Η **βασική στρατηγική** του Τοπικού Προγράμματος ΤΑΠΤΟΚ 2014-2020 που αφορά στην Π. Ε. Χίου ως εξής:

Στήριξη του τοπικού πληθυσμού με δράσεις βελτίωσης της καθημερινότητας και ενίσχυσης της τοπικής επιχειρηματικότητας με μοχλό την ιδιαίτερη φυσική και ανθρωπογενή ταυτότητα της περιοχής παρέμβασης.

Συμπερασματικά, η στρατηγική του τοπικού προγράμματος διαρθρώνεται γύρω από μια βασική θεματική κατεύθυνση τοπικής ανάπτυξης και δυο αλληλένδετες και συμπληρωματικές δευτερεύουσες θεματικές κατευθύνσεις τοπικής ανάπτυξης, που προσβλέπουν κατά προτεραιότητα:

- στην άμβλυνση των επιπτώσεων της μακροχρόνιας ύφεσης, λόγω της υφιστάμενης οικονομικής κρίσης,
- στην επίτευξη ανταγωνιστικής τοπικής οικονομίας με ισόρροπη ανάπτυξη των οικονομικών τομέων,
- στην αναβάθμιση της τοπικής παραγωγής με όρους ποιότητας,
- στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής,
- στη συμβατότητα όλων των έργων με τις αρχές της μη διάκρισης λόγω αναπηρίας και της προσβασιμότητας στα άτομα με αναπηρία.

Στόχοι

Οι γενικοί αυτοί στόχοι αναλύονται και εξειδικεύονται περαιτέρω σε μία σειρά **Ειδικών Στόχων** ως εξής:

ΓΣ1. Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στην περιοχή παρέμβασης και δημιουργία θέσεων απασχόλησης για τον τοπικό πληθυσμό

- ΕΣ1.1: Βελτίωση του εισοδήματος των κατοίκων της περιοχής
- ΕΣ1.2: Συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο
- ΕΣ1.3: Μείωση της ανεργίας
- ΕΣ1.4: Ενθάρρυνση της διαφοροποίησης και της δημιουργίας καινοτόμων παρεμβάσεων σε όλο το φάσμα της παραγωγικής διαδικασίας
- ΕΣ1.5: Ίσες ευκαιρίες σε όλους τους κατοίκους
- ΕΣ1.6: Ενθάρρυνση της εισόδου και της παραμονής των νέων και των γυναικών στην αγορά εργασίας
- ΕΣ1.7: Τόνωση της εξωστρέφειας
- ΕΣ1.8: Ενθάρρυνση της ανάπτυξης διακλαδικών/ διατομεακών σχέσεων

ΓΣ2. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της τοπικής οικονομίας με μοχλό την προστιθέμενη αξία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος καθώς και των αγροδιατροφικών προϊόντων

- ΕΣ2.1: Αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού της περιοχής
- ΕΣ2.2: Ορθολογική αξιοποίηση φυσικών πόρων
- ΕΣ2.3: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος
- ΕΣ2.4: Διαφύλαξη και ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος
- ΕΣ2.5: Προβολή προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών για την αύξηση του τουριστικού ρεύματος.
- ΕΣ2.6: Δημιουργία τοπικών δικτύων
- ΕΣ2.7: Ενθάρρυνση της ανάπτυξης διακλαδικών/ διατομεακών σχέσεων
- ΕΣ2.8: Αύξηση της επισκεψιμότητας των περιοχών παρέμβασης
- ΕΣ2.9: Προβολή προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών για την αύξηση του τουριστικού ρεύματος
- ΕΣ2.10: Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορικής
- ΕΣ2.11: Συμβολή στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

ΓΣ3. Βελτίωση των όρων διαβίωσης του τοπικού πληθυσμού και μείωση της έντασης των κοινωνικών προβλημάτων

- ΕΣ3.1: Βελτίωση των τεχνικών υποδομών για την εξυπηρέτηση του τοπικού πληθυσμού
- ΕΣ3.2: Αναβάθμιση των υπηρεσιών στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής (πρόνοια, εκπαίδευση, πολιτισμός, αθλητισμός)
- ΕΣ3.3: Συμπλήρωση των υποδομών στα μικρά αγροτικά κέντρα

Άξονες

Δήμος Χίου: Το τοπικό πρόγραμμα εμφανίζει συμπληρωματικότητα και συνέργια με τους εξής βασικούς άξονες προτεραιότητας του Δήμου Χίου:

Άξονας προτεραιότητας 1: Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος

Άξονας προτεραιότητας 2: Η αναβάθμιση της κοινωνικής πολιτικής και των παρεχόμενων υπηρεσιών παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού

Άξονας προτεραιότητας 3: Οικονομική ανάπτυξη της περιοχής και αύξηση απασχόλησης

Δήμος Ψαρών: Το τοπικό πρόγραμμα εμφανίζει συμπληρωματικότητα και συνέργια με το όραμα του Δήμου που αφορά στην ανάδειξη του νησιού των Ψαρών και της ιστορικής του κληρονομιάς ως ελκυστικού προορισμού για τους τουρίστες με εξειδικευμένα ενδιαφέροντα που ανταποκρίνονται στο τουριστικό προϊόν που είναι σε θέση να προσφέρει ο Δήμος Ψαρών, αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα ανέγγιχτα χαρακτηριστικά του νησιού των Ψαρών και του παρθένου περιβάλλοντος του, και αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων μέσω της βελτίωσης των εξυπηρετήσεων και των δημόσιων υποδομών με σεβασμό στο

περιβάλλον. Εξάλλου, συμπληρωματικότητα και συνέργια εμφανίζει το προτεινόμενο τοπικό πρόγραμμα CLLD/LEADER και με τους στρατηγικούς στόχους τους προγράμματος του Δήμου:

Άξονας προτεραιότητας 1: Προστασία του Περιβάλλοντος και Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής

Άξονας προτεραιότητας 2: Κοινωνική Πολιτική – Παιδεία - Πολιτισμός και Αθλητισμός

Άξονας προτεραιότητας 3: Τοπική Οικονομία- Απασχόληση

Δήμος Οινουσσών: Το τοπικό πρόγραμμα εμφανίζει συμπληρωματικότητα και συνέργια με το όραμα του Δήμου που αφορά μεταξύ των άλλων στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ενίσχυση της ελκυστικότητας της περιοχής.

Προϋπολογισμός

Οι πόροι του Τοπικού Προγράμματος ΤΑΠΤΟΚ 2014 – 2020 που αφορά την Π.Ε. Χίου, οι οποίοι διατίθενται για χρηματοδότηση δράσεων για την βελτίωση της καθημερινότητας και της επιχειρηματικότητας, ανέρχονται συνολικά σε 6.950.000 ευρώ (Δημόσια Δαπάνη) εκ των οποίων ποσό 5.050.000 € συγχρηματοδοτείται από το ΕΓΤΑΑ και 1.900.000 € από το ΕΤΘΑ. Το 75% της χρηματοδότησης είναι από ευρωπαϊκούς πόρους και το 25% είναι από εθνικούς πόρους.

Περιοχή παρέμβασης

Η προτεινόμενη περιοχή εφαρμογής του προγράμματος αποτελείται από **το σύνολο της Περιφερειακής Ενότητας Χίου** η οποία περιλαμβάνει τις κάτωθι 60 Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες οι οποίες ανήκουν στους τρεις (3) Καλλικρατικούς Δήμους. Οι Ο.Τ.Α. η έκταση και ο πληθυσμός της περιοχής παρέμβασης, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 4:

Διοικητική παρουσίαση, έκταση και πληθυσμός της περιοχής παρέμβασης

Περιφερειακή Ενότητα	Δήμος	Τοπική / Δημοτική Κοινότητα	Χαρακτηρισμός περιοχής*	LEADER ΠΑΑ		LEADER ΕΠΑΛΘ	
				2014 - 2020		2014 - 2020	
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Μυρμήγκι	Νησιωτική	1,66	92		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Νένητα	Νησιωτική	9,37	924	9,37	924
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Παγίδα	Νησιωτική	0,97	129		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Φλάτσια	Νησιωτική	2	76		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Χαλκειός	Νησιωτική	4,24	950		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Αγ. Γεώργιος Συκούσης	Νησιωτική	24,61	579		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Βαβίλοι	Νησιωτική	3,57	209		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Βασιλειώνικο	Νησιωτική	4,11	377		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Βερβεράτο	Νησιωτική	2,45	231		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Δαφνώνας	Νησιωτική	9,72	385		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Ζυφιάς	Νησιωτική	1,93	166		

ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Καρδάμυλλα	Νησιωτική	75,49	1643	75,49	1643
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Αμάδες	Νησιωτική	11,09	140		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Βίκυ	Νησιωτική	13,82	108		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Καμπιά	Νησιωτική	17,11	50		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Πιτύος	Νησιωτική	55,81	257		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Σπαρτούντα	Νησιωτική	10,75	36		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Πυργί	Νησιωτική	59,75	832	59,75	832
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Αρμόλια	Νησιωτική	14,73	442		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Βέσσα	Νησιωτική	20,89	113		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Ελάτα	Νησιωτική	17,23	248	17,23	248
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Καλαμωτή	Νησιωτική	15,37	706	15,37	706
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Λιθί	Νησιωτική	15,41	398	15,41	398
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Μεστά	Νησιωτική	33,98	437	33,98	437
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Ολύμποι	Νησιωτική	31,78	376	31,78	376
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Πατρικά	Νησιωτική	3,01	120		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Βροντάδος	Νησιωτική	41,16	5332	41,16	5332
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Ανάβατος	Νησιωτική	27,71	1		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Αυγόνυμα	Νησιωτική	16,68	14		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Καρυές	Νησιωτική	29,94	676	29,94	676
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Λαγκάδα	Νησιωτική	11,98	856	11,98	856
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Σιδηρούντα	Νησιωτική	21,04	38		
ΧΙΟΥ	ΧΙΟΥ	Συκιάδα	Νησιωτική	7,42	610	7,42	610
ΧΙΟΥ	ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ	Οινούσσες	Νησιωτική	17,81	826	17,81	826
ΧΙΟΥ	ΨΑΡΩΝ	Ψαρά	Νησιωτική	44,76	458	44,76	458
ΣΥΝΟΛΟ				907,24	52674	459,42	45951
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ				3836	199231		

Πηγή: ΕΤΑΧ ΑΑΕ ΟΤΑ, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

*προσδιορίζεται ο τύπος της περιοχής ως ακολούθως: ωρεινές (βάσει της Οδηγία (ΕΟΚ) 75/268), νησιωτικές (το σύνολο των νησιών της χώρας με εξαίρεση την Κρήτη και την Εύβοια), στις περιπτώσεις νησιωτικών περιοχών συμπληρώνεται μόνο ο χαρακτηρισμός « νησιωτική ».

Η περιοχή εφαρμογής είναι εξολοκλήρου νησιωτική με **πληθυσμό 52.674** άτομα και με **συνολική έκταση 907,24 Km²**, αποτελώντας το 23,7% της Περιφέρειας Β. Αιγαίου. Η πληθυσμιακή πυκνότητα της περιοχής εφαρμογής (58,06) αν και υπερσχύει του μέσου όρου Περιφέρειας (51,95), υπολείπεται σημαντικά του μέσου όρου της χώρας (81,97). Μάλιστα ο Δήμος Ψαρών αποτελεί έναν από τους πιο αραιοκατοικημένους Δήμους όλης της Περιφέρειας Β. Αιγαίου.

Συνεπώς, οι δείκτες που αφορούν στο μόνιμο πληθυσμό περιοχής παρέμβασης υπολογίζονται ως ακολούθως:

Πίνακας 5:

Δεικτών μόνιμου πληθυσμού

Κριτήριο	Τίτλος	Υπολογισμός κριτηρίου	Τιμή
A.1	Μόνιμος πληθυσμός ορεινών ή νησιωτικών περιοχών της περιοχής παρέμβασης	Πληθυσμός ορεινών ή νησιωτικών περιοχών της περιοχής παρέμβασης/1000	52,67
A.2	Ποσοστό μόνιμου πληθυσμού των ορεινών ή νησιωτικών περιοχών προς το συνολικό πληθυσμό της περιοχής	Μόνιμος πληθυσμός ορεινών ή νησιωτικών περιοχών της περιοχής παρέμβασης / Συνολικό μόνιμο πληθυσμό περιοχής παρέμβασης	100,00%

Πηγή: ETAX ΑΑΕ ΟΤΑ, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι περιοχές Natura που βρίσκονται εντός της περιοχής παρέμβασης.

Πίνακας 6:

Περιοχές Natura εντός των ορίων της περιοχής παρέμβασης

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΕΚΤΑΣΗ (ha)
GR4130001	Βόρεια Χίος & Νήσοι Οινούσες και παράκτια θαλάσσια ζώνη	34.409,93
GR4130003	Βόρεια Χίος	32.568,76
GR4130002	NISIA ANTIPSARA KAI NISIDES DASKALIO, MASTROGIORGI, PRASONISI, KATO NISI, MESIAKO, KOUTSOULIA	469,76

Πηγή: ETAX ΑΑΕ ΟΤΑ, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

Χάρτης 5:

Περιοχή παρέμβασης τοπικού προγράμματος

Υπόμνημα:

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΥΠΑΓΟΓΗΣ ΑΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:	ΓΕΩΦΥΣΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ:
Αλληλεπικαλυπτόμενη Περιοχή Εφαρμογής Προγράμματος Αλιείας & Αγροτικού Χώρου (Περιοχή Ε.Τ.Ο.Α. & Ε.Γ.Τ.Α.Α.)	Κορυφή Όρους
Περιοχή Εφαρμογής Προγράμματος Αγροτικού Χώρου (Περιοχή Ε.Γ.Τ.Α.Α.)	Οικισμοί
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΥΠΑΓΟΓΗ:	Ακτογραμμή
Όρια τοπικών-δημοτικών διαμερισμάτων	Υδρογραφικό Δίκτυο
Όρια Δημοτικών Ενότητων Χίου	Ισοδιάσταση ανά 100 m
	ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ:
	Κύριος Οδικός Άξονας

LEADER CHIOS 2014 - 2020

Κλίμακα: 1 : 100.000   Αρ. Σχεδίου: Χ - 1

Πηγή: ΕΤΑΧ ΑΑΕ ΟΤΑ, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

3.4. Σύνοψη χρηματοδότησης Π.Ε. Χίου

Η συνολική παρουσίαση του χρηματοδοτικού πλαισίου για την Π.Ε. Χίου περιλαμβάνει τους προϋπολογισμούς του:

- ΒΑΑ Χίου: 8.500.000 ευρώ έχουν εγκριθεί μέχρι τώρα
- ΤΑΠΤΟΚ Leader+ : 6.950.000 ευρώ
- ΟΧΕ: Ψαρά 9.500.000 ευρώ και Οινούσες 1.740.000 ευρώ

Κεφάλαιο 4

Αξιολόγηση εφαρμογής χωρικών εργαλείων σε σχέση με τις αναπτυξιακές προκλήσεις και ανάγκες της Π.Ε. Χίου

4.1. Το δημογραφικό και αναπτυξιακό προφίλ της Π.Ε. Χίου

Η Περιφερειακή Ενότητα Χίου αποτελείται από τον Δήμο Χίου, με έδρα τη Χίο, ο οποίος προήλθε από την συνένωση 8 Δήμων (Αγίου Μηνά, Αμανής, Ιωνίας, Καμποχώρων, Καρδαμύλων, Μαστιχοχωρίων, Ομηρούπολης και Χίου), τον Δήμο Οινουσσών και τον Δήμο Ψαρών.

Η Χίος είναι ένα από τα μεγαλύτερα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου και το πέμπτο σε έκταση νησί στην Ελλάδα, με μήκος ακτών 213 χλμ. Βρίσκεται πολύ κοντά στη Μικρά Ασία και απέναντι από τη χερσόνησο της Ερυθραίας, από την οποία χωρίζεται με τον ομώνυμο Πορθμό. Η Χίος είναι η πρωτεύουσα της Π.Ε. Χίου και βρίσκεται στο μέσο της ανατολικής πλευράς του νησιού, ενώ οι οικισμοί του νησιού θα μπορούσαν να διακριθούν στα χωριά του νότιου τμήματος (Νοτιόχωρα ή Μαστιχοχώρια), στα χωριά του βορείου τμήματος (Βορειόχωρα) καθώς και στα χωριά της περιοχής του Κάμπου (Καμπόχωρα).

Οι Οινούσες αποτελούν σύμπλεγμα βραχονησίδων του ανατολικού Αιγαίου, συνολικής έκτασης 17,4 τετρ. χιλιομέτρων, σε γεωγραφική εγγύτητα με τα παράλια της μικρασιατικής χερσονήσου της Ερυθραίας και απέχουν 9 ναυτ. μίλια από την πόλη της Χίου.

Τα Ψαρά είναι νήσος που βρίσκεται βορειοδυτικά της νήσου Χίου.

4.1.1 Δημογραφικά στοιχεία και κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού

Για την εξέταση του επιπέδου και της διαχρονικής εξέλιξης του πληθυσμού της περιοχής μελέτης αξιοποιήθηκαν τα στοιχεία των δύο τελευταίων απογραφών γενικού πληθυσμού που διενήργησε η Ελληνική Στατιστική Αρχή κατά τα έτη 2001 και 2011.

Επίπεδο και εξέλιξη πληθυσμού στην περιοχή παρέμβασης

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την απογραφή 2011 ο μόνιμος πληθυσμός της Π.Ε. Χίου είναι 52.674 άτομα και αντιστοιχεί στο 0,49% του πληθυσμού της χώρας και στο 26,43% της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου με έκταση 904 τετραγωνικά χλμ. με μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού στο νησί της Χίου. Ειδικότερα, ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου Χίου είναι 51.390 κάτοικοι, του Δήμου Οινουσσών 826 κάτοικοι και του Δήμου Ψαρών 458 κάτοικοι.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2001 - 2011, ο πληθυσμός της Π.Ε. Χίου σημείωσε μείωση της τάξης του 0,81% έναντι μείωσης της τάξης του 1,08% που καταγράφηκε στο συνολικό πληθυσμό της Ελλάδας και του 2,93% στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου. Λαμβάνοντας υπόψη τη μεγάλη μεταναστευτική κινητικότητα των τελευταίων ετών και της τάσης επιστροφής στην ύπαιθρο εκτιμάται ότι τα επόμενα χρόνια θα παρουσιαστεί πληθυσμιακή αύξηση αν όχι σταθερή πληθυσμιακή πυκνότητα στην περιοχή.

Πίνακας 7:

Διαχρονική εξέλιξη μεταβολής πληθυσμού

	Μόνιμος πληθυσμός		Μεταβολή
	2001	2011	2001-2011
Ελλάδα	10.934.097	10.816.286	-1,08%
Περιφέρεια Β. Αιγαίου	205.235	199.231	-2,93%
Περιφερειακή Ενότητα Χίου	53.106	52.674	-0,81%

Πηγή: ETAX ΑΑΕ ΟΤΑ, Ελ.Στατ. 2001, 2011, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

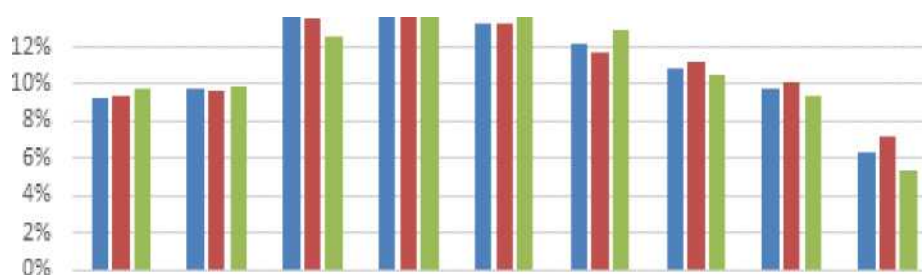
Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της απογραφής 2001, ο πληθυσμός της Π.Ε. Χίου σε πλειοψηφία (ποσοστό 57,7% του συνόλου και 30.664 άτομα) κατοικεί σε αστικές περιοχές, ενώ υψηλό είναι και το ποσοστό του πληθυσμού που κατοικεί στις αγροτικές περιοχές (42,3% και 22.442 άτομα).

Ηλικιακή Διάρθρωση Πληθυσμού

Η συνολική εικόνα της περιοχής παρέμβασης όσον αφορά στην κατανομή του πληθυσμού σε ηλικιακές ομάδες, ως προς την Περιοχή παρέμβασης, την Περιφέρεια Β. Αιγαίου και τη Χώρα, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2011, φαίνεται στο παρακάτω γράφημα και στον Πίνακα που ακολουθεί. Ειδικότερα, η περιοχή παρέμβασης εμφανίζει αυξημένο ποσοστό στην ηλικιακή τάξη 20-29 και ξεπερνώντας μάλιστα τα αντίστοιχα ποσοστά σε περιφέρειας και χώρας, καθώς και υψηλά ποσοστά στις τάξεις ηλικιών 30-59 ετών που προσεγγίζουν τους μέσους όρους σε επίπεδο περιφέρειας και χώρας, αναδεικνύοντας ενθαρρυντικές τάσεις εξέλιξης του πληθυσμού αλλά και εν γένει της περιοχής μέσα από την θετικά υψηλή συμμετοχή των κατά βάση παραγωγικών τάξεων στη πληθυσμιακή σύνθεση. Χαρακτηριστικό της εικόνας που παρουσιάζει η ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού είναι η ακολουθία της τάσης του πληθυσμού σε επίπεδο χώρας σχεδόν σε κάθε ηλικιακή τάξη, γεγονός που ωθεί και στο συμπέρασμα ότι στην περιοχή παρέμβασης δεν υφίσταντο έντονα φαινόμενα μετανάστευσης προς άλλα αστικά κέντρα.

Γράφημα 1: Πληθυσμός ανά ηλικιακή τάξη, 2011

Πληθυσμός ανά ηλικιακή τάξη (%), 2011

Π.Ε. Χίου – Περ. Βορ. Αιγαίου – Χώρα

Πηγή: ETAX ΑΑΕ ΟΤΑ, Ελ.Στατ. 2011, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

Αναλύοντας περαιτέρω την ηλικιακή κατανομή και διάρθρωση του πληθυσμού στην περιοχή παρέμβασης και με τη βοήθεια του Πίνακα που ακολουθεί, παρατηρείται ότι ο **Δείκτης ηλικιακής διάρθρωσης των ατόμων έως 35 ετών ως προς το άτομο άνω των 55 ετών καταγράφεται σε ποσοστό 129,39%**, ποσοστό πολύ υψηλότερο από το μέσο όρο της Περιφέρειας αλλά ελαφρώς χαμηλότερο συγκριτικά με την τιμή του Δείκτη στο σύνολο της

Χώρας, γεγονός που επιβεβαιώνει και την ανάλυση που προηγήθηκε για τα πολύ υψηλά ποσοστά των ηλικιών ομάδων που εντοπίζονται στην περιοχή παρέμβασης. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι ο Δείκτης Ηλιακής Διάρθρωσης καταγράφει την υψηλότερη τιμή του στη Δημοτική Ενότητα Χίου αναδεικνύοντας τις προοπτικές που προσφέρει αλλά και την περαιτέρω θετική τάση ανάπτυξης του νησιού. Επιπλέον, πολύ σημαντικό κρίνεται το γεγονός ότι η αντίστοιχη τιμή για τη Δημοτική Ενότητα Αμάνης είναι 34,35%, εξαιρετικά χαμηλή, υποδηλώνοντας την τάση μετακίνησης του πληθυσμού προς το αστικό κέντρο της Δημοτικής Ενότητας Χίου.

Δημογραφικοί Δείκτες

Με βάση στοιχεία από τις απογραφές του 2001 και του 2011, προκύπτουν οι ακόλουθοι δημογραφικοί δείκτες για την περιοχή παρέμβασης της Π.Ε. Χίου:

Πίνακας 8:

Δημογραφικοί δείκτες περιοχής παρέμβασης 2001-2011

Δημογραφικοί δείκτες	2001	2011	Μεταβολή
Δείκτης αντικατάστασης	1,21	1,14	-6,19%
Δείκτης εξάρτησης	0,55	0,53	-3,96%
Δείκτης γήρανσης	1,31	1,48	12,84%
Δείκτης νεανικότητας	0,15	0,14	-7,01%

Πηγή: ΕΤΑΧ ΑΑΕ ΟΤΑ, Ελ.Στατ. 2001, 2011, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

- Δείκτης Αντικατάστασης: Ο δείκτης αντικατάστασης αποτελεί δομικό δείκτη. Δηλαδή εκφράζει την εναλλαγή μεταξύ των ηλικιών που μετέχουν στην παραγωγική διαδικασία. Υπολογίζεται ως ο λόγος των ατόμων ηλικίας 15-19 προς τα άτομα ηλικίας 65-69, δηλαδή των ατόμων που ετοιμάζονται να εισέλθουν στην παραγωγική διαδικασία και αυτών που αναμένονται να εξέλθουν από την παραγωγική διαδικασία. Ο δείκτης αντικατάστασης στην περιοχή παρέμβασης κατέγραψε μείωση 6,19% την δεκαετία 2001-2011, ωστόσο εξακολουθεί να παραμένει υψηλός, υποδηλώνοντας την υπεροχή των ατόμων που ετοιμάζονται να εισέλθουν στην παραγωγική διαδικασία σε σχέση με τα άτομα που ετοιμάζονται να εξέλθουν από αυτή.
- Δείκτης Εξάρτησης (ή Αναλογία Κοινωνικών Βαρών): Ο δείκτης εξάρτησης είναι ο λόγος του αθροίσματος ατόμων ηλικίας 0-14 ετών και 65 ετών και άνω (δηλαδή των μη παραγωγικών ηλικιών), προς τα άτομα ηλικίας 15- 64 ετών (παραγωγικές). Σκοπός του δείκτη είναι να βρεθεί η αναλογία μεταξύ εξαρτώμενων ατόμων, δηλαδή αυτών που δεν μπορούν να συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία προς τα άτομα που θεωρείται ότι συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία. Στην περιοχή εφαρμογής, ο δείκτης εξάρτησης διαμορφώνεται για το 2011 στο 0,53 μειωμένος κατά 3,96% σε σχέση με το 2001 γεγονός που σημαίνει ότι αυξήθηκε ο ενεργός πληθυσμός της περιοχής έναντι αυτών που δεν συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία, υποδηλώνοντας μια αισιόδοξη δημογραφικά εικόνα.
- Δείκτης Γήρανσης: Ο δείκτης γήρανσης είναι ο λόγος των ατόμων ηλικίας 65 και άνω προς τα άτομα ηλικίας 0-14 ετών. Σκοπός του δείκτη αποτελεί ο προσδιορισμός της αναλογίας "γέροι" προς "νέοι", δηλαδή πόσα άτομα ηλικίας 65-άνω αντιστοιχούν σε άτομα ηλικίας 0-14 ετών. Στην περιοχή παρέμβασης ο δείκτης γήρανσης για το 2011

βρίσκεται στο 1,48 έχοντας σημειώσει αύξηση κατά 12,48% σε σχέση με το 2001. Ο δείκτης δεν είναι ιδιαίτερα υψηλός συγκριτικά με την αντίστοιχη τιμή σε επίπεδο χώρας, ωστόσο η αύξηση ανάμεσα στις 2 εξεταζόμενες περιόδους, αποτυπώνει με τον πλέον σαφή τρόπο τις δημογραφικές τάσεις γήρανσης του πληθυσμού της περιοχής παρέμβασης.

- Δείκτης Νεανικότητας: εκφράζει το ποσοστό των νέων 0-14 ετών ως προς το σύνολο του πληθυσμού. Στην περιοχή εφαρμογής, ο δείκτης διαμορφώνεται στο 0,14 αντανακλώντας τη σχετικά χαμηλή συμμετοχή των νέων στο συνολικό πληθυσμό, τάση η οποία οριακά αμβλύθηκε την περίοδο 2001-2011.

Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός (2001-2011)

Ενδιαφέρον έχει να δει κανείς, την εξέλιξη γενικότερα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού την περίοδο 2001-2011, στην περιοχή παρέμβασης. Πιο συγκεκριμένα, η συρρίκνωση της απασχόλησης απορρέει και ως συνέπεια της αυξημένης μείωσης των ατόμων που εισέρχονται στον παραγωγικό βίο. Το γεγονός αυτό αναδεικνύεται σαφώς από τα μεγέθη που παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα και βασίζονται στα επίσημα στοιχεία της απογραφής της ΕΛΣΤΑΤ για τα έτη 2001 και 2011. Στην περιοχή παρέμβασης καταγράφηκε αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της τάξης του 14,6%, τη στιγμή που η αντίστοιχη μείωση στην χώρα είναι 0,6%. Μικρότερη αύξηση καταγράφηκε και σε επίπεδο Περιφέρειας, αναδεικνύοντας την τάση στο Βόρειο Αιγαίο. Η τάση αυτή είναι σε απόλυτη συνάφεια με τους θετικούς δείκτες αντικατάστασης και νεανικότητας, όπως παρουσιάστηκαν σε προηγούμενη ενότητα.

Πίνακας 9:

Εξέλιξη οικονομικά ενεργού πληθυσμού 2001-2011

	2001	2011	Μεταβολή 2001-2011 (σε %)
Σύνολο Χώρας	4.614.499	4.586.636	-0,6
Περ. Βορείου Αιγαίου	73.446	76.628	4,3
Δήμος Χίου	17.200	19.744	14,8
Δήμος Οινουσσών και Ψαρών	372	402	8,1

Πηγή: ΕΤΑΧ ΑΑΕ ΟΤΑ, Ελ.Στατ.2001, 2011, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

Ανεργος Πληθυσμός

Το πρόβλημα της ανεργίας είναι αρκετά έντονο στην περιοχή εφαρμογής του τοπικού προγράμματος, αλλά σε οριακά μικρότερο επίπεδο σε σχέση με την ανεργία στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της απογραφής του 2011, το ποσοστό ανεργίας ανέρχεται σε 13,10%, τη στιγμή που στη χώρα καταγραφόταν στο 18,73%. Αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι, στην περιοχή παρέμβασης η αύξηση της ανεργίας που σημειώθηκε την περίοδο 2001-2011 ήταν κατά πολύ μικρότερη σε σχέση με την αντίστοιχη αύξηση σε εθνικό επίπεδο, αφού κυμάνθηκε σε 28,4%, ενώ στη χώρα σε 67,6%.

Πίνακας 10:

Εξέλιξη άνεργου πληθυσμού την περίοδο 2001-2011

	2001	2011	Μεταβολή 2001-2011 (σε %)
Σύνολο Χώρας	512.410	859.003	67,6
Περ. Βορείου Αιγαίου	7.648	10.719	40,2
Περιφερειακή Ενότητα Χίου	2.058	2643	28,4

Πηγή: ETAX ΑΑΕ ΟΤΑ, Ελ.Στατ.2001, 2011, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

Πίνακας 11:

Ποσοστό ανεργίας 2011

	Άνεργοι
Δήμος Χίου	13,12%
Δήμοι Οινουσσών και Ψαρών	12,09%
Περ. Βορείου Αιγαίου	13,99%
Σύνολο Χώρας	18,73%

Πηγή: ETAX ΑΑΕ ΟΤΑ, Ελ.Στατ.2001, 2011, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

4.1.2 Ενδεικτικά στοιχεία ΑΕΠ (σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας), 2001 - 2011

Την περίοδο 2001-2008 παρουσιάστηκε διαχρονική αύξηση του ΑΕΠ, με μέσο ετήσιο ποσοστό μεταβολής της τάξεως του 8,01, ενώ από το 2009, το πρώτο έτος εμφάνισης της οικονομικής κρίσης, μέχρι το 2013 καταγράφεται συνολικό ποσοστό μείωσης της τάξεως του 24,9% και μέσο ετήσιο ποσοστό μείωσης 6,04%.

Πίνακας 12:

Μεταβολή του ΑΕΠ 2001 - 2013

	2001	2013*	μεταβολή 2001-2013
Περιφερειακή Ενότητα Χίου	535	668	24,9
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	2.032	2.564	26,2
Σύνολο Χώρας	152.194	180.389	18,5

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ETAX ΑΑΕ ΟΤΑ, Ελ. Στατ. 2001, 2011, Πρόσκληση τοπικού προγράμματος

Η συνολική πορεία και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Π.Ε. Χίου, σε γενικές γραμμές ακολουθεί τις εθνικές και περιφερειακές εξελίξεις, με σταδιακή άνοδο μέχρι το 2008 και συνεχιζόμενη μείωση μέχρι το 2013 (12.493 €). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τη διετία 2011 - 2012 το κεφαλήν ΑΕΠ της Π.Ε. φαίνεται να είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σε απόλυτο μέγεθος.

4.1.3 Παραγωγική δραστηριότητα

Η οικονομία της Περιφερειακής Ενότητας Χίου στηρίζεται, σε σημαντικό βαθμό, στους τομείς της πρωτογενούς παραγωγής και της παροχής υπηρεσιών, με τον **τουριστικό τομέα** να παρουσιάζει σημαντική πρόοδο τα τελευταία χρόνια. Οι κλάδοι που παρουσίασαν σημαντική αύξηση την εξεταζόμενη περίοδο, ήταν αυτός της βιομηχανίας (20,02%) και του χονδρικού και λιανικού εμπορίου (9,45%). Αντίθετα, ο μοναδικός κλάδος που παρουσίασε πτώση, όπως άλλωστε και σε επίπεδο χώρας και Π.Ε. - αλλά με μεγαλύτερο ποσοστό, ήταν αυτός της γεωργίας - δασοκομίας - αλιείας με μέσο ετήσιο ρυθμό -1,87%.

Συγκεκριμένα:

Η βιομηχανία από 17 εκ. Ευρώ το 2000, ανήλθε σε 65 εκ. Ευρώ το 2008, οι κατασκευές (2000: 26 εκ. Ευρώ, 2008: 70 εκ. Ευρώ), το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων και ειδών οικιακής χρήσης, ξενοδοχεία και εστιατόρια, μεταφορές και επικοινωνίες, (2000: 84 εκ. Ευρώ, 2008 : 281 εκ. Ευρώ), οι υπηρεσίες διαχείρισης ακίνητης περιουσίας και λοιπών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (2000: 126 εκ. Ευρώ, 2008: 214 εκ. Ευρώ), και οι λοιπές υπηρεσίες (2000: 108 εκ. Ευρώ, 2008: 220 εκ. Ευρώ) εμφάνισαν αύξηση την εξεταζόμενη περίοδο.

Η στενότητα των διαθέσιμων φυσικών πόρων, η μείωση και γήρανση του πληθυσμού, η εγκατάλειψη της αγροτικής γης κλπ. είναι ορισμένα από τα χρόνια προβλήματα των νησιωτικών περιοχών που παρουσιάζονται έντονα και στην Π.Ε. Χίου.

Πρωτογενής τομέας

Ο αγροτικός τομέας χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη δυναμικών κλάδων (μαστιχοκαλλιέργεια, ιχθυοκαλλιέργεια, αλιεία, κτηνοτροφία). Στους συγκεκριμένους κλάδους απασχολείται κατά παράδοση ο τοπικός πληθυσμός και με παραδοσιακά συστήματα καλλιέργειας. Στο γεγονός αυτό, αλλά και στις ιδιαίτερες εδαφικές και κλιματολογικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν την Π.Ε., οφείλεται η παραγωγή παραδοσιακών -βιολογικών επώνυμων προϊόντων, καθώς και η δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης σε ορισμένους από αυτούς.

Επιπλέον τον αγροτικό τομέα της Π.Ε. χαρακτηρίζουν: η μορφολογία του εδάφους (έδαφος ορεινό σε ποσοστό 68%), η απασχόληση (κατά την απογραφή του 2001, κύρια απασχόληση στον τομέα δήλωσαν 1.931 άτομα ή 11,5% του απασχολούμενου πληθυσμού έναντι 13,44% σε επίπεδο χώρας, ενώ μαζί με εκείνους που δήλωσαν τον τομέα ως δευτερεύουσα απασχόληση, ο αριθμός υπερέβη τα 11.000 άτομα), η συμμετοχή του τομέα στο προϊόν της Π.Ε. (ποσοστό 9%, σημαντικά υψηλότερο από αυτό της χώρας και της Ε.Ε.), ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων (7.012).

Χαρακτηριστικό του πρωτογενούς τομέα της Π.Ε. είναι επίσης η δεσπόζουσα θέση του κλάδου της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας.

Σύμφωνα με το Μητρώο Επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ, στο συγκεκριμένο κλάδο δραστηριοποιούνταν κατά το 2005 26 επιχειρήσεις, οι οποίες πραγματοποίησαν συνολικό κύκλο εργασιών της τάξης των 12,7 εκ. Ευρώ.

Δευτερογενής τομέας

Ο τομέας χαρακτηρίζεται από χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης που οφείλεται, πρωτίστως, στην έλλειψη πρώτων υλών, στο υψηλό κόστος μεταφοράς προς και από την ηπειρωτική Ελλάδα και στην έλλειψη τεχνογνωσίας στην παραγωγή και προώθηση των προϊόντων. Οι ΜμΕ,

λειτουργούν σε οικογενειακή βάση και τείνουν να δραστηριοποιούνται περισσότερο σε τομείς όπως τα τρόφιμα και τα ποτά, η κεραμική, η εξόρυξη και διάθεση αδρανών υλικών, η επεξεργασία αγροτικών προϊόντων, δηλαδή δραστηριότητες που αναπτύσσονται με βάση την εκμετάλλευση μιας τοπικής ύλης ή παράδοσης σε ένα συγκεκριμένο κλάδο (π.χ. μαστίχα, εσπεριδοειδή).

Κατά το 2005 καταγράφηκαν μόλις 310 μεταποιητικές επιχειρήσεις με μέσο κύκλο εργασιών της τάξης των 46,1 εκ. Ευρώ. Από αυτές, 94 δραστηριοποιούνταν στον κλάδο παραγωγής τροφίμων / ποτών.

Τριτογενής τομέας

Εμπόριο - υπηρεσίες

Βάσει των διαθέσιμων στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, ο τομέας του Εμπορίου αποτελεί τον σημαντικότερο τομέα οικονομικής δραστηριότητας βάσει Κύκλου Εργασιών και Αριθμού Επιχειρήσεων.

Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στον εμπορικό τομέα της Π.Ε. Χίου διαμορφώθηκε στο 21,58% της συνολικής (στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ 2007), ενώ στο σύνολο της χώρας καταλαμβάνει το 33,50%. Θα πρέπει να επισημανθεί η σημασία που έχουν οι υπηρεσίες που σχετίζονται με τις μεταφορές (δραστηριότητες που συνδέονται και με τη ναυτιλία σε μεγάλο βαθμό).

Τουρισμός

Κατά την περίοδο 2005 και 2006 όπως αυτά συγκεντρώθηκαν από διοικητικές πηγές (Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας και Υπουργείο Δημόσιας Τάξης) οι αφίξεις τουριστών παρουσίασαν αύξηση 11,7% και 8,4% αντίστοιχα ενώ συνεχίστηκε με παρόμοιο ρυθμό το έτος 2007, όπου και καταγράφηκε αύξηση της τάξης του 8,5%. Η θετική αυτή εξέλιξη ακολούθησε δύο έτη με συνεχόμενη μείωση του εισερχόμενου τουρισμού. Ιδιαίτερα μάλιστα το «Ολυμπιακό» έτος 2004, καταγράφηκε μείωση των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών κατά 3,5% σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

ΑΕΠ - ΑΠΑ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ η συνολική ΑΠΑ την χρονική περίοδο 2000 – 2007 στην Π.Ε., κινήθηκε ανοδικά με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 7,52% και διαμορφώθηκε το 2007 σε 731 εκ. Ευρώ. Το δε 2008 η ΑΠΑ σημείωσε εντυπωσιακή αύξηση (ποσοστό 20,93%) και διαμορφώθηκε στα 884 εκ. Ευρώ. Ο ρυθμός ανάπτυξης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξήθηκε τόσο στην Π.Ε. Χίου όσο και στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου με ρυθμό 6,86% και 7,44% αντίστοιχα, έναντι 6,77% για το σύνολο της οικονομίας την εξεταζόμενη περίοδο (2000-2008). Επιπλέον το εξεταζόμενο μέγεθος παρουσίασε οριακή αύξηση (της τάξης του 1,6%) για την Π.Ε. Χίου το 2008 σε σχέση με το 2007, όταν στο σύνολο της χώρας και σε περιφερειακό επίπεδο αυξήθηκε κατά 3,7% και 2,5% αντίστοιχα.

Αγορά εργασίας – Απασχόληση

Η απασχόληση στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας στην Π.Ε. Χίου χαρακτηρίζεται από τη σημαντική συμμετοχή του **τριτογενούς τομέα** (64,5%), στη συνέχεια έρχεται ο δευτερογενής τομέας με ποσοστό 18,9% και ο πρωτογενής τομέας με ποσοστό 11,5%. Αναλυτικότερα στον τριτογενή τομέα απασχολούνται 10.007 άτομα, στο δευτερογενή τομέα 2.934 άτομα και στον πρωτογενή τομέα 1.782 άτομα (Απογραφή 2001).

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων βάσει του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας και της θέση στο επάγγελμα του απασχολούμενου. Παρατηρούμε ότι:

Το 43,3% των εργοδοτών απασχολείται στον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας «Εμπόριο, επισκευές», ενώ ακολουθεί ο κλάδος οικονομικής δραστηριότητας «Ξενοδοχεία, εστιατόρια» με ποσοστό 13,3%.

Το 39,1% των αυτοαπασχολούμενων εργάζεται στον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας «Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία», ενώ ακολουθεί ο κλάδος οικονομικής δραστηριότητας «Κατασκευές» με ποσοστό 13,1%.

Το 15,4% των μισθωτών απασχολείται στον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας «Μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες», ενώ ακολουθεί ο κλάδος οικονομικής δραστηριότητας «Κατασκευές» με ποσοστό 12,6%.

Το 41,2% των Συμβοηθούτων και μη αμειβομένων μελών του νοικοκυριού απασχολείται στον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας «Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία».

4.2. Ανάλυση κρίσιμων ζητημάτων (από SWOT ανάλυση)

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται η ανάλυση SWOT της Π.Ε. Χίου, δηλαδή η ανάλυση των δυνάμεων - πλεονεκτημάτων (Strengths), αδυναμιών - μειονεκτημάτων (Weaknesses), προοπτικών - ευκαιριών (Opportunities) και απειλών - κινδύνων (Threats), που αντιμετωπίζει η συγκεκριμένη περιοχή, η οποία συνεισφέρει στη λήψη αποφάσεων και στην αποτελεσματικότερη χάραξη αναπτυξιακής στρατηγικής.

Η SWOT ανάλυση λαμβάνει στοιχεία από την αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης και βοηθάει στην εξαγωγή συμπερασμάτων.

Η αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης αποτελεί βασικό στάδιο στη διαδικασία του σχεδιασμού, στο οποίο επισημαίνονται τα προβλήματα που έχουν προκύψει καθώς και τα θετικά / αρνητικά στοιχεία της συγκεκριμένης περιοχής.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής κατάστασης της προτεινόμενης περιοχής παρέμβασης απορρέουν σε μεγάλο βαθμό από τη γεωγραφική θέση της. Ειδικότερα:

- ✓ Ο ακριτικός χαρακτήρας και η «νησιωτικότητα», στοιχεία τα οποία συμβάλλουν στην περιθωριοποίηση και στην αναπτυξιακή της υστέρηση, αφενός λόγω της ανεπαρκούς προσπελασιμότητας προς τα αναπτυγμένα αστικά κέντρα της Ελλάδας, και αφετέρου λόγω των γεωπολιτικών συνθηκών στην περιοχή.
- ✓ Ωστόσο, η θέση και ο ρόλος της περιοχής παρέμβασης (δηλαδή των νησιών της Π.Ε. Χίου) στο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές χωρικό σύστημα, εξαρτάται, πέραν της γεωγραφικής θέσης, από τον τρόπο που ενσωματώνει και εκφράζει την αναπτυξιακή της διάσταση εφαρμόζοντας πολιτικές που θα την εντάξουν παραγωγικά στους αναπτυξιακούς Εθνικούς και Ευρωπαϊκούς άξονες.

- ✓ Η μικρή απόσταση της Χίου από τη Μικρασιατική ακτή διευρύνει το διεθνή ρόλο της, ερχόμενη σε επαφή με παραγωγικό δυναμικό, με επιρροές που μπορούν να αναπτυχθούν στην ενδοχώρα της Μικρασίας (μεταφορές, μεταποίηση κλπ), υπό την προϋπόθεση διαμόρφωσης κατάλληλου κλίματος συνεργασίας, μέσω της συνεχούς βελτίωσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Αναπτυξιακή δυναμική αναπτύσσεται ασφαλώς και σήμερα, περιλαμβάνοντας των τομέα των υπηρεσιών, με έμφαση κυρίως στον τουρισμό, που αποτελεί μια βασική συνιστώσα ανάπτυξης για τη Χίο.
- ✓ Η περιοχή παρέμβασης, λόγω της θέσης, υφίσταται σαφώς, σήμερα, την πίεση εξ ανατολών του μεταναστευτικού ρεύματος από εμπόλεμες περιοχές και περιοχές σε κατάσταση ανθρωπιστικής κρίσης. Η διακίνηση και εκμετάλλευση των ανθρώπων αυτών, που αναζητούν μια καλύτερη τύχη εντός της Ε.Ε. από τα διάφορα κυκλώματα σύγχρονης δουλεμπορίας, έχει σαν τελικό προορισμό τις χώρες της δυτικής Ευρώπης. Λόγω όμως της θέσης της διπλής περιφερειακότητας της Χίου σε συνδυασμό με την ευκολότερη προσπέλαση των θαλάσσιων συνόρων, μεγάλο μέρος της διακίνησης γίνεται μέσα από αυτή.

Πίνακας 13:

SWOT Ανάλυση Περιφερειακής Ενότητας Χίου

SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ Π.Ε. ΧΙΟΥ	
ΔΥΝΑΜΕΙΣ (Strengths)	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ύπαρξη πολιτικού αεροδρομίου (σε στάδιο επέκτασης). ➤ Ύπαρξη δύο λιμανιών που μπορούν να εξυπηρετήσουν, επιβατικά, οχηματαγωγά και εμπορικά πλοία, ένα στην ανατολική πλευρά του νησιού (κεντρικό λιμάνι) και ένα στην δυτική πλευρά του νησιού το λιμάνι των Μεστών. ➤ Λειτουργία ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (τμήματα του Πανεπιστημίου Αιγαίου) καθώς και λειτουργία Ακαδημιών Εμπορικού Ναυτικού (Χίο και Οινούσες). ➤ Λειτουργία σημαντικού αριθμού μουσείων με σημαντικότερα, το Αρχαιολογικό Μουσείο Χίου και το Μουσείο Μαστίχας. ➤ Μνημεία ενταγμένα στον κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. ➤ Ύπαρξη σημαντικού αριθμού φυσικών οικοσυστημάτων και μεμονωμένων στοιχείων της φύσης τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο περιβαλλοντικό και οικολογικό ενδιαφέρον και ανήκουν στο δίκτυο NATURA 2000. ➤ Ύπαρξη δυναμικών κλάδων (μαστιχοκαλλιέργεια, ελαιοκαλλιέργεια, μανταρινοκαλλιέργεια, ιχθυοκαλλιέργεια, αλιεία, κτηνοτροφία) στον αγροτικό τομέα. ➤ Εξωστρέφεια σημαντικών τοπικών επιχειρήσεων όπως η Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου, Ιχθυοκαλλιέργειες κ.λ.π. ➤ Παραγωγή προϊόντων ποιότητας (Μαστίχα, μέλι, ούζο, κ.λ.π.). ➤ Συγκριτικό πλεονέκτημα στη μεταποίηση της ρητίνης των μαστιχόδεντρων και του χιώτικου μανταρινιού. ➤ Σημαντικές προοπτικές του δευτερογενή τομέα στη μεταποίηση προϊόντων που συνδέονται με τη γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή, καθώς και την παραγωγή της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας. ➤ Λειτουργία άγονης γραμμής που συνδέει τη Χίο με την Βόρεια Ελλάδα. ➤ Λειτουργία άγονης γραμμής που συνδέει τα Ψαρά και τις Οινούσες με την ηπειρωτική Ελλάδα (Πειραιάς ή Λαύριο) μια φορά την εβδομάδα. ➤ Σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα. ➤ Σημαντική παράδοση στη ναυτιλία. ➤ Σημαντικός αριθμός εφοπλιστών σε Ελλάδα και εξωτερικό. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Μεταναστευτικές – προσφυγικές ροές. ➤ Υψηλή εποχικότητα δραστηριοτήτων, που στηρίζονται κατά βάση στον τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα στον τουρισμό, που λειτουργεί σε συνδυασμό με άμεση εξάρτηση από τις μεταφορές λόγω νησιωτικού χαρακτήρα. ➤ Έλλειψη διασύνδεσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την τοπική παραγωγική και κοινωνική βάση. ➤ Εξάρτηση από την ηπειρωτική Ελλάδα. ➤ Μικρός αριθμός ξενοδοχειακών μονάδων με αποτέλεσμα την αδυναμία προσέγγισης αγορών του εξωτερικού. ➤ Έλλειψη καταλυμάτων & λοιπών τουριστικών υποδομών σε Οινούσες και Ψαρά. ➤ Σημαντικές ανάγκες βελτίωσης κυρίως του εθνικού και δευτερεύοντος του επαρχιακού οδικού δικτύου. ➤ Γεωγραφική απομόνωση των Ψαρών και των Οινουσσών, σε σχέση με τη μετάβαση που γίνεται μόνο μέσω Χίου. ➤ Ελλείψεις σε, πολιτιστικές, αθλητικές, πολιτικής προστασίας, οδικού δικτύου, αρδευτικού – αποχετευτικού δικτύου, υποδομές στα μικρά νησιά της Π.Ε. Χίου (Ψαρά και Οινούσες).
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ (Opportunities)	

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Προγράμματα για ενσωμάτωση των μεταναστών. ➤ Ευρωπαϊκές πολιτικές για τη διαχείριση των απορριμμάτων. ➤ Διαφαινόμενη τάση επιστροφής στην ύπαιθρο. ➤ Αξιοποίηση των ΟΧΕ και των ΤΑΠΤΟΚ για τη δημιουργία ολοκληρωμένου σχεδίου βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης στα νησιά Ψαρά και Οινούσες. ➤ Ανάπτυξη δικτύου μεταφορών με υδροπλάνα, κυρίως σε Ψαρά και Οινούσες. ➤ Διαθεσιμότητα κοινοτικών και εθνικών πόρων κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020. ➤ Σημαντικές προοπτικές του δευτερογενή τομέα στη μεταποίηση προϊόντων που συνδέονται με τη γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή, καθώς και την παραγωγή της αλιείας και της ιχθυοκαλλιέργειας. ➤ Αύξηση της ζήτησης για νέες μορφές υπηρεσιών στους τομείς του τουρισμού, των μεταφορών και της ενέργειας. ➤ Αυξανόμενη ζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού. ➤ Αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. 	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p style="text-align: center;">ΑΠΕΙΛΕΣ (Threats)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Η Οικονομική κρίση στη χώρα, η δημοσιονομική προσαρμογή και η περιορισμένη χρηματοδότηση των επενδύσεων από τις τράπεζες. ➤ Το πολύπλοκο φορολογικό και ασφαλιστικό πλαίσιο. ➤ Εξάρτηση από τις διεθνείς σχέσεις της χώρας. ➤ Αυξημένος ανταγωνισμός από άλλους τουριστικούς προορισμούς. ➤ Αυξημένος ανταγωνισμός από άλλους τουριστικούς προορισμούς. ➤ Αύξηση της φτώχειας, της ανεργίας, και του κοινωνικού αποκλεισμού. ➤ Έντονα φαινόμενα μετανάστευσης πληθυσμού με υψηλό μορφωτικό επίπεδο. ➤ Υψηλός βαθμός εξάρτησης των Δήμων Ψαρών και Οινουσσών από τις υπηρεσίες του Δήμου Χίου και της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. ➤ Οικονομική κρίση και απομείωση των δημοσίων επενδύσεων. </div>
---	---

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και τον προσδιορισμό των δυνατών και αδυνάτων σημείων της περιοχής απορρέει η δυναμική αλλά και μια σειρά αναπτυξιακών αναγκών της Π.Ε. Χίου, οι οποίες αφορούν στις εξής:

1. Βελτίωση και αξιοποίηση υποδομών που μπορούν να βοηθήσουν την Χίο στον τομέα του τουρισμού (λιμάνι Μεστών – δυτική πύλη, μαρίνα, επέκταση αεροδρομίου, κ.λ.π.)
2. Ενθάρρυνση της τοπικής επιχειρηματικής δραστηριότητας σε επιλεγμένους τομείς κλάδους.
3. Ενίσχυση των εξυπηρετήσεων και των υποδομών υποστήριξης του τοπικού παραγωγικού κυκλώματος.
4. Αντιμετώπιση της υψηλής ανεργίας για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς εργασίας.
5. Αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης και άρση της κοινωνικής παθολογίας του πληθυσμού.
6. Αντιμετώπιση των επιπτώσεων από μεταναστευτικές – προσφυγικές ροές.
7. Βελτίωση των όρων διαβίωσης του τοπικού πληθυσμού
8. Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος.
9. Ενίσχυση και προβολή του πολιτιστικού αποθέματος και της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής.
10. Ενίσχυση της ελκυστικότητας της περιοχής ως τόπος επενδύσεων και κατοικίας.

4.3 Ειδικά χαρακτηριστικά – Νησιωτικότητα

Κύριο χαρακτηριστικό της Π.Ε. Χίου σε ό,τι αφορά την οικονομική της φυσιογνωμία, αποτελεί η νησιωτικότητα, στοιχείο το οποίο συμβάλλει στην περιθωριοποίηση και στην αναπτυξιακή της υστέρηση λόγω, αφενός της ανεπαρκούς προσπελασιμότητας προς τα αναπτυγμένα αστικά κέντρα της Ελλάδας, και αφετέρου της αδυναμίας εκτενούς συνεργασίας προς τα παράλια της Μ. Ασίας λόγω των γεωπολιτικών συνθηκών στην περιοχή. Τα κυριότερα προβλήματα της οικονομίας της Π.Ε. Χίου πηγάζουν από:

- υψηλή εποχικότητα δραστηριοτήτων, που στηρίζονται κατά βάση στον τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα στον τουρισμό, που σε συνδυασμό με άμεση εξάρτηση από τις μεταφορές λόγω νησιωτικού χαρακτήρα, είναι ιδιαίτερα ευάλωτη.
- χαμηλή παραγωγικότητα με μικρό βαθμό εξειδίκευσης των απασχολουμένων και έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού τόσο στον πρωτογενή όσο και στον δευτερογενή τομέα.
- έλλειψη διασύνδεσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την τοπική παραγωγική και κοινωνική βάση και μικρή ενσωμάτωση πτυχιούχων και επιστημόνων στην επιχειρηματική και επιστημονική κοινότητα.
- δημογραφική αποψίλωση
- εξάρτηση από την ηπειρωτική Ελλάδα
- χαμηλή ανταγωνιστικότητα

- χαμηλό επίπεδο επιχειρηματικότητας, απουσία εκσυγχρονισμού και οικονομικών κλίμακας για τις υπάρχουσες επιχειρήσεις.
- χαμηλή εκμετάλλευση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας λόγω περιβαλλοντικών περιορισμών και προβλημάτων διασύνδεσης με το ηπειρωτικό δίκτυο, με αποτέλεσμα την μη κάλυψη ενεργειακών αναγκών, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες και την αυξημένη εξάρτηση από το πετρέλαιο.
- ελλείψεις σε υποδομές και συχνότητα μεταφορών με αποτέλεσμα αυξημένο κόστος μεταφοράς και χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης.
- υψηλό κόστος δημιουργίας και συντήρησης υποδομών σε συνδυασμό με έντονες πιέσεις στη δόμηση, τόσο για οικιστικές όσο και για τουριστικές λειτουργίες.

4.4. Σύγχρονες προκλήσεις χωρικής και κοινωνικής συνοχής (διάσταση προσφυγικού)

Σύμφωνα με την μελέτη της ETAM AE (2016), σχετικά με την «Αποτίμηση Επιπτώσεων Προσφυγικού – Μεταναστευτικού Ρεύματος στα νησιά του Βορείου Αιγαίου», η Χίος, από την αρχή της νέας περιόδου έξαρσης του Προσφυγικού - Μεταναστευτικού ζητήματος στην Ευρώπη, επωμίζεται ένα δυσανάλογο βάρος ως κύρια πύλη πρώτης εισόδου - υποδοχής των προσφυγικών ρευμάτων.

Η τοπική κοινωνία της Χίου, έχει δεχτεί και συνεχίζει να δέχεται τεράστια πίεση να ανταποκριθεί σε ρόλους, καθήκοντα και ευθύνες για τις οποίες δεν ήταν προετοιμασμένη. Το συνολικό περιβάλλον εφαρμογής δράσεων αντιμετώπισης των αναγκών που σχετίζονται με τις ροές προσφύγων, σε τοπικό επίπεδο, εμφανίζει χαρακτηριστικά που πείθουν για την επείγουσα αναγκαιότητα συντονισμένης κινητοποίησης όλων των φορέων που μπορούν να αναλάβουν έναν αποτελεσματικό ρόλο, αλλά και για το σχεδιασμό μέτρων πολιτικής.

Οι σταθερά αυξανόμενες προσφυγικές ροές φαίνεται να επηρεάζουν άμεσα την τοπική οικονομία και τις εμπορικές συναλλαγές, ενώ έχουν πιο σύνθετες επιπτώσεις στους ρυθμούς ανάπτυξης, στο περιβάλλον, στη ζήτηση για τον τουρισμό, στις υπηρεσίες υγείας και στις κοινωνικές υποδομές, καθώς και στις πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες που επικρατούν στο νησί.

Οι επείγουσες ανάγκες πρακτικής καθημερινής αντιμετώπισης επειγουσών αναγκών που σχετίζονται με την υποδοχή, την ασφαλή μεταφορά σε οργανωμένους χώρους, την προσωρινή στέγαση κατά την ολιγοήμερη παραμονή τους στο νησί, τη σίτιση, την μέριμνα υγείας και τη διεκπεραίωση πλήθους διοικητικών ζητημάτων, τείνουν να παραγνωρίζουν το γεγονός ότι η διαχείριση των μεγάλων προσφυγικών ροών, δημιουργούν σημαντικές οικονομικές πιέσεις σε μια οικονομία που είναι ήδη οριακή και ενώ μεγάλο μέρος του

πληθυσμού, ήδη βρίσκεται στα όρια της φτώχειας ως συνέπεια της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης και της ύφεσης των τελευταίων ετών.

Η δημόσια διοίκηση αλλά και οι τοπικές Αυτοδιοικητικές Δομές, αντιμετωπίζουν προβλήματα στην προσπάθεια της κάλυψης των αναγκών τόσο της τοπικής κοινωνίας όσο και των προσφύγων / μεταναστών σε σχέση με τις δημόσιες λειτουργίες και υπηρεσίες, και ειδικότερα την περιβαλλοντική διαχείριση, τις υπηρεσίες υγείας, την ασφάλεια.

Επίσης, δεν έχουν αποσαφηνιστεί οι ρόλοι και οι αρμοδιότητες μεταξύ των δημοσίων φορέων τόσο μεταξύ της Κεντρικής Διοίκησης και της Αυτοδιοίκησης, όσο και σε σχέση με τις ΜΚΟ, τοπικές εθελοντικές ομάδες κλπ.

Η τοπική «προσφυγική κρίση» διαφοροποιείται πλέον ποιοτικά και ποσοτικά, τα νησιά από «τόπος διέλευσης» μετατρέπονται σε «τόπους προσωρινής παραμονής» και επομένως είναι απαραίτητο να ληφθούν συγκεκριμένες πρωτοβουλίες, τόσο για την αντιμετώπιση άμεσων ζητημάτων, όσο και για τη λήψη μέτρων πολιτικής που θα αντιμετωπίζουν τα νέα δεδομένα σε σχέση με την φιλοξενία και εγκατάσταση.

Σύμφωνα με εμπιστευτική μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία παρουσιάστηκε στο Δ.Σ. της ΕΚΤ τον περασμένο Δεκέμβριο, το δημοσιονομικό κόστος διαχείρισης του προσφυγικού για το 2016 υπολογιζόταν στα 600 εκατ. ευρώ (περίπου 0,33% του ΑΕΠ). Η έκθεση βασιζόταν στη θεμελιώδη παραδοχή ότι η Ελλάδα θα παραμείνει χώρα μετάβασης (transit country). Η ενδεχόμενη αύξηση των ροών ή ο εγκλωβισμός των προσφύγων στη χώρα (που ήδη συνέβη) εκτιμούσε η μελέτη ότι θα οδηγήσει τις δαπάνες πολύ υψηλότερα. (ETAM AE, 2016)

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του ΔΝΤ («The Refugee Surge in Europe: Economic Challenges», Ιανουάριος 2016), το δημοσιονομικό κόστος της διαχείρισης των αιτούντων άσυλο το 2015 ήταν 0,17% του ΑΕΠ στην Ελλάδα — σχεδόν 300 εκατ. ευρώ, η συντριπτική πλειονότητα των οποίων προήλθε από εθνικούς πόρους. Το ποσοστό είναι οριακά πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και σημαντικά χαμηλότερο από τα αντίστοιχα ποσοστά στη Σουηδία (0,5%) και τη Δανία (0,47%). (ETAM AE, 2016)

Στρατηγικής σημασίας, επομένως, κρίνεται η οικονομική αποτίμηση αυτής της κατάστασης για την εξεύρεση πόρων και διαδικασιών αποκατάστασης των συστημάτων και διασφάλισης της λειτουργίας των δημόσιων υποδομών και η εκπόνηση ενός σχεδίου που θα προσδιορίζει τις πιθανές επιπτώσεις - συνέπειες των προσφυγικών ροών, καθώς και ένας οδικός χάρτης για την αντιμετώπιση τους με στόχο την αξιοποίηση κάθε θεσμικής, διαχειριστικής, διοικητικής και χρηματοδοτικής δυνατότητας στήριξης των νησιών. Κρίσιμο σημείο αποτελεί ο καθορισμός ενός σχεδίου δράσης που από την μια πλευρά θα ορίζει τις αναγκαίες δράσεις και από την άλλη πλευρά θα τις συσχετίζει και ωριμάζει έργα χρηματοδότησης από πόρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διεθνών οργανισμών και χορηγών.

4.4.1 Μεταναστευτικές ροές

Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, διανύουμε πλέον την μεγαλύτερη κρίση μετανάστευσης από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι μεταναστευτικές ροές προς το Αιγαίο και την Κεντρική Μεσόγειο είναι οι υψηλότερες που έχουν καταγραφεί στην πρόσφατη ιστορία, σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα των Κρατών Μελών της Ε.Ε. «Frontex».

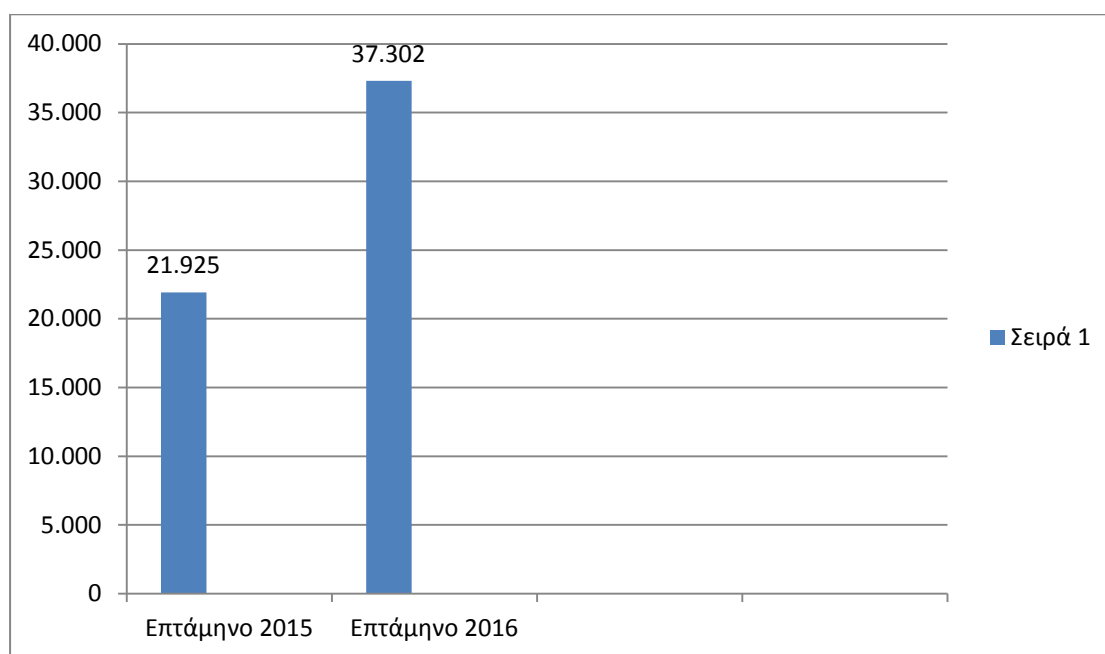
Η Χίος, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, επιβαρύνεται με το φορτίο της υποδοχής προσφύγων και μεταναστών που προσπαθούν να φτάσουν στην Ευρώπη μέσω Τουρκίας και Βόρειας Αφρικής.

Σύμφωνα με στοιχεία της μελέτης της ETAM ΑΕ (2016) και της Ελληνικής Αστυνομίας, οι πρόσφυγες και μετανάστες που εισήλθαν στη χώρα καθ' όλη τη διάρκεια του 2015 ήταν 911.471 άτομα εκ των οποίων οι 737.363 (80,90%) είχαν ως «πύλη εισόδου» τα νησιά της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και 120.583 άτομα (14,17%) τον Δήμο Χίου.

Οι αφίξεις το επτάμηνο του 2016 αυξήθηκαν κατά 45,12% σε σύγκριση με το 2015 σε 142.454 άτομα, 37.302 άτομα στο Δήμο Χίου (+70,13%).

Γράφημα 2:

Αφίξεις προσφύγων και μεταναστών Επτάμηνο 2015 και 2016

Πηγή: ETAM ΑΕ, Ελληνική Αστυνομία (στοιχεία έως 31.08.2016)

Στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι εισερχόμενοι πρόσφυγες και μετανάστες για το 2015 ήταν Σύριοι (499.495 - 54,80%), Αφγανοί (213.267 - 23,40%) Ιρακινοί (91.769 - 10,07%) λόγω της έκρυθμης κατάστασης που επικρατεί σ' αυτές τις χώρες και ακολουθούν

οι υπήκοοι Πακιστάν (27.261 - 2,99%), Ιράν (23.155 - 2,54%) και λοιπών χωρών (56.524 - 6,20%).

Στο σύνολο των αφίξεων του 2015, οι περισσότεροι πρόσφυγες ήταν άνδρες (462.630 - 54,00%), ακολουθούν τα παιδιά (248.450 - 29,00%) και με μικρότερο ποσοστό οι γυναίκες (145.643 - 17,00%).

4.4.2 Εκτίμηση Οικονομικών Επιπτώσεων στις Δημόσιες Υποδομές και Υπηρεσίες

Σύμφωνα με μελέτη της ETAM ΑΕ (2016), για την αποτίμηση των επιπτώσεων του προσφυγικού μεταναστευτικού ρεύματος στη Χίο, θα γίνει καταγραφή των ποσών που επιβαρύνουν τα δημόσια οικονομικά και στη συνέχεια εκτίμηση των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων επιπτώσεων στην τοπική οικονομία.

Η εισροή του ιδιαίτερα μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών στο νησί επηρέασε και επιβάρυνε άμεσα τη δημόσια διοίκηση και την περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση σε σχέση με τα ακόλουθα:

- Την παροχή υπηρεσιών και αναγκαίων αγαθών για την αντιμετώπιση του πρωτόγνωρου φαινομένου με χαρακτηριστικά έκτακτης ανάγκης και ανθρωπιστικής κρίσης, και
- Την επιβάρυνση των δημόσιων υποδομών, αλλά και σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ζημιών λόγω της εξαιρετικής επιβάρυνσης από τις μεγάλες ροές προσφύγων που ξεπερνούσαν τις φέρουσες ικανότητες των νησιών υποδοχής.

Συγκεκριμένα, στην αντιμετώπιση του φαινομένου εμπλέκονται οι υπηρεσίες των Περιφερειών, οι υπηρεσίες των Δήμων, το Λιμενικό Σώμα – Ελληνική Ακτοφυλακή, η Ελληνική Αστυνομία, η Γενική Γραμματεία Αιγαίου και νησιωτικής πολιτικής, τα νοσοκομεία και οι δομές του δικτύου υγείας, οι αρμόδιες υπηρεσίες της κεντρικής διοίκησης, δομές του Ελληνικού Στρατού και εθελοντικές οργανώσεις, ενώ οι πρωτοβουλίες, δράσεις, παροχές, νέες υποδομές και διαδικασίες αντιμετώπισης του φαινομένου είναι δυνατόν να κωδικοποιηθούν σε πρώτη φάση ως εξής:

- Ο εντοπισμός και η διάσωση των παράτυπα εισελθόντων αλλοδαπών από το Λιμενικό Σώμα.
- Η μεταφορά των προσφύγων και μεταναστών από την περιοχή αφίξεων στους χώρους υποδοχής στο εσωτερικό του νησιού, και στη συνέχεια η μεταφορά στην ηπειρωτική Ελλάδα.
- Η καταγραφή και ταυτοποίηση των παράτυπα εισελθόντων αλλοδαπών από την Ελληνική Αστυνομία, αλλά και η διασφάλιση της δημόσιας τάξης.

- Η δημιουργία και υποστήριξη, μέσω σχετικών παροχών και συνδέσεων σε δίκτυα, νέων χώρων υποδοχής και φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών.
- Η παροχή υπηρεσιών υγείας από τα νοσοκομεία, τις πρωτοβάθμιες δομές, αλλά και εθελοντικές οργανώσεις, ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα υγείας των προσφύγων και μεταναστών.
- Η παροχή ειδών πρώτης ανάγκης (σίτιση, ιματισμός, είδη υγιεινής, κ.ά.) και η επιμέρους διαμόρφωση των συνθηκών διαβίωσης στις προσωρινές / ανοικτές υποδομές διαμονής (χημικές τουαλέτες, κάδοι απορριμμάτων, κ.ά.).
- Η παροχή ευρείας κλίμακας υπηρεσιών από τις υπηρεσίες και το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό των Δήμων και των Περιφερειών (καθαριότητα, παροχή διοικητικού προσωπικού και υπηρεσιών, συντήρηση υποδομών, κ.ά.).

Καταγράφεται λοιπόν υψηλό δημοσιονομικό κόστος, καθώς απαιτούνται δαπάνες για διαμόρφωση των νέων υποδομών υποδοχής και φιλοξενίας, δαπάνες για τις βασικές παροχές φιλοξενίας και διαβίωσης (σίτιση, ύδρευση, κ.ά.), δαπάνες για προκατασκευασμένους μεταφερόμενους οικίσκους, δαπάνες για συντήρηση των υποδομών, δαπάνες για απόκτηση ειδών πρώτης ανάγκης, δαπάνες για την καθαριότητα και διαμόρφωση συνθηκών υγιεινής, δαπάνες για την υπερωριακή απασχόληση των εργαζομένων σε όλες τις προαναφερθείσες δομές, δαπάνες για τη μετακίνηση και διάθεση των δημοσίων υπαλλήλων προς την αντιμετώπιση του φαινομένου (ιατρών, αστυνομικών, λιμενικών, λοιπών δημοσίων υπαλλήλων, κ.ά.), δαπάνες μεταφοράς στο εσωτερικό των νησιών δηλαδή από τα σημεία εισόδου (ακτογραμμή) στα σημεία συγκέντρωσης, δαπάνες για τη μεταφορά προς την ηπειρωτική χώρα μέσω της ναύλωσης πλοίων, δαπάνες για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και νοσηλεία, δαπάνες για την ενίσχυση των απόρων (ακτοπλοϊκά εισιτήρια, κ.ά.).

Σύμφωνα με στοιχεία που απέστειλε ο Δήμος Χίου, καθώς συνεχίζεται η καταγραφή και η εξέλιξη του φαινομένου, για την τρέχουσα χρονιά:

- Το συνολικό κόστος διαχείρισης των ροών προσφύγων και μεταναστών στην Περιφερειακή Ενότητα Χίου για το 2016 εκτιμάται στα 1.748.000 ευρώ,
- Το κόστος μεταφοράς των προσφύγων / μεταναστών προς την ηπειρωτική χώρα μέχρι τον Μάρτιο του 2016, πριν την συμφωνία μεταξύ ΕΕ – Τουρκίας για το προσφυγικό, ανερχόταν περίπου στα 35.000 ευρώ ημερησίως ανά πλοίο.
- Τα κόστη περίθαλψης μεταναστών και προσφύγων για το 2016 όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί μέχρι την ημερομηνία εκπόνησης της μελέτης είναι 165.120,28 € για το Γ.Ν. Χίου.
- Τα κόστη χρήσης του δικτύου ύδρευσης και αποχέτευσης για την εξυπηρέτηση των δομών φιλοξενίας εκτιμώνται για το 2016 σε 131.576 € για τον Δήμο Χίου.

- Ειδικότερα σε ό,τι αφορά τον Δήμο Χίου, τα κόστη διαμόρφωσης και λειτουργίας εγκαταστάσεων φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών αυξήθηκαν δραματικά την τελευταία τριετία και εκτιμάται ότι το 2016 θα ανέλθουν στα 1.018.000 €.

Οι εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται για την φιλοξενία των προσφύγων και μεταναστών στον Δήμο Χίου παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 14:

Εγκαταστάσεις Δήμου Χίου που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση των προσφυγικών ροών μέχρι τις αρχές του 2016

Κατάλογος εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση των προσφυγικών ροών	Αριθμός τετραγωνικών μέτρων	Ιδιόκτητο (ΝΑΙ/ΟΧΙ)
1. Δημοτικός Κήπος	15.000	ΝΑΙ
2. Τάφος Φρουρίου	10.000	ΝΑΙ
3. Ταμπάκια	6.000	ΟΧΙ
4. Μερσινίδι	4.000	ΟΧΙ
5. Κτίρια και περιβάλλον χώρος οδού Δημοκρατίας	400	ΝΑΙ
6. Χώρος "Λιμάνι"	1.000	ΟΧΙ
7. Χώρος οδού Καλουτά	1.000	ΝΑΙ
8. Κλειστό Γυμναστήριο Χίου	1.000	ΝΑΙ
9. Κλειστό Γυμναστήριο Βούρειο	1.000	ΝΑΙ

Πηγή: ETAM ΑΕ, Δήμος Χίου (στοιχεία έως 28.06.2016), Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 15:

Εγκαταστάσεις Δήμου Χίου που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση των προσφυγικών ροών το έτος 2017

Κατάλογος εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούνται	Αριθμός	Ιδιόκτητο	Αριθμός
--	---------	-----------	---------

για την αντιμετώπιση των προσφυγικών ροών	τετραγωνικών μέτρων	(ΝΑΙ/ΟΧΙ)	μεταναστών προσφύγων	–
1.Τάφος Φρουρίου	10.000	ΝΑΙ	600	
2.Hot Spot (ΒΙΑΛ)		ΝΑΙ	700	
3.Ξενοδοχεία-Ενοικιαζόμενα		ΟΧΙ	200	

Πηγή: Δήμος Χίου (στοιχεία έως 14.03.2017)

4.4.3 Βραχυπρόθεσμες και Μακροπρόθεσμες Επιπτώσεις στην Τοπική Οικονομία - Τουρισμό

Σύμφωνα με την μελέτη της ETAM ΑΕ (2016), η μέχρι σήμερα εμπειρία δείχνει ότι η άφιξη και η βραχυχρόνια παραμονή μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών έχει επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα, στην επιβάρυνση των δημόσιων υπηρεσιών και την αύξηση του κόστους λειτουργίας τους, στις περιβαλλοντικές υποδομές, στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και υγείας αλλά κυρίως στην καθημερινότητα των κατοίκων ενώ παράλληλα διαμορφώνονται ειδικές συνθήκες στην οικονομία που ενδεχομένως δημιουργούν κλίμα αποεπένδυσης, υποβάθμισης της τουριστικής ταυτότητας και του τουριστικού προϊόντος και επηρεάζουν τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης.

Το άμεσο πρόβλημα που προκύπτει από τις ροές προσφύγων και μεταναστών αφορά στο εξαιρετικά υψηλό κόστος διαχείρισής τους. Οι εκτιμώμενες βραχυπρόθεσμες συνέπειες αφορούν σε μόνιμα κόστη και επιβαρύνσεις στη λειτουργία των δημόσιων δομών στις περιοχές συγκέντρωσης προσφύγων και μεταναστών:

- Σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και υγείας
- Δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης
- Υπηρεσίες καθαριότητας και ανακύκλωσης
- Υπηρεσίες ασφάλειας και εποπτείας
- Παροχή σίτισης και ειδών πρώτης ανάγκης
- Ίδρυση και λειτουργία υποδομών υποδοχής και φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών
- Κόστη αποκατάστασης φθορών που προκαλούνται από τους πρόσφυγες και Μετανάστες

Οι εκτιμώμενες μακροπρόθεσμες συνέπειες αφορούν επιπτώσεις στις τοπικές οικονομίες των νησιών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται από τους τοπικούς φορείς στις επιπτώσεις στον τουρισμό ενώ επισημαίνεται ότι αυτές ενδεχομένως να λειτουργούν προσθετικά και σωρευτικά σε μέτρα όπως η αύξηση των συντελεστών Φ.Π.Α.

Ενδεικτικά αναφέρονται επιπτώσεις ή αρνητικές κατά κύριο λόγο επιδράσεις στην τοπική οικονομική δραστηριότητα:

- στις τοπικές οικονομίες (εμπόριο, μεταφορές, ζήτηση ακινήτων, επίπεδα τιμών κλπ)
- στον τουρισμό (πληρότητες, κρατήσεις/ακυρώσεις, εικόνα περιοχής)
- στην αγορά εργασίας (απασχόληση, ανεργία, εργασιακές σχέσεις)

Οι επιπτώσεις θα εκτιμηθούν με βάση επίσημα οικονομικά στατιστικά στοιχεία (ΕΛ.ΣΤΑΤ), στοιχεία που συλλέγουν επαγγελματικοί και άλλοι φορείς της Περιφέρειας και της χώρας αλλά και εκτιμήσεις τοπικών φορέων σε σχέση με μεγέθη που δεν καταγράφονται ή προσμετρούνται συστηματικά και επαρκώς.

Τουρισμός

Οι αφίξεις επιβατών εξωτερικού στη Χίο μειώθηκαν κατά 12% (-1.004 άτομα). Οι μεγαλύτερες μειώσεις παρουσιάστηκαν στους επιβάτες από τη Νορβηγία και το Βέλγιο ενώ αυξήθηκαν σημαντικά οι επιβάτες από τη Σλοβενία.

Πίνακας 16:

Αφίξεις επιβατών εξωτερικού στον αερολιμένα Χίου 2014 – 2015

Χώρες	Αριθμός επιβατών			
	2014	2015	Μεταβολή	Ποσοστιαία μεταβολή
Ολλανδία	3.643	3.903	260	7%
Νορβηγία	2.259	1.151	-1.108	-49%
Σλοβενία	0	828	828	0%
Αυστρία	961	667	-294	-31%
Τσεχία	332	665	333	100%
Τουρκία	2	9	7	350%
Ρουμανία	0	1	1	0%
Βέλγιο	1.025	0	-1.025	-100%
Ηνωμένο Βασίλειο	3	0	-3	-100%
Κροατία	3	0	-3	-100%

Πηγή: ETAM ΑΕ, Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (στοιχεία έως 02.09.2016)

Τοπική οικονομία

Η μεγάλη έκταση του μεταναστευτικού φαινομένου επηρεάζει, ως ένα βαθμό, την εύρυθμη λειτουργία της οικονομικής δραστηριότητας και των εμπορικών συναλλαγών. Εστιάζοντας

στις ευρύτερες επιπτώσεις στην οικονομία, η επιβράδυνση της τουριστικής δραστηριότητας στο νησί το οποίο δέχεται μεγάλο αριθμό προσφύγων και μεταναστών έχει αντίστοιχες αρνητικές επιπτώσεις στην ευρύτερη οικονομική δραστηριότητα του νησιού και στους κλάδους που σχετίζονται με την τουριστική κίνηση, όπως η εστίαση.

Οι εκτιμώμενες βραχυχρόνιες επιπτώσεις των μεταναστευτικών ροών στους κλάδους της τοπικής οικονομίας και την κοινωνία της Χίου είναι:

- Βραχυχρόνια αύξηση των εμπορικών συναλλαγών και μικρή ενίσχυση του ΑΕΠ, λόγω αύξησης των κρατικών δαπανών και τόνωσης της ιδιωτικής κατανάλωσης από τον μεγάλο αριθμό προσφύγων αλλά και διεθνών οργανώσεων (π.χ. ΜΚΟ).
- Σημαντική διαταραχή στην τοπική οικονομία, κυρίως στον τομέα του τουρισμού των περιοχών υποδοχής των προσφύγων. Το αρνητικό αυτό σοκ είναι πιθανό να «διατηρηθεί» τουλάχιστον και το 2016, καθώς η επιδείνωση της εμπιστοσύνης επηρεάζει αρνητικά την κατανάλωση και τις επενδύσεις
- Ακυρώσεις στις περιοχές όπου το πρόβλημα είναι πιο οξύ τη στιγμή που μέχρι την έξαρση του φαινομένου είχε παρατηρηθεί σημαντική αύξηση.
- Αρνητικό αντίκτυπο στο εμπόριο λόγω διαταραχών στη διασυνοριακή κυκλοφορία των εμπορευμάτων

Σύμφωνα με τη μελέτη της ETAM ΑΕ (2016), σε ό,τι αφορά τα στοιχεία από την διακίνηση ερωτηματολογίων σε φορείς και επαγγελματικές οργανώσεις της Χίου σχετικά με το κατά πόσο οι ροές προσφύγων και μεταναστών έχουν επηρεάσει τη λειτουργία των επιχειρήσεων το σύνολο των ερωτηθέντων απάντησε πάρα πολύ αρνητικά και μόλις το 16,77% αρκετά θετικά.

Δήμος Χίου:

- Κόστος σε χρήμα και προσωπικό
- Αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνία (ανάγκη υποστήριξης από το Δήμο)
- Αρνητικές επιπτώσεις από τη δημιουργία χώρων διαμονής μέσα σε κατοικημένες Περιοχές
- Δυσανάλογη παρουσία προσφύγων σε σχέση με τον πληθυσμό του νησιού
- Φαινόμενα παραβατικότητας εξαιτίας της μακροχρόνιας παραμονής
- Κατακόρυφη μείωση του τουριστικού ρεύματος σε σημείο τέτοιο που καθίσταται η κατάσταση μη αναστρέψιμη, ακόμη και αν μηδενιστεί ο αριθμός των διαμενόντων ή διερχόμενων προσφύγων – μεταναστών

Επιμελητήριο Χίου:

Οι συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί κατά το τελευταίο χρονικό διάστημα εξαιτίας των αυξημένων προσφυγικών ροών που δέχεται η Χίος έχουν επιφέρει σημαντική βλάβη σε ένα

μεγάλο φάσμα επιχειρηματικών δραστηριοτήτων αλλά αναντίρρητα έχουν πλήξει καίρια το τοπικό τουριστικό προϊόν (ακυρώσεις διανυκτερεύσεων, ακυρώσεις προσεγγίσεων κρουαζιερόπλοιων, συρρίκνωση τουριστικής περιόδου, ακυρώσεις συνεδρίων κ.α.). Το εισόδημα που προέρχεται από τον κλάδο του τουρισμού έχει σημαντικά συρρικνωθεί βυθίζοντας συνολικά το τοπικό επιχειρείν, ενώ όλα τα μηνύματα «δείχνουν» σοβαρότατη κάμψη στις κρατήσεις για τη φετινή τουριστική σεζόν.

Τέλος, αναντίρρητα οι επιπτώσεις του δυσανάλογου για τις δυνατότητες μας όγκου των προσφύγων έχουν επιδεινώσει ακόμη περισσότερο το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών που απολαμβάνουν οι Χιώτες από τη δημόσια διοίκηση (υγειονομικές υπηρεσίες, υπηρεσίες ασφαλείας, κοινωνικής πρόνοιας κ.α.) καθώς λόγω της εμπλοκής τους με τη διαχείριση των προσφύγων δεν έχουν τη δυνατότητα να ανταποκρίνονται επαρκώς σε όλες τις περιπτώσεις.

Οι φορείς, οι επαγγελματικές οργανώσεις και οι επαγγελματίες του τουριστικού τομέα της Π.Ε. Χίου θεωρούν ότι οι ροές προσφύγων και μεταναστών έχουν επηρεάσει αρνητικά την επενδυτική δραστηριότητα και την υλοποίηση επενδύσεων (νέες επενδύσεις, εκσυγχρονισμός, επεκτάσεις) στις δραστηριότητές τους.

Δήμος Χίου:

Ανασφάλεια στον τουρισμό ο οποίος έχει πληγεί σοβαρά.

Επιμελητήριο Χίου:

Η επενδυτική δραστηριότητα επηρεάστηκε αρνητικά κυρίως σε επενδυτικά σχέδια που αφορούν τον κλάδο του τουρισμού. Ο κίνδυνος της επιδείνωσης της «εικόνας» του νησιού σε διεθνές επίπεδο αναβάλλει ή ακόμη και ματαιώνει επενδυτικά σχέδια που εξαρτώνται από την τουριστική κίνηση.

4.4.4 Σημαντικότερες επιπτώσεις του Προσφυγικού – Μεταναστευτικού ζητήματος στην Π.Ε. Χίου

Σύμφωνα με στοιχεία που έχουμε στη διάθεση μας μετά από έρευνα και κατ' ιδίαν συζητήσεις με τους αρμόδιους φορείς, οι σημαντικότερες επιπτώσεις του προσφυγικού – μεταναστευτικού ζητήματος στην τοπική κοινωνία της Χίου, είναι:

- Τοπική Οικονομία: Όπως έχει αναλυθεί στο υπό κεφάλαιο 4.4.3 της παρούσης εργασίας. Στους τομείς αυτούς υπάρχει η αίσθηση ότι είναι θετικό το ισοζύγιο, κυρίως στις τεχνολογικές συσκευές, στο γρήγορο φαγητό, στην φθηνή ένδυση κ.λ.π..
- Τουρισμός: Με δεδομένο ότι οι τουριστικές ροές είχαν φθίνουσα πορεία τα τελευταία χρόνια, υπήρχε μια αναπλήρωση των απωλειών από τους διαχειριστές του προσφυγικού, ΜΚΟ, Frontex, κ.λ.π., όταν οι αριθμοί ήταν υπεράριθμοι και όλο το

χρόνο. Οι επιχειρήσεις του τουρισμού στο κέντρο της πόλης ευνοηθήκαν. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις στην περιφέρεια να πληγούν. Επειδή το μεταναστευτικό – προσφυγικό αφήνει το αποτύπωμα του, το νησί θα αντιμετωπίσει πιο έντονα το πρόβλημα του τουρισμού όταν το φαινόμενο εξαλειφθεί. Τότε θα έχουμε να αντιμετωπίσουμε την ταύτιση του νησιού με ένα προσφυγονήσι, κάτι που δύσκολα θα επανακάμψει.

- **Υγεία:** Λειτουργία νοσοκομείου, εδώ υπάρχει μια αναλογία της τάξης του 60% μετανάστες – προσφυγές και 40% ντόπιοι, στην εξυπηρέτηση των περιστατικών στα εξωτερικά ιατρεία και στα επείγοντα περιστατικά. Το κράτος έχει ενισχύσει με έκτακτο ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό το νοσοκομείο στο οποίο αν συνεχίσουν να αυξάνονται οι ροές μεταναστών - προσφύγων θα χρειαστεί και επιπλέον προσωπικό.
- **Κοινωνική συνοχή:** Από τη μια, δεν υπάρχει εμπιστοσύνη μεταξύ Κράτους, Τοπικών Φορέων και Πολιτών και από την άλλη, γίνεται υπερβολικός θόρυβος, η μεγάλη έμφαση που δίνεται από όσους προσπαθούν να πείσουν και να συντηρητικοποιήσουν την κοινωνία. Προσπάθεια για να καλυφθούν ιδεοληπτικά κενά και ευθύνες.
- **Παραβατικότητα:** Ελάχιστη αύξηση, κυρίως στις μεταξύ τους σχέσεις, το φαινόμενο αυτό ήρθε να αναπληρώσει την εγγώρια παραβατικότητα που το τελευταίο διάστημα είχε περιοριστεί.
- **Επιβάρυνση του μνημείου του Κάστρου (καταυλισμός Σούδας) από την γειτνίαση της παραμονής του καταυλισμού στα τοίχοι του κάστρου.**
- **Αποθάρρυνση επενδυτικής δραστηριότητας:** Επιβαρυντικός παράγοντας το προσφυγικό, αποτρέπει μεγάλες επενδύσεις.
- **Διεθνείς Μέσα Ενημέρωσης:** Αρνητική εισαγωγή στον διεθνή μιντιακό τύπο με αποτέλεσμα να υπάρχει αρνητική χροιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Προς μια Ολοκληρωμένη Χωρική Στρατηγική για την Π.Ε. Χίου

Όπως προκύπτει από την αναλυτική παρουσίαση που προηγήθηκε, αναφορικά με τη χωρική πολιτική και τα βασικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται την τρέχουσα προγραμματική περίοδο στα νησιά του Βορείου Αιγαίου και ειδικότερα στην περίπτωση της Π.Ε. Χίου,

εξάγονται μερικά βασικά συμπεράσματα τόσο για την χωρική πολιτική όσο και για την αποτελεσματικότητα της στο νησιωτικό χώρο. Αξίζει να σημειωθούν λοιπόν τα εξής:

- Η χωρική πολιτική όπως αυτή μετασχηματίζεται από τους κανονισμούς έως την εφαρμογή της στα επιχειρησιακά σχέδια που υποβάλλουν οι φορείς δέχεται πολλές προσαρμογές ως αποτέλεσμα των ειδικών χαρακτηριστικών των Ευρωπαϊκών Περιφερειών και ακόμη πιο συγκεκριμένα των Ελληνικών Περιφερειών.
- Οι σχετικοί με τις αναπτυξιακές πολιτικές φορείς έχουν επενδύσει σημαντικές προσδοκίες στα εργαλεία αυτά στην παρούσα προγραμματική περίοδο 2014-2020, όμως είναι σημαντικό ερώτημα σε τι βαθμό έχουν κατανοήσει την χρησιμότητα τους, κατά πόσο μπορούν να επωφεληθούν από αυτά, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που ασκούν.

Στην παρούσα χρονική περίοδο είναι νωρίς να υπάρξει αξιολόγηση σχετικά με την εφαρμογή των χωρικών εργαλείων στους ελληνικούς ΟΤΑ, πρώτον, επειδή δεν γνωρίζουμε τον αριθμό των ΟΤΑ που τα εφαρμόζουν και δεύτερον, δεν υπάρχουν στοιχεία που να καταγράφουν την πορεία εφαρμογής τους.

Με βάση λοιπόν αυτή την οπτική τα συμπεράσματα που εξάγονται και είναι ανάγκη να αναφερθούν είναι τα εξής:

- Η χωρική πολιτική στην Π.Ε. Χίου περιορίστηκε στις πολιτικές για την Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη και το πρόγραμμα Leader (ΤΑΠΤΟΚ). Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση υλοποιείται στα Ψαρά και τις Οινούσσες. Έτσι λοιπόν στην Π.Ε. Χίου υλοποιείται ολοκληρωμένη παρέμβαση μόνο από το Leader (ΤΑΠΤΟΚ) για όλο το νησί γεγονός που δεν θα οδηγήσει στα αναμενόμενα αποτελέσματα εξαιτίας τόσο των περιορισμένων πόρων, όσο και της αναπτυξιακής στόχευσης του Leader. Αυτό σημαίνει ότι η Π.Ε. Χίου που από την ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης φαίνεται να παρουσιάζεται σημαντική ενδονησιωτική ανισότητα μεταξύ βορά και νότου, θα πρέπει να καλυφθεί με περιορισμένους πόρους δημόσιους και ιδιωτικούς που δεν θα οδηγήσουν σε άρση αυτής της ανισότητας.
- Η πολιτική Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης έχει εξασφαλίσει για το νησί της Χίου (πόλη Χίου) ένα σημαντικό ποσό με πολύ σαφή στόχευση, την ανάπλαση τμήματος της πόλης καθώς και πολιτιστικές παρεμβάσεις στο Κάστρο της Χίου. Αυτές οι στοχεύσεις είναι πολύ σημαντικές και σε συνέργεια και με τα ήδη υλοποιούμενα έργα στην περιοχή της πόλης θα βοηθήσουν πολύ της αλλαγή της εικόνας της Χίου. Πρέπει εδώ επίσης να αναγνωριστεί ότι ο σχεδιασμός που έγινε από τον Δήμο της

Χίου ήταν πολύ ορθός και με σωστή μεθοδολογία και φαίνεται ότι θα οδηγήσει σε θετικά αναπτυξιακά αποτελέσματα.

- Οι ΟΧΕ της Π.Ε. Χίου για τα νησιά των Ψαρών και Οινουσσών υπάγονται σε μια ευρύτερη στρατηγική ΟΧΕ για τα μικρά νησιά του Βορείου Αιγαίου. Μια πολιτική της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για ανάπτυξη των μικρών νησιών της ώστε να επιτευχθεί σταδιακή βελτίωση των δεικτών ποιότητας διαβίωσης, μείωση των ενδονησιωτικών ανισοτήτων και αύξηση της ελκυστικότητας τους. Από τα έργα που σχεδιάζονται και τους προγραμματισμένους πόρους φαίνεται ότι ο στόχος αυτός είναι ρεαλιστικός μιας που έργα περιβαλλοντικού χαρακτήρα και τουριστικού προσανατολισμού θα επιτύχουν με την ολοκλήρωσή τους τον στόχο που έχει τεθεί. Πάντως ένα στοιχείο κριτικής στην εν λόγω προσέγγιση ΟΧΕ είναι το γεγονός ότι κάθε νησί διαθέτει το δικό του αναπτυξιακό πρότυπο και ταυτόχρονα έχει τις δικές του ανάγκες. Οπότε τόσο τα Ψαρά όσο και οι Οινούσες θα εξασφαλίσουν καλύτερες συνθήκες ανάπτυξης με την υλοποίηση μικρών έργων και δεν είναι ανάγκη να σχεδιάσουν ολοκληρωμένα οι ίδιες με βάση μάλιστα τους διαθέσιμους πόρους του ΕΣΠΑ 2014-2020.

Ολοκληρώνοντας την κριτική προσέγγιση στα εργαλεία των ΟΧΕ και ΒΑΑ είναι ανάγκη να γίνει επίσης μια μικρή αναφορά στους φορείς σχεδιασμού που έχουν την αρμοδιότητα για σχεδιασμό και υλοποίηση. Στην περίπτωση μας στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου και στον Δήμο Χίου. Ο Δήμος Χίου λοιπόν έχοντας την αρμοδιότητα σχεδιασμού για τις πολιτικές ΒΑΑ και το Leader (ΤΑΠΤΟΚ) έχει πραγματική ευθύνη σχεδιασμού στην κατεύθυνση της από κάτω προς τα πάνω (bottom up) ανάπτυξης. Από το τελικά εγκεκριμένο πρόγραμμα γίνεται σαφές ότι ορθά σχεδίασε για το πρόγραμμα ΒΑΑ, ενώ στο πρόγραμμα Leader η ευρεία χωρική εφαρμογή του και η μη τοπική στόχευση σε ένα μέρος του νησιού είναι πολύ πιθανόν να προκαλέσουν προβλήματα αναφορικά με την κινητοποίηση υγιών τοπικών δυνάμεων. Σχετικά με την Περιφερειακή Ενότητα Χίου και τον ρόλο της στον σχεδιασμό των ΟΧΕ φαίνεται ότι είναι περιορισμένος μιας που κυρίαρχο ρόλο παίζει η Διεύθυνση Σχεδιασμού της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Συνεπώς δεν προσδοκά κανείς κάποια ενεργή συμμετοχή που μάλιστα θα τύγχανε και κριτικής σε αυτή τη φάση. Πάντως και οι δύο φορείς πέραν των πόρων που έρχονται από το ΕΣΠΑ 2014-2020 δεν φαίνεται να συμβάλλουν και με δικούς τους πόρους, γεγονός που θα σήμαινε μια μεγαλύτερη συνειδητοποίηση της αξίας των ΟΧΕ ώστε και οι ίδιοι να συνεισφέρουν με ίδιους πόρους τους.

Σε κάθε περίπτωση οι στρατηγικές ΟΧΕ, ΒΑΑ και ΤΑΠΤΟΚ θα τύχουν αξιολόγησης σε μια ενδιάμεση περίοδο χρόνου και τα όποια αποτελέσματα θα αποδείξουν αν επιτεύχθηκαν τα

αναμενόμενα αναπτυξιακά, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη από την εφαρμογή των πολιτικών αυτών.

Προτάσεις

- **Πληροφόρηση:** θα πρέπει να υπάρχει συνεχής ενημέρωση, τόσο σε επίπεδο αιρετών, ώστε να καταλάβουν την σημαντικότητα του στρατηγικού σχεδιασμού και των νέων εργαλείων, όσο και σε επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού των εμπλεκόμενων φορέων μέσω επιμορφωτικών σεμιναρίων τεχνογνωσίας.
- **Τεχνική υποστήριξη:** θα πρέπει να υπάρχει συνεχής εκπαίδευση μέσω ενημερωτικών συναντήσεων από εξειδικευμένα στελέχη σε τοπικούς φορείς που τυχόν θα διαχειριστούν τα εργαλεία αυτά. (αναπτυξιακές εταιρείες δήμων, ΠΕΔ, Διευθύνσεις Ανάπτυξης και Προγραμματισμού των φορέων)
- **Σύσταση – Στελέχωση:** ομάδων διαχείρισης με εξειδικευμένο προσωπικό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Δήμος Χίου, (2016), Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη Δήμου Χίου «*Ανάδειξη της ταυτότητας της Χίου ως σύγχρονης πόλης*» Χίος: 2016.
- ΕΤΑΜ ΑΕ, (2016) «*Αποτίμηση Επιπτώσεων Προσφυγικού Μεταναστευτικού Ρεύματος στα Νησιά του Βορείου Αιγαίου*» - Προσδιορισμός Προγράμματος Δράσης. Ηράκλειο Κρήτης: 2016.

- Ε.Τ.Α.Χ. ΑΑΕ ΟΤΑ, (2016) Πρόσκληση για την επιλογή στρατηγικών Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων στο πλαίσιο του ΠΑΑ 2014 – 2020 και του ΕΠΑΛΘ 2014 – 2020.
- Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, (2016), *Περί Οδηγιών για τη διαχείριση και εφαρμογή των στρατηγικών Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης*. Αθήνα: 12/04/2016.
- Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, (2015), *Εγκύκλιος Σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020*. Αθήνα: 30/07/2015.
- Χατζηδιαμαντής, Α., (2017) Σύμβουλος Υποστήριξης Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου για τον Σχεδιασμό των Δράσεων Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων στο Ε.Π. Βορείου Αιγαίου 2014 – 2020». 1^ο Παραδοτέο «Διάγνωση υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής παρέμβασης, Σχεδιασμός Αναπτυξιακής Στρατηγικής και Κατάρτιση Σχεδίου Δράσης». Θεσσαλονίκη:2017.

Ευρωπαϊκοί Κανονισμοί

- Κανονισμός 808/2014 της Επιτροπής της 17ης Ιουλίου 2014 σχετικά με τη θέσπιση κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).
- Κανονισμός 702/2014 της Επιτροπής της 25ης Ιουνίου 2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων στους τομείς της γεωργίας και δασοκομίας και σε αγροτικές περιοχές συμβιβάσιμων με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Κανονισμός 651/2014 της Επιτροπής της 17ης Ιουνίου 2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης.
- Κανονισμός 508/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαΐου 2014 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση των Κανονισμών 2328/2003, 861/2006, 1198/2006, 791/2007 και 1255/2011.
- Κανονισμός 1407/2013 της Επιτροπής της 18ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας.
- Κανονισμός 1305/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό

Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου.

- Κανονισμός 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006.
- Κανονισμός 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με τον στόχο «Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση» και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1080/2006.

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

- Ιστοσελίδα www.espa.gr, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://www.espa.gr/el/Pages/staticCohesionPolicy.aspx>, ημερομηνία ανάκτησης: 27/06/2016.
- Ιστοσελίδα Δήμου Ψαρών , Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ψαρών, διαθέσιμο στον <http://www.dimospsaron.gr/media/74023/%CE%A3%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%9F%20%CE%A3%CE%A7%CE%95%CE%94%CE%99%CE%9F%20%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A5%20%CE%A8%CE%91%CE%A1%CE%A9%CE%9D%20%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%9F%2019-5-2016.pdf>, ημερομηνία ανάκτησης: 19/05/2016.
- Ιστοσελίδα Δήμου Οινουσσών, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Οινουσσών 2015 - 2019, Οινουσσες:2016.
- Ιστοσελίδα Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περ. Βορ. Αιγαίου 2015 - 2019, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: [http://www.pvairaiou.gov.gr/web/guest/prog/ep?p_p_id=bs_news&p_p_action=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=3&bs_news_struts.action=%2Fext%2Fnews%](http://www.pvairaiou.gov.gr/web/guest/prog/ep?p_p_id=bs_news&p_p_action=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=3&bs_news_struts.action=%2Fext%2Fnews%2F)

2Fload& bs news mainid=23309& bs news loadaction=view& bs news redirect
=%2Fweb%2Fguest%2Fprog%2Fep , ημερομηνία ανάκτησης: 17/02/2016.

- Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής <http://ec.europa.eu>, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_el.htm, ημερομηνία ανάκτησης: 22/06/2015.
- Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής <http://ec.europa.eu>, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο http://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/what/territorial-cohesion, ημερομηνία ανάκτησης: 07/07/2015.
- Ιστοσελίδα Δήμου Χίου, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Χίου 2015 – 2020, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <https://www.chioscity.gr/anakoynoseis/29-deltiatiypou/2253-stratigiko-epixeirisiako-dimou-chiou>, ημερομηνία ανάκτησης: 22/10/2015.
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, (2015), εγκεκριμένο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας και Θάλασσας 2014 – 2020. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://www.alieia.gr/egkrithike-to-epichirisiako-programma-alias-ke-thalassas-2014-2020/>, ημερομηνία ανάκτησης: 26/10/2015.
- Ιστοσελίδα www.espa.gr, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <https://www.espa.gr/el/Pages/staticEUPolicies.aspx>, ημερομηνία ανάκτησης: 30/11/2015.
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, (2015), εγκεκριμένο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://www.agrotikianaptixi.gr/index.php?obj=21b6529de735e297>, ημερομηνία ανάκτησης: 15/12/2015.
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, (2015), πρόσκληση υποβολής προτάσεων για την επιλογή στρατηγικών Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων, στο πλαίσιο του ΠΑΑ 2014 – 2020 και του ΕΠΑΛΘ 2014 – 2020. Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο <http://www.agrotikianaptixi.gr/index.php?obj=21b6529de735e297>, ημερομηνία ανάκτησης: 21/12/2015.
- Υπουργείο Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας, (2014), Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης (ΕΣΠΑ) 2014 - 2020, διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <https://www.espa.gr/el/pages/staticESPA2014-2020.aspx>, ημερομηνία ανάκτησης: 22/05/2014.
- Ιστοσελίδα Διαχειριστικής Αρχής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Βορείου Αιγαίου 2014 – 2020, διαθέσιμο στον

διαδικτυακό

τόπο:

http://www.pepba.gr/wp-content/uploads/2016/10/Voreio_Aigaio_2014GR16M2OP010_1_4_el.pdf,

ημερομηνία ανάκτησης: Δεκέμβριος 2014.